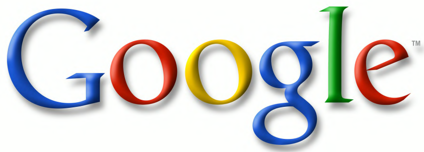

Google

À Mr. Paul Viollet, Membre de l'I
hommage de l'auteur
MCl

KNUD DEN HELLIGES MARTYRHISTORIE

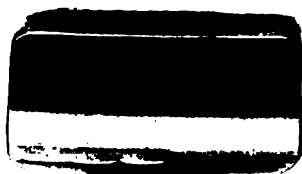
SÆRLIG EFTER DE TRE ÆLDSTE KILDER

EN FILOLOGISK-HISTORISK UNDERSØGELSE

AF

M. CL. GERTZ
D. A. UNIVERSITETETS REKTOR

KJØBENHAVN
TRYKT I UNIVERSITETSBOGTRYKKERIET (J. H. SCHULTZ)
1907

2o6

KNUD DEN HELLIGES MARTYRHISTORIE

SÆRLIG EFTER DE TRE ÆLDSTE KILDER

EN FILOLOGISK-HISTORISK UNDERSØGELSE

AF

M. CL. GERTZ
D. A. UNIVERSITETETS REKTOR

KØBENHAVN
TRYKT I UNIVERSITETSBOGTRYKKERIET (J. H. SCHULTZ)
1907

Knud den Helliges Martyrhistorie
særlig efter de tre ældste Kilder.

Forbemærkninger.

Kong Knuds Drab i Odense d. 10. Juli 1086, den mærkeligste Begivenhed i den danske Kirkes Historie siden Christendommens Indførelse, fremkaldte ogsaa de første Forsøg i dansk Historieskrivning. Som naturligt var, drejede de Værker, der fremkom, sig netop om denne Begivenhed og var forfattede paa Latin af Gejstlige ved Kirken i Odense. Først fremkom den korte indskriftlige Beretning om Knuds og hans Fællers Død, som fandtes paa *Odensetavlen;* jeg betegner den i det følgende ofte som *Historia.* Dertil sluttede sig snart efter det udførligere Skrift *Passio,* Lidelseshistorien. Omtrent 6 Aar senere kom *Epitaphium,* Gravindskriften over Hellig Knud. Henved 20 Aar derefter fulgte Hovedværket, som forfattedes af Præsten *Ælnoth* (rigtigere *Ailnoth*); hvad der siden kom frem i Tiden før Sven Aggesøn og Saxo er vel ikke helt uvæsentligt, men dog af mindre Betydning.

Alle disse Skrifter er oftere udgivne; men intet af dem har tidligere været Genstand for filologisk Behandling med Forsøg paa en ordentlig kritisk Værdsættelse af Overleveringen. Og dog er en saadan efter min Mening afgjort nødvendig, for at Historikerne med fuld Sikkerhed skal kunne uddrage de rette historiske Resultater af Skrifterne. Jeg vil da her prøve paa at raade Bod paa denne Mangel for de tre ældste Skrifters Vedkommende; og jeg tror, at der derved vil kastes et ret mærkeligt Lys over Udviklingsgangen i Martyrhistorien og komme noget frem, som man, saa vidt mig bekendt, ikke hidtil er bleven opmærksom paa. Ælnoths Værk kan paa Grund af sit Omfang ikke komme med her; men den omtalte Udviklingsgang synes ogsaa i det væsentlige afsluttet allerede med *Epitaphium,* og det nye, der kommer frem hos Ælnoth og ellers, skal jeg til Slutning omtale i al Korthed.

Jeg vil da begynde med en kritisk Udgave af de 3 ældste Skrifter; den latinske Tekst medgiver jeg en dansk Oversættelse, der holder sig saa nær som muligt til Teksten, hvorved rigtignok det danske Sprog af og til maa blive noget tvungent. Derefter skal der saa følge en kritisk Redegørelse for Skrifternes Overlevering, hvorved jeg efter bedste Evne vil søge at udsondre de mere specielle filologiske Undersøgelser paa særlig Maade. Samtidig hermed behandles de Hovedspørgsmaal, der angaar Martyrhistoriens successive Udvikling.

I.
TABVLA OTHONIENSIS.

Anno incarnationis dominice . M . LXXX . VI . in ciuitate Othensya . gloriosus rex et protomartyr Danorum Canutus . pro zelo christiane religionis et iusticie operibus . in basilica sancti Albani martyris per eum paulo ante de Anglia in Daciam transuecti . post confessionem delictorum sacramento munitus dominici corporis . ante aram manibus solo tenus expansis in modum crucis latere lanceatus . VI . Idus Julii et . VI . feria . mortem pro Christo passus . requieuit in ipso.

W = exemplar Wormii (W^1 = editio anni 1626; W^2 = editio anni 1643). — **Æ** = exemplar Ælnothianum ($Æ^1$ = edit. 1602; $Æ^2$ = edit. Meursii 1631). — **P** = excerptum in Petri Olai Collectaneis. — **H** = exemplar Hamsfortii (H^b = idem ex apographo Bartholiniano). — **OLR** = Breuiaria Othiniense, Lundense, Roschildense. — **C** = consensus **WÆH**. — **B** = consensus **OLR**.

e *semper scripsi, ubi in exemplaribus adhibitis pro* ae *vel* e *vel* æ *vel* ae *scribitur.* — Canutus *scripsi, cum in nonnullis exemplaribus* Kanutus *sit.*

[1] dominic(a)e **CB**; d. **P**; Domini $Æ^2$ MLXXXVI **W**; M°. LXXX°. VI° **H**; 1086 **P**; millesimo octogesimo sexto **Æ**; millesimo octuagesimo séxto **OR**; millesimo sexto **L** [2] Othensya *scripsi;* Otthensija **W**; Otthensia **P** (?); Othensia **Æ**; Otthonisia **H**; Otto (Otho-)niensi **OR** (**L**) prothomartyr (-tir) H^b **LR** (**O**) [3] et iusticie operibus *om.*

Behandlingen af *Historia* og *Epitaphium* har med Nødvendighed ført mig ind paa det særlig i 1886—87 saa stærkt drøftede Spørgsmaal om Helgenskrinene i Odense. De Bidrag, jeg mener at kunne yde til Løsningen af dette Spørgsmaal, vil jeg give i et Tillæg til denne Afhandling og dertil knytte en ny Udgave af de hidtil dels slet udgivne, dels glemte Stykker af Thomas Bircherods Skrifter, som har Betydning for Behandlingen af Spørgsmaalet.

Tavleindskriften fra Odense.

Aar 1086 efter Herrens Menneskevorden . maatte i Byen Odense . de Danskes berømmelige Konge og Førstemartyr Knud . for sin Iver for den christelige Religion og sine Retfærdigheds-Gerninger . i den Kirke, der var viet til den hellige Martyr Albanus, som kort forud ved ham selv var overført fra England til Danmark . da han efter Bekendelse af sine Synder var styrket med Herrens Legemes Sakrament . og foran Alteret, med Armene udbredte paa Jorden i Form af et Kors, var bleven stungen i Siden med en Lanse . den 10de Juli og den sjette Ugedag . lide Døden for Christus . og gik til Hvile i ham.

B *Post* operibus (*in* B *post* religionis) *add.:* ut Christus a proprio conuiua traditus ÆPHB; *post hæc præterea in* O: sic ipse a suo familiari Piparo nomine lucri causa proditus; *in* LR: sic a suo familiari Blacco nomine lucri causa proditus est. Et [3] basilica CB; ecclesia P [4] martyris (*vel* martiris) CB; *om.* P *Omnia uerba* per eum . . . dominici corporis *om.* B paullo Æ[2] Datiam Æ[1] transuecti C; translati P [5] post confessionem WH; post communionem et confessionem Æ; post confessionem et comunionem P, *omissis deinde uerbis* delictorum s. m. d. corporis, *itemque uerbis* ante a. m. s. t. e. i. m. crucis [6] corporis C; confessoris (!) H[b] aram C; altare B in modum crucis *om.* Æ[2] *(sed habet* Æ[1]) [7] latere lanceatus WÆPB; laterum lanceatus (H[b] lanciatus) est. H VI Idus W; 6 ydus P; sexto Idus (*vel* ydus) ÆHB VI feria W; 6 feria P; sexta feria ÆH; feria sexta B mortem *om.* P [8] passus CPB; passus et W[1] in ipso requieuit H[b]

Occisi sunt etiam ibidem cum eo frater eius nomine et gratia martyrii Benedictus . ac . XVII . sui commilitones . uidelicet Asmundus . Blacca . Suuen . Aga . Thurgotus . Bernhardus . Gudmer . Esckill . Tocki . Palni . Ati . Suna . Rosten . Milo . Radulfus . alter Thurgotus . Vilgryp. Qui omnes sicut dei gratia cum suo rege ac domino socii passionum martyrii fuerunt . ita consolationis et premii cum eo consortes merito erunt.

---

[1] Occisi s. etiam **ÆB**; Occ. s. et **WH**; Item occ. sunt **P** ibidem cum eo **C**; cum eo ibidem **PB** frater *scripsi*; scilicet **W**; scilicet frater **ÆH**. *Pro his omnibus:* frater e. n. e. g. m. Benedictus *legitur in* **P**: frater eius Benedictus, *in* **B**: Benedictus frater eius, *ceteris uerbis omissis.* — [2] ac. XVII. *scripsi*; ac. 17. **P**; ac decem et VII **W**; ac decem et septem **HÆ**; et alii decem et septem (*uel* septendecim) **O (LR)** sui commilitones **CB**; commilitones sui **P** *Omnia uerba* uidelicet . . . Vilgryp *om.* **B** [3] Blacca **W**; Blaca **Æ**; Blaca (proditor) **H** (*sed* Blaco proditor **H** [b]); Blaco **P** — Suuen (*uel* Sunen) **H**; Sônen **W**; Suen **Æ**; Swend **P** — Aga **C**; Aggo **P** — Thurgotus. Bernhardus *scripsi*; Thurgo D. Bernhardus **W**; Turga, Bernhardus **H**; Thurgo (*vel* Thrugo), Bernardus **P**; Thrugot, Bernard **Æ** — [4] Gudmer **WH**; Guthmær **P**; Guthmar **Æ** — Esckill *scripsi;* Æsckill **W**; Eschil **H** (Æschil **H** [b]); Eskil **Æ**; Eskyld **P** — Tocki *scripsi;* Tochik **W**; Tochi **H** (*sed* Torchi **H** [b]); Tokki **Æ**; Tokky **P** — Palni **ÆP**; Palai **W**; Patni **H** — Ati, Suna **W**; Suna, Atti **Æ**; Atti (Alti **H** [b]), Suno **H**; Atty, Swno **P** — Rosten. Milo **HÆ**[2] (*sed* **Æ**[1]: Tosten, Milo); Rostenulo **W**; Roosthen, Milo **P** — [5] Radulfus **Æ**[1]; Radulus **W**; Radul-

Dræbte blev ogsaa sammesteds med ham hans Broder, efter sit Navn og ved Martyriets Naade Benedictus (ɔ: den Velsignede) . og hans 17 Medstridere . nemlig Asmund . Blakke . Sven . Agge . Thurgot . Bernhard . Gudmer . Æskil . Toke . Palne . Atte . Sune . Rosten . Milo . Radulf . en anden Thurgot . og Vilgrip. Ligesom alle disse ved Guds Naade have været Fæller med deres Konge og Herre i Martyriets Lidelser . saaledes skulle de efter Fortjeneste blive delagtige med ham i Trøsten og Lønnen.

---

phus Æ[2] P; Radolphus H (*sed* Rudolphis H[b]) — alter Thurgotus *scripsi;* Altoi, Thurgotus W; Altoi, Turgatus H (*sed* Turgathus H[b]); et alter Thrugotus Æ; Turgotus P — Vilgryp *coni. A. Olrik*; Vilgrup W; Wilgrup H; Wilgrip Æ; Wylgrip P (*sed habet hoc nomen superius post* Tokky). — Qui ÆPB; Arni W; arni H (arni *corr. in* qui H[b]) — [6] rege ac domino WH; rege et domino ÆB; domino (*om.* rege ac) P socii passionum martyrii fuerunt W; socii passionum martyrii fuere H (*sed* martyrii *om.* H[b]); socii passionum et martyrii fuerunt Æ[1] (fuerant Æ[2]); socii fuerunt passionis et martyrii B; socii passionis fuerunt P [7] ita WHPO; ita et Æ; *om.* LR consolationis . . . erunt W, *item* H, *nisi quod* merito *abest;* consolationis et premii consortes cum eo fieri meruerunt Æ; cum eo consortes fieri meruerunt consolationis et premii O; consortes cum eo fieri meruerunt consolatorum (!) et premii LR; consolacionis consortes fieri meruerunt P. — *Quid de quibusdam commilitonum nominibus, quæ apud Huitfeldium inueniuntur, faciendum sit, nescio.* Truid *idem qui* Thrugot, Thagge *idem qui* Tochi *esse uidentur; sed nomini* Ebbe *nihil respondet.* —

II.

PASSIO SANCTI KANVTI REGIS ET MARTIRIS.

VI. mensis Iulij.

I. Licet per totius orbis ecclesias conueniat omni populo christiano festa sanctorum celebrare, uictorias martirum laudare uitamque istorum imitari, in singulis tamen locis propter familiaritatem cohabitantium et propter sanctarum presentiam reliquiarum, que in solacium istis uel illis habitatoribus condonate sunt, ueneratione (inquam) speciali apud ciues populosue suos digni habentur atque honorantur. Omn*ium* ergo uirtutum opifice spiritu sancto aspirante nunc de sancti Kanuti regis ac martiris tractaturi passione ammonemus uel obsecramus uos, qui hec audituri estis, ut intento corde consideretis, quanti sit apud deum iusticiam ceterasque uirtutes diligere ac pro hijs atque celestibus earum premiis huius mundi uitam contempnere et abnegando semetipsum felicia crucis Christi sequi uestigia.

II. Stirpe igitur regali et ultra istius gentis naturam uel consuetudinem in christiana religione preclara editus Kanutus puerulus et inter ipsos pueritie flores pedagogis traditus, utpote ad huius regni gubernacula erudiendus, incredibile dictu, quan-

---

15 abnegando . . uestigia: *cfr. Matth. 16, 24 al.*

C = codex Coloniensis. — **A** = Breuiarium Arhussiense. — **L** = Breu. Lundense. — **M** = codex Arnæmagnæanus 670 d. — **O** = Breu. Othiniense. — **E**[1] = editio in Actis Sanctorum; **E**[2] = editio Langebekii in S. R. D. III. p. 317—322; **E** = editionum consensus. *Litteras initiales in cod.* **C** *minio pictas crassioribus typis signandas curaui.*

Hellig Knud Konges og Martyrs Lidelseshistorie.

Den 10. Juli.

1. Ihvorvel det trindt om i hele Verdens Kirker sømmer sig for ethvert christeligt Folk at fejre de Helliges Højtider, at prise Martyrernes Sejrvindinger og efterligne deres Livsførelse, agtes de dog hver især paa sit Sted, paa Grund af deres nære Forhold til dem, der boede sammen med dem, og paa Grund af Nærværelsen af deres hellige Levninger, som ere skænkede Beboerne paa dette eller hint Sted til Trøst, værdige til og hædres med særlig Ærbødighed hos deres egne Bysbrødre eller Folk. Idet vi altsaa nu, med Bistand af Helligaanden, som virker alle Evner og Dyder, ville tale om Hellig Knud Konges og Martyrs Lidelse, formane eller besværge vi eder, som skulle høre dette, om, at I med agtpaagivende Hjærte ville betænke, i hvor højt Værd det staar hos Gud at elske Retfærdigheden og de øvrige Dyder og for disses og deres himmelske Belønningers Skyld at ringeagte Livet i denne Verden og med Fornægtelse af sig selv at følge Christi Korses heldbringende Fodspor.

2. Saa blev da Knud, som var oprunden af en kongelig Æt, der ud over dette Folks Natur eller Sædvane udmærkede sig i den christelige Religion, som lille Dreng og i selve sin Barndoms Blomst overgivet til Børneopdragere, saasom han skulde oplæres til dette Riges Styrelse, og det lyder utroligt,

---

[2] *scrbd. erat*: VI. Idus m. I. [5] tamen C; etiam E [9] Omnium *scripsi*; Omni C *in fine uersus*, E [10] ac C; et E [11] obsecreramus C, *corr.* E [14] earum C; animarum E [15] crucis CE²; cruce E¹. — *Excerpta ex cap. II. et III. inueniuntur in* ALM, *quorum consensum siglo* B *noto* [16] naturam CAE; normam M [17] preclara CB; præclare E K. puerulus CA (*sed in* C *scribitur* puerulu9, *i. e.* pueruluus, *qualem errorem in hoc siglo scriba sæpius commisit*); Canutus puer L; puer K. M; puerulus *om.* E [19] huius regni CM; regni huius E; huius *om.* A

tum subito proficeret, ni fallor, ob merita pii ac religiosi parentis, [et] felicis memorie Suenonis regis, aut certe gratia spiritus sancti, quemadmodum postea comprobatur, attractus. Nam creuit in eo morum prudentia cum iuuentutis gratia, adeo quod, ipsis principalibus quatuor uirtutibus ad normam illustrium uirorum conquadratus, iam prope ruinam uitaret insanie uel stultitie aut defectum contempneret ignauie. Totius ergo inuentor uel auctor malitie diabolus, quasi iam tunc expauescens, quod ei deberet multos tandem subtrahere et hinc fraudes ac spurcitias uel immunditias hominum atque malignorum spirituum eliminare aut saltem compescere Kanutus di*u* superuiuens ac, ut cepit, in uirtutibus sedulo accrescens, non tantum corda quorundam huius terre principum uerum etiam fratrum suorum iniusti ac mali timoris inuidieque iaculis perculit in tantum, quod huic denegarent iura super se regnandi, ne propter ipsius probitatem iudicarentur uelut ignobiles aut reprobi.

III. Quid igitur? Vt fratres Joseph, expulerunt hunc in exilium in partes Suethorum, quem preconio uirtutum deberent extollere ad celum. Ipse autem prudens uelut Jacob consilio Rebecce, id est rationabilis pacientie, utiliter et innocenter fra-

---

17 *cfr. Genes. 37, 25 sqq.* 19 *cfr. Genes. 27, 42 sqq.*

---

1 proficeret **CAM**; profecerit **LE** 2 et **CME**, *sed delendum uidetur, nisi forte ex compendio uocis* scilicet *ortum est.* ſijcnonis **C**, *suprascripto recenti manu* Suenonis, *ut est in* **AME**[1] spiritus sancti **AME**; sancti spiritus **C** 3 attractus **CE**; attactus **AM** 6 conquadratus **AL**, *quod uerum est, cfr. Ducangius ad v.* Quadriuium *sub finem*; est quadratus **C**; quadratus **E**; irradiatus **M** prope **CAME**; tunc **L** uel **CAE**; et **M** aut **CAME**; et **L**; *malim* ac 7 ergo **CE**; igitur **AM(L)** 8 tunc **CAM**; nunc **E** quod **AME**; quid **C**

hvor store Fremskridt han hastigt gjorde; det skyldtes, om jeg ikke tager fejl, hans fromme og gudfrygtige Faders Kong Svends Fortjenester (velsignet være hans Minde!), eller ogsaa droges han sikkerligt af Helligaandens Naade, saaledes som det senere klarligt viser sig. Thi hos ham voksede Sædeligheds Visdom jævnsides med Ungdoms Ynde, saaledes at han, udviklet til Fuldkommenhed i selve de fire Hoveddyder efter berømmelige Mænds Mønster, alt da saa godt som undgik Afsinds eller Daarskabs Fald og foragtede Fejheds Svaghed. Derfor blev al Ondskabs Opfinder eller Ophav, Djævelen, allerede da ligesom angst for, at Knud med Tiden skulde unddrage ham mange og fordrive Menneskers og onde Aanders Svig og Smuds eller Urenhed herfra eller i det mindste holde dem i Ave, saafremt han blev længe i Live og voksede flittigt til i Dyder, saaledes som han havde begyndt; og han slog da ikke blot visse af dette Lands Stormænd, men ogsaa hans egne Brødre saa svare Saar i deres Hjærter med en uretfærdig og ond Frygts og Misundelses Pile, at de nægtede ham Retten til at blive Konge over dem, for at de ikke paa Grund af hans Retskaffenhed selv skulde dømmes som uædle eller forkastelige.

3. Hvad skete saa? Som Josefs Brødre gjorde ved ham, saaledes drev ogsaa de Knud bort i Landflygtighed, til Svenskernes Land, ham, som de burde have hævet til Himlen under Lovprisning af hans Dyder. Men han selv, viis som Jakob, da han fulgte Rebekkas (det er: den fornuftige Taalmodigheds) Raad,

---

deberet CAE; daretur M [11] diu *scripsi*; dico CE *inepte*; ut supra dictum M; *om.* A, *in quo multa hic turbata sunt.* super uiuens ac C(E); uiuens atque M; superueniens atque A [12] accrescens AME; accressens (!) C huius *om.* AL [14] per|perculit C; in tantum perculit quod A huic AM; hinc CE denegarent CAE; denegauerint M [16] iudicarentur CAE; contempnerentur M aut CE; ac A; et M [17] Quid igitur? Vt f. J. expulerunt hunc CE, *item* A, *sed* hunc *om.*; Qui ergo ut f. J. expellerent hunc M [18] suethorum *ut uid.* C; Swechorum M; suecorum A; Suithorum E deberent extollere CME; extollere deberent A [19] ad CAE; in M prudens uelut iacob CE; velut iacob prudens AM [20] rationabilis CAE;

tribus cessit, usque dum uirtus diuina eum in pace reduxit. Itaque dei suffragio rex et gubernator huic populo electus atque constitutus, tamquam Dauid in domino confidens et sue spei anchoram in celestibus figens, per bona huius labentis uite opera ad portum salutis deo gubernante inter uarias mundi procellas lata extendebat uelamina. Sustentabat inopes ac refouebat flebiles, quatenus summe dignitatis et glorie perennis aliquam sortem perciperet inter supernos locatus proceres. Pontifices autem et doctores uite huius uitalis, episcopos uidelicet et presbiteros, diuinis intentos officiis, rebus pre ceteris amabat et consolationibus auxiliisque ac donis erigebat, et, quo liberius uel libentius ad meliora proficerent, bonis eos promissis blande ac deuotissime confortabat; insuper etiam ecclesias uel congregationes sanctorum frequentans sedulo corde *o*reque reuerenti, uotis muneribusque pretiosis eas ditauit atque honorauit, sicut Roschelde, Dalboi, Lunde apud sanctum Laurentium precipue apparet, cuius ecclesie constructor, pater ac cultor extitit, quatenus illic et istic bonitatis ac sancte religionis eius memoria cum benedictione sanctorum in secula seculorum *maneret*.

---

[1] in pace reuerti *et similia sæpe in Vulgata.* [3] *Psalm. 10, 1, al:* in domino confido. [19] *cfr. Machab. I, 3, 7:* in sæculum memoria eius in benedictione.

---

rationalis M [1] uirtuꝯ C diuina eum CME; eum diuina A [2] huic ME; hinc C, *ut uid.* [4] figens CAE; precipue figens LM [5] uarias mundi CE; mundi uarias M [6] ac CE; et M flebiles CE; debiles M [7] aliquam CE; aequam M [9] uitalis CM; uitaliter (!) E presbiteros A; prespiteros C; presbyteros ME [10] diuinis AM; diuinitus C, *sed corr. m. 1 in* diuinis; diuinitus E rebus *om.* A [11] auxiliisque CME; auxiliis A ac CME; et A erigebat CAE; regebat M [12] meliora CE; melius M bomis (!) C [14] oreque E; opeque C [15] Roschelde . dalboi . lunde CE, roschildis . dalbii . et lundis A [17] pater ac cultor E; pater . accultor C; et cultor

veg til Gavn for alle og Skyldfrihed for sig selv Pladsen for sine Brødre, indtil Guds Kraft førte ham tilbage i Fred. Og da han saa ved Guds Hjælp var bleven udvalgt og indsat til Konge og Styrer for dette Folk, stævnede han, idet han ligesom David satte sin Lid til Herren og grundfæstede sit Haabs Anker i det himmelske, gennem gode Gerninger i dette hensvindende Liv for vidt udbredte Sejl fremad mod Frelsens Havn med Gud ved Roret under Verdens vekslende Storme. Han understøttede de fattige og trøstede de grædende, forat han engang, hensat mellem de himmelske Stormænd, kunde faa nogen Del i den højeste Ære og den evige Berømmelse. Men Offerbringerne og Lærerne i dette Liv, som vi her leve, jeg mener Biskopperne og Præsterne, som ivrigt varetage Guds Tjeneste, elskede han over alle andre Ting og støttede dem med Trøst og Hjælp og Gaver og styrkede dem kærligt og fuld af Hengivenhed med gode Løfter, for at de med desto større Frihed eller større Lyst kunde arbejde fremad mod det bedre; ydermere besøgte han ogsaa tit Kirkerne eller de hellige Mænds Samlag med tjenstivrigt Hjærte og ærefrygtsfuldt Aasyn og berigede og hædrede dem med værdifulde Ofre og Gaver, saaledes som man fremfor alt kan se det i Roskilde, i Dalby og i Lund hos den hellige Laurentius, hvis Kirke han opbyggede, beskyttede og udstyrede, for at baade hist og her Mindet om hans Godhed og hellige Gudfrygtighed skulde bevares med de Helliges Velsignelse til al Evighed.

A, *quod hic* (*in* exstitit) *desinit* [19] *post* benedictione *in* C *manus recens supra uersum* recolatur *addidit, quod in* E *post* memoria *inseritur, male.* sanctorum E; rctorum C (*pro* sctorum) maneret *scripsi*; Amen CE, *quod epiphonema hic ineptum est; in historia poetica S. Canuti, quam habent Breuiaria, reperitur hic uersus:* ut memoria eius permaneret in seculum seculi, *et cfr. Psalm. 111, 9:* iustitia eius manet in sæculum sæculi. *Hunc locum sic habet Passionale Lubicense:* (he) vermerde de gades denste . . , wor he konde, alze me dat noch woel apenbar seen mach to Rotscylde vnde to Lunden, dar he buwede sunte Laurencius Kerken, vnde begauede se mit velen guderen, vnde heft sik dar ynne dechtnisse maket, vnde to ewighen tyden wert warende.

IV. Interea quoque iam prorsus peruersa ac inania queque sicuti hostis antiqui deliramenta resp*u*ens deumque per omnia saluatorem diligens gentem istam, adhuc in moribus bonis ac deo placitis parum eruditam uel in sacris uirtutibus exercitatam, proposuit in primis amicabiliter paterneque rogare, ammonere atque per se et episcopos ac prelatos instruere, ut deo suorum bonorum primitias uel decimas secundum legem dei uoueret necnon persolueret christianorumque religionem utilius et honestius quam hactenus ob salutem animarum suarum seruaret. At cum tali moderamine exiguum proficeret, ac gens insipiens, nec tartara timens nec celestia querens, terrenis desideriis, que militant aduersus animam, nimis adhereret aut in deterius animum reclinaret, rex dei zelo permotus adiecit maiores ex eis regaliter ac potenter deterrere atque de iure suo aliqua eis subtrahere; interdum etiam aïorum uel sanctorum auctoritate compellere, ut deo et sanctis obedirent, iusta honestaque delectationibus transitoriis preponerent, nullos fideles christianos quasi aduenas et peregrinos despicerent, sed tamquam ciues sanctorum et domesticos dei, utpote in Christo fratres, haberent ac sic glutine caritatis coalentes seseque inuicem subportantes uel adiuuantes quandoque certius ad patriam celestem peruenirent. O uirum

---

[11] *epist. Petri I, 2, 11:* (abstinete vos a) carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam. [13] *cfr. Num. 25, 11:* zelo meo commotus est. [17 sqq.] *Ephes. 2, 19:* ergo iam non estis hospites et aduenæ, sed estis ciues sanctorum et domestici dei; aduena et peregrinus *Genes. 23, 4 al.*; *Coloss. 1, 2:* fratres in Christo Jesu; *Ephes.* 4, 2: supportantes inuicem in caritate, *cfr. Coloss. 3, 13;* patria cælestis *Hebr. 11, 16.*

Excerpta quædam ex priore parte cap. IV. habent **M** *et* (*in breuius etiam contracta et licenter mutata*) **L** [1] quoque **CE**; quia **M** ac **C**; et **E**; peruersa quæque et inania **M** [2] respuens **M**; respiciens **C** *m. 1 ex corr.*; despiciens **E**, *et sic fortasse initio* **C** deumque **E**; dūq; **C** [5] in primis **CM** (*i. e.* initio); imprimis **E** p̄r neq; **C**, *suprascripto manu rec.* paterneq; *ut habent* **E** [7—9] uoueret . . persolueret . . seruaret **C**; voverent . . persolverent . . servarent. **M** (*hic desinens*) *et* **E** [8] necnon **ME** *et in margine manu alia* **C**; nec tamen

4. Under denne sin Færd tog han sig fremdeles ogsaa følgende for, idet han ganske og aldeles afskyede alt vrangt og tomt som den gamle Fjendes Gøgl og Tant og i alle Ting elskede Gud, sin Frelser. Da dette Folk endnu kun var lidet oplært i gode og Gud velbehagelige Sæder eller lidet øvet i de hellige Dyder, tog han sig for, til en Begyndelse med venskabelige og faderlige Ord, at bede, at formane og dels i egen Person, dels ved Biskoppers og Præsters Hjælp at belære det om, at det i Overensstemmelse med Guds Lov skulde love og ogsaa virkelig udrede til Gud Førstegrøden eller Tienden af sine Ejendomme, og at det for sin Sjælefrelses Skyld skulde overholde den christelige Religion til større Gavn og Ære for sig selv end hidtil. Men da han kun udrettede lidet ved sligt Maadehold, og det uforstandige Folk, som hverken frygtede Helvede eller søgte det himmelske, hang alt for stærkt ved de jordiske Begæringer, som stride imod Sjælen, eller lod sine Tilbøjeligheder tage en endnu værre Retning, gik Kongen, dreven af Nidkærhed for Gud, videre og begyndte at skræmme de Fornemmere blandt dem med sin kongelige Magt og Myndighed og unddrage dem adskilligt af det, hvorover han selv havde Ret; undertiden søgte han ogsaa ved de Renes eller de Helliges vægtige Eksempel at drive dem til at adlyde Gud og hans Helgener, at sætte retfærdig og hæderlig Færd over forgængelige Glæder, ikke at se ned paa Folk, der vare troende Christne, som Fremmede og Udlændinge, men regne dem for de Helliges Medborgere og Guds Husfolk, saasom de vare deres Brødre i Christo, for at de saaledes, idet de forbandtes nøje ved Kærlighedens Lim og gensidig bare over med hinanden eller hjalp hinanden, engang i Tiden med større Sikkerhed kunde naa hen til det himmelske Fædreland. O! det var en Mand, der fortjente at æres med al

---

C *in textu.* utiliu9 C [11] tartara E; tartarä C [12] animum CE[1]; animam E[2] [13] adiecit *i. e.* longius progressus cœpit, *ex Vulgatæ quodam loquendi usu* [15] aïorum (*i. e.*: hagiorum; *uid. Ducangius s. u.* agius) *scripsi;* maiorum CE [21] quandoque C, *om.* E patriam C; gloriam E

omni laude prosequendum, qui noluit solus hic ualere aut etiam in celo regnare, sed multos ad Christi palacium secum trahere! Sciebat quippe, quod diligentibus deum et in deo proximum cuncta cooperantur ac proueniunt in bonum, sicut testatur et ipse dominus noster Ihesus Christus.

V. Hijs uero ita dispositis cum huius regni melioribus, fide ac uirtute ualentioribus, tractare cepit, quanam rationali occasione hanc plebeiam multitudinem honestis laboribus erudire posset, ut tandem aliquando pia saperet infernaliaque intelligeret, quo cautius nouissima hominis prouideret. Denique inuentum ac cito consultum, ex precepto regis et principum diligenter diuulgand*o* ad Anglos transmeandum, ut eorum generationem per militum uirtutes de graui iugo seruitutis indigne absolueret aut scilicet militum istorum animos uigiliis, solicitudinibus, fame, siti, gelu uel aliis laboribus redderet exercitatos et eruditos, ne ut ad id temporis leuiter quasi ex lasciuia et adipe iniquitas eorum prodiret et in affectum cordis transirent. Ast alii hec longe aliter, *ut* multa regis consilia uel beneficia, animaduertentes aut eius honori et egregie uirtuti liuida et serpentina mente obstantes et idcirco multos, ne irent ad Anglos, impedire cupientes etiam fratrem ipsius Olauum aduersus eum clanculum exitauerunt; qui si perfecte ac uere saperet atque cognosceret, quam bonum

---

3 *Roman. 8, 28:* Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum (*errauit igitur scriptor, qui hæc in euangeliis tamquam uerba Christi legi putauit*). 9 *Deuteron. 32, 29:* utinam saperent et intelligerent, ac nouissima prouiderent 16 *Psalm. 72, 7:* prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis 22 *Psalm. 132, 1:* ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum

---

1 ualere *i. e.* sanus et saluus esse; *cfr. Matth. 9, 12:* non est opus ualentibus medicus 3 et *supra uersum add. m. 1* C 4 coopererantur (!) C ac CE[1]; et E[2] 6 ita *om.* E 7 ratioanali (!) C 10 accito C *m. 1, sed diuisit alia manus*

Ros, han, som ikke her vilde være den eneste karske, ej heller ene være Hersker i Himlen, men drage mange med sig til Christi Kongeborg! Han vidste nemlig, at for dem, der elske Gud og i Gud deres Næste, medvirke alle Ting til det gode og tjene dem til gode, saaledes som ogsaa vor Herre Jesus Christus selv vidner.

5. Efter at han nu havde truffet disse Anordninger saaledes, begyndte han at forhandle med de bedste Mænd i dette Kongerige, dem, der udmærkede sig mest ved Troskab og Dygtighed, om, hvorledes han kunde faa en fornuftmæssig Anledning til at opdrage den menige Mængde her i Landet ved hæderlige Anstrengelser og derigennem bringe den til endelig engang at faa Sans for Fromhed og forstaa, hvad der fører til Helvede, for at den med desto større Tryghed kunde se Menneskets Endeligt i Møde. Omsider fandt man da paa Raad og tog hurtigt den Beslutning, at man efter et Paabud fra Kongen og Stormændene, der omhyggeligt skulde kundgøres rundt omkring i Riget, skulde drage over til Anglerne, for at Kongen ved sine Krigeres Heltegerninger kunde fri disses Folk fra en uværdig Trældoms tunge Aag, eller, som Tanken jo var, faa disse Krigeres Sind øvet og opdraget ved Nattevaagen og Ængstelser, Sult og Tørst, Kulde eller andre Besværligheder, at ikke, som det var gaaet indtil den Tid, under et letsindigt Liv syndige og uretfærdige Tanker skulde opkomme hos dem ret som en Frugt af Yppighed og Fedme, og de saa skulde skeje ud efter deres Hjærtes Tilbøjelighed. Men andre, som tænkte helt anderledes om denne Beslutning af Kongen (lige saa vel som om mange andre af hans kloge og velmente Bestemmelser), eller som med avindsyg og slangegiftig Hu stod hans Ære og udmærkede Dyd imod og derfor ønskede at afholde mange fra at drage over til Anglerne, ophidsede hemmeligt endogsaa hans egen Broder Olav imod ham: og dog — hvis denne fuldkomment og sandt havde forstaaet og erkendt, hvor godt og hvor lifligt det er, at Brødre

---

et suprascripsit ac cito (*ut* E) [11] diuulgando *scripsi;* diuulgandū C(E)
[13] absolueret C; absolverent E scilicet (*per compendium*) C; saltem E
[18] ut *scripsi;* et CE [19] honori C; hortationi E [22] ac C; et E

et quam iocundum habitare fratres in unum, pro uirtuoso germanoque principe potius animam poneret, ne aliud proferam, quam tali uiro uel leui uerbo umquam resisteret aut sine ipso regnare hic desideraret. Rex autem prudens hec sine mora comperiens et non tam sibimet quam fratris errori consulere intendens misit eum caute in Flandriam, ne incepti mali consilii super se regnand*i* incurreret infamiam. „Spiritualis autem iudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur"; et in hoc est prestantior ceteris animalibus. Unde et Dauid dicit: „Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis".

VI. Pro hijs itaque et huiusmodi gestis ac maxime propter amorem iustitie et religionis sancte diu ab incolis terre elatis mente persecutiones ac regni detrimenta patienter sustinuit. Ad ultimum uero pene omnibus contra dominum et christum eius conspirantibus a parte aquilonari, que appellatur Wendele, aperta est contradictio, manifestaque repugnacio uidetur oriri tamquam turbo inuoluens; et sic per partes Iutensium seuiendo et eos ad eundem furorem prouocando, cottidie plura congregans

---

7 *Corinth. I, 2, 15:* Spiritualis . . . iudicatur 9 *Psalm. 48, 13:* Et homo . . illis. 15 *cfr. Psalm. 2, 2:* principes conuenerunt in unum aduersus dominum et aduersus christum eius; *Act. apost. 4, 26.*

---

2 poneret, ne a. p., quam C; poneret. Ne a. p., quod E 7 regnandi *scripsi;* regnando CE 10 insipien: & simi: fac: ē illis (*sic!*) C; insipientibus *om.* E *Ceterum his uerbis* Spiritualis autem etc., *quorum*

bo sammen i Enighed, saa vilde han hellere have sat sit Liv til for den dydige og med ham selv ved Broderbaand forbundne Fyrste, end at han, for ikke at nævne andet end dette, nogensinde skulde have sat sig op imod en saadan Mand, endogsaa blot med et ringe Ord, eller have begæret at blive Konge her i Landet uden ham. Men den vise Konge, som ufortøvet kom til Indsigt i disse Ting og havde til Hensigt ikke saa meget at sørge for sig selv som at raade Bod paa sin Broders Fejltrin, sendte ham for Sikkerheds Skyld til Flandern, for at han ikke skulde rammes af vanærende Dadel for at have lagt onde Raad op om at komme til Herredømmet over ham selv. Men det aandelige Menneske dømmer over alle Ting, og selv dømmes han af ingen; og i dette viser sig hans Forrang fremfor alle andre levende Væsener. Ud fra en slig Betragtning siger ogsaa David: „Da Mennesket var i Ære og Værdighed, forstod han det ikke; derfor blev han stillet jævnsides med det fornuftløse Kvæg og gjort til dets Lige".

6. For disse og lignende Handlinger og allermest for sin Kærlighed til Retfærdighed og til den hellige Religion maatte han altsaa længe døje Forfølgelser og Skaar i sin Kongemagt fra Landets hovmodige Indbyggeres Side og udholdt dem taalmodigt. Men da til sidst næsten alle sammensvore sig mod Herren og hans Salvede, traadte Opsætsigheden først tydeligt frem i den nordlige Del af Landet, som kaldes Vendele, og man ser dér en aabenlys Modstand bryde frem ret som en fremadrullende Hvirvelstorm; og idet den saa bredte sig videre med Rasen gennem de Landsdele, der tilhøre Jyderne, og æggede disse op til det samme vanvittige Raseri og Dag for Dag

---

sensus subobscurus est, scriptor eos aggredi uidetur, qui Kanuti in hac re iudicium uituperabant et Olauum defendebant; quem merito hæc passum esse iudicat scriptor tamquam hominem carnalem, qui spiritualis fratris uoluntatem non intellexerit ideoque, cum se illi opposuisset, iure punitus sit et honore, quo fruebatur, priuatus. — Excerpta quædam ex cap. VI. habet L *cum Breuiario Nidrosiensi* (N), *quod* L *simillimum est* [13] religionis sancte CE; sancte religionis L [14] persecutiones N; persecutionis CLE [18] intensium C, *sed corr. alia manus in* Iutensium, *ut est in* E [19] cottidie C; quotidie E

arma, ad ciuitatem, que uocatur Sleswic, fremens ac frendens sancti regis insequitur uestigia. Rex ergo tunc cernens, quod eos sedare nequisset honesta ratione, immo de Iutensibus fugere compulsus, ad Vionenses transiuit, in quibus magis auxilium sperauit. Quo cum peruenisset, hinc indeque a persecutoribus uel regis insidiatoribus directi conuenere legati precipiendo istis precipientes, ut regem tyrannum interficerent, si regionem suam incendi aut deuastari noluissent. At illi plus homines quam deum timentes uel attendentes nec regem, ut decuit, honorificantes [sed] feroci animo cum gladiis, fustibus et *aliis* armis ad curiam eius conuenerunt. Denique ipsius fratre Benedicto et admodum paucis, sancte fidei et caritatis constantia confortatis, secum remanentibus, in tam crudelibus et inopinatis suorum tribulationibus rex Kanutus ualde pius, sanctorum exemplis instructus, ad ecclesiam sanctissime uirginis Marie et beati martiris Albani animum iterque direxit, frequenter quidem ieiuniis orationibusque sacris conuenienter ac tum precipue intentus, sicuti cupiens iamiamque sibi pre ceteris dilecti martiris Albani et per ipsum de partibus Anglorum huc aduecti consortium aliorumque proprio *pio* uel sacro sanguine laureatorum, Christo principe martirum fauente, promereri.

VII. Verumtamen adhuc uolens plebem nimis temerariam et insipientem corrigere aut sedare uades et fideiussores ad om-

---

6 *Act. apost. 5, 28:* præcipiendo præcepimus uobis 8 *cfr. Tob. 2, 9:* Tobias plus timens deum quam regem; *epist. Petri I, 2, 17:* deum timete, regem honorificate.

---

1 Sleswic *scripsi* (*in archetypo* slesuuic *fuisse uidetur*, *unde*) sclesuine C, *suprascripto manu rec.* Sleswick; Slesuine E *inepte* 3 uitensibus *ut uid. m. 1* C; *corr. man. alia et* E Vionenses C *man. 1, suprascripto* Wunenses *manu alia* 6 uel regis CE, *sed malim* regis uel 10 sed *delendum uidetur, nisi forte excidit participium aliquod, uelut* spernentes aliis *addidi* 19 aduecti C; reuecti E 20 pio *addidi*

flokkede flere væbnede Skarer sammen, følger den fnysende og tænderskærende den hellige Konges Spor til den By, der kaldes Slesvig. Da Kongen altsaa nu saa', at han ikke havde kunnet bringe Jyderne til Ro ved hæderlige Forestillinger, men tværtimod var bleven tvungen til at fly ud af deres Land, gik han over til Fynboerne, hos hvem han snarere haabede paa Hjælp. Men da han var kommen derhen, kom nu fra en, nu fra en anden Kant Sendebud, som vare udsendte af Forfølgerne eller dem, der stræbte Kongen efter Livet, sammen og gav dem strenge Paabud om, at de skulde dræbe den tyranniske Konge, saafremt de ikke vilde have deres eget Land hjemsøgt med Brand eller Hærgning. Og da de nu mere frygtede eller gav Agt paa Mennesker end paa Gud, ej heller ærede Kongen, som det havde sømmet sig, flokkedes de med vildt rasende Sind sammen ved hans Kongsgaard, væbnede med Sværd, Knipler og andre Vaaben. Til sidst, da kun hans egen Broder Benedictus og nogle ganske faa Mænd, styrkede ved den hellige Tros og Kærligheds Standhaftighed, vare tilbage hos ham, rettede den saare fromme Kong Knud, under disse saa grusomme og uventede Trængsler, hvori han og hans vare stedte, belært ved de hellige Mænds Eksempler sine Tanker og sine Fjed hen mod den Kirke, der var viet til den højhellige Jomfru Maria og den salige Martyr Albanus, idet han særlig i denne Stund var betænkt paa at give sig hen til Faste og hellige Bønner, hvad han ganske vist ogsaa ellers hyppigt var, saaledes som det sømmede sig; det var, som om han higede efter, at han nu ret snart, med naadig Bistand af Christus, Martyrernes Fyrste, maatte gøre sig fortjent til at faa Lod og Del sammen med Martyren Albanus, som var ham kær fremfor alle andre, og som af ham selv var ført her over til Landet fra Anglernes Land, saavelsom ogsaa med de andre, der ere hæderkronede med deres eget fromme eller hellige Blod.

7. Men eftersom han dog endnu ønskede at retlede eller berolige den altfor ubesindigt fremfusende og fornuftløse Almue, tilbød han at stille Borgensmænd og Sikkerhedsydere for, at

nem iustitiam subiectis impendendam prebuit necnon, ne aliquis innocens propter ipsum periret, iusiurandum adhibuit. Ast uulgus ratione carens et insolens nec humani generis calamitatem attendens tunc cepit magis mente insana furere, temptans omnimodis sacras edes sanctorum et ecclesiam domini confringere aut saltem per fomenta ignis corrumpere. Quid multa? Dux et gloria Danorum, optans per martirium mutuare certum ac stabile regnum, gloriam huius mundi transitoriam flocci pendens, arma secularia deponit, ne cum ipsis periret, si corpus corruptibile plus quam animam diligeret; confessionem etiam pro erratibus ac delictis iterauit, fructus penitentie dignos adauxit, dominici corporis sacramentum ad eterne salutis incrementum cum reuerenti deuotione accepit, et sese suosque celorum rectori gratia bone spei commisit. Nec mora: undique plebis agmina per fenestras aliasque aperturas lapides ad regem proiciunt et iacula, donec unus de sacrilegis religiosum regem perfodit lancea; nam crucis in modum manibus expansis ad altare sancti Albani martiris transfixus est in latere cuspidis mucrone. Itaque VI. *Idus* mensis Iulii sic occubuit pie secus aram Christi fuso sanguine, domino nostro Ihesu Christo regnante et adiuuante, cui est honor et gloria in secula seculorum, amen.

VIII. Sed quia nec in libris ecclesiasticis legitur neque uulgo refertur, quod aliquis rex in edibus sacris et a militibus suis tam crudeliter tamque miserabiliter interfectus sit, arbitramur, uel experimento intelligimus, deum omnipotentem ob id

---

9 *cfr. Ezech. 32, 27:* qui descenderunt a d i n f e r n u m cum armis suis. corpus corruptibile, *cfr. Corinth. I, 15, 53* 11 *Luc. 3, 8* (*Matth. 3, 8*): facite ergo fructus dignos pænitentiæ 13 *cfr. Thessal. II, 2, 15:* dedit (nobis) spem bonam in gratia 20 *Timoth. I, 1, 17:* soli Deo honor et gloria in sæcula sæculorum.

---

4 insana E; insania C 6 Quid multa *et sequentia usque ad finem cap. VII. habet Breu. Othiniense in officio, quod ad Octauam S. Kanuti pertinet.* 7 stabile OE; stabilire C, *deleta tantum postea* r *littera* 8 flocci pendens CE; fluxipendens O 9 periret *i. e.* ad infernum descenderet 10 erratibus C; reatibus O; erratis E 12 corperois (!) C

han vilde vise sine Undersaatter Retfærdighed i alle Ting, og ligesaa gav han edeligt Tilsagn om, at ingen, som var uskyldig, skulde omkomme ved hans Skyld. Men Hoben, som var blottet for Fornuft og fuld af Overmod og ikke agtede paa Menneskeslægtens Usselhed, begyndte nu end mere at rase med afsindig Hu og søgte paa alle Maader at nedbryde Helgenernes hellige Hus og Herrens Kirke eller i det mindste at skade den ved at sætte Ild paa den. Dog hvorfor tale mange Ord? De Danskes Fører og Pryd, som ønskede ved Martyrdøden at tilbytte sig et sikkert og blivende Kongedømme, og som ikke agtede denne Verdens forgængelige Ære for mere værd end et Fnug, nedlægger de timelige Vaaben, for at han ikke skulde gaa til Dødsriget sammen med dem, hvis han elskede det forkrænkelige Legem højere end Sjælen; han gentog ogsaa Bekendelsen af sine Fejltrin og Forseelser, bar i forøget Maal Angerens værdige Frugter, modtog med ærefrygtsfuld Fromhed Herrens Legemes Sakrament til Fremvækst for sin evige Frelse, og betroede med det gode Haabs Naadegave sig og sine i Himlenes Styrers Haand. Og ufortøvet slynge nu Almuens Skarer fra alle Kanter Stene og Kastevaaben ind imod Kongen gennem Vinduerne og andre Aabninger, indtil en af Helligdomsskænderne gennemborede den gudfrygtige Konge med en Lanse; thi med Armene udbredte i Korsets Form blev han ved den hellige Martyr Albanus's Alter gennemboret i Siden af et Spyds Od. Altsaa led han den 10. Juli paa denne Maade Døden og udgød fromt sit Blod ved Christi Alter, efter vor Herre Jesu Christi Styrelse og med hans Hjælp; Ham tilkommer Ære og Pris i al Evighed, Amen!

8. Men eftersom det hverken læses i de kirkelige Skrifter eller berettes af Folkemunde, at nogen Konge er bleven myrdet saa grusomt og saa ynkværdigt i det hellige Hus og af sine egne Krigere, tro vi, eller rettere indse vi af Erfaringen, at den

---

[18] Idus *add.* E; sexto ydus Iulii O; VI. mensis Iulii C [20] Ihesu CO; inquam (!) E regnante C; regente O [21] in se: se: am̄ (*sic*!) C [24] miserbiliter C, *corr.* E.

ualde commotum *esse* ut despectum, in cuius basilica, quasi principis summi aula, refugium ac tutamen quesiuit, ut decuit. Idcirco uindicta dei, correctionis gratia ilico subsecuta, totam fere Daciam pluiali tempestate, ferali pestilencia, fame et alimentorum inopia tam diu perturbauit, donec per multas uisiones ac reuelationes pluribus est ostensum, quod eius corpusculum misere deiectum et hactenus iacens despectum deberet inde *e*leuari et amplius inter sanctos reuerenter honorari. Quid multa? Hijs mox diuulgatis Iutenses cum episcopis et sacerdotibus admodum religiosis ad nos fide bona et deuotione uenerunt, consilium una nobiscum inierunt et in eo decreuerunt, ut ossa regis et martiris cum digno honore eleuari debuerunt.

IX. Tum, indicto triduano ieiunio peractoque cum orationibus, elemosinis et ymnis et spíritualibus canticis, corpus regis iam sacratum de puluere terreno est eleuatum; *et* deus omnipotens et misericors tria in eo magna declarare dignatus est miracula, quatenus hebetes istorum mentes ad penitentiam reuocaret uel ad sanctam religionem incitaret. Nam ad suggestionem uel petitionem multorum, ne mens dubitando tabesceret insipidorum, super sancta eius ossa quatuor uicibus ignem nimis ardentem misimus, qui in momento, quasi aqua infunderetur, extinctus, nichil molestie inferens nec aliquid ledens, nusquam comparuit. Aliud quoque in Olauo, fratre atque successore huius in regni dignitate, notandum contigit: quia, quando erat regis et martiris Kanuti depositio, accidit Olaui tunc exulis ac positi in Flandria in uinculis liberatio et hic ad regnum exaltatio, et nunc deo disponente, facta beati Kanuti martiris translatio*ne* exaltationis,

---

14 *cfr. Ephes. 5, 19:* loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus 18 ad suggestionem *Num. 31, 16.* 22 nusquam comparere: *Esdr. IV, 11, 19.*

---

1 esse (ee̅) ut *scripsi;* aut CE 2 actu tamen C, *corr.* E 3 illico E uere daciam C, *s. s. manu recenti* fere Daniam (*ut habent* E) 4 pluiali C; pluviali E 6 eiuꝰ C 7 eleuari *scripsi* (*ut in u. 12 et 15 est*); leuari CE, *quod per se ferri poterat* 9 Iutenses E, *ut corr. in* C *man. rec.;* intenses C *m. 1* 10 una *om.* E 12 debuerunt C, *quod propter assonantiam tenendum est* 13 in‿dicto (*sic*!) C 14 ȳmis C 15 est elevatum; et *scripsi;* esset eleuatum CE mirs̅ C, *s. s.* misericors

almægtige Gud er bleven saare fortørnet herover, fordi man havde vist Ringeagt mod Ham, i hvis Kirkehal, saa at sige den højeste Herskers Kongsgaard, han havde søgt Tilflugt og Beskyttelse, saaledes som det sømmede sig. Derfor fulgte Guds Straf for at revse og retlede Folket straks efter og hjemsøgte forstyrrende næsten hele Danmark med regnfuldt Uvejr, dødbringende Smitsót, Hungersnød og Trang paa Næringsmidler saa længe, indtil det ved mange Syner og Aabenbarelser var blevet klargjort for saare mange, at hans arme Legeme, der var blevet ynkelig gravlagt og indtil nu havde ligget hen i Ringeagt, burde tages op af sin Grav og hædres højt med Ærefrygt mellem de hellige Mænd. Og hvorfor tale mange Ord? Straks da Rygtet herom havde udbredt sig blandt Folket, kom Jyderne med deres overmaade gudfrygtige Biskopper og Præster i ærlig Tro og from Hengivenhed til os, holdt Raadslagning sammen med os og fattede derved den Beslutning, at Kongens og Martyrens Ben med værdig Ære burde tages op af Graven.

9. Saa blev da, efter at en tre Dages Faste var paabudt og holdt under Bønner, Almisser og Hymner og aandelige Sange, Kongens Legeme, som alt var kendt helligt, optaget af det jordiske Støv; og den almægtige og barmhjærtige Gud havde den Naade at vise tre store Jærtegn ved det, for at kalde dette Folks sløve Hjærter til Anger eller anspore dem til hellig Gudsfrygt. Thi efter manges Tilskyndelse eller Anmodning, for at ikke de uforstandiges Sind skulde tæres hen i Tvivl, kastede vi fire Gange meget stærkt blussende Ild over hans hellige Ben; men den slukkedes i et Øjeblik, ret som om der blev hældt Vand derpaa, og forsvandt aldeles, uden at gøre dem nogen Men eller tilføje dem nogen Skade. Der skete ogsaa et andet Under, som var værd at lægge Mærke til, med Hensyn til Olav, hans Broder og Efterfølger i den kongelige Værdighed; thi dengang, da Knud Konges og Martyrs Nedlæggelse i Graven fandt Sted, indtraf den paa hin Tid landflygtige og i Lænker i Flandern hensatte Olavs Befrielse og Ophøjelse til Kongeværdigheden her i Landet; og nu, da den salige Knud Martyrs Altersættelse og dermed forbundne Ophøjelse havde fundet Sted, indtraf ved Guds

---

man. rec. 19 uel petitionem *om.* E[2] 23 huius in *scripsi*; in huius CE 25 in *ante* Flandria *supra uersum add. m. 1 in* C 27 facta C; dum facta est E translatione *scripsi;* translatio CE

euenit huius Olaui depositio terrene dignitatis. Tercium uero in VI. feria ante Kanuti translationem, omnibus apud nos bonis in oratione et ieiunio persistentibus, magna tempestas pluie fluit adeo etiam in nocte sequenti, quod nos multum conturbauit, et in sabato quoque tenebre uel obscuritates magne usque in horam terciam sunt facte; sed postquam sepulchrum eius discooperuimus et reliquias sanctas reperimus, statim magna luce et aeris serenitate omnipotens deus ad laudem ipsius *ut* meritis beati Kanuti regis et martiris quibusdam signis nos letificauit et ineffabilem misericordiam, qua et indignos uocat ad penitentiam, multis ostendit; quam ipse precibus eius nobis prestare dignetur in perpetuum, qui uiuit et regnat cum filio suo in unitate spiritus sancti deus per omnia secula seculorum, amen.

---

5 tenebræ factæ sunt: *Matth. 27, 45 al.* 10 *cfr. Luc. 5, 32:* non veni vocare iustos, sed peccatores ad pænitentiam.

III.

EPITAPHIUM S. CANUTI.

Iam celo tutus summo cum rege Canutus
Martyr in aurata rex atque reconditur arca.
Qui, pro iusticie factis occisus inique,
Vt Christum vita sic morte fatetur in ipsa:
Traditus a proprio sicut deus ipse ministro
Et petiens potum telorum pertulit ictum,
Lancea nec ne latus ut Christi perforat eius,
Eius et ante sacram sanguis sacer effluit aram,
Spiritibusque sacris moriens sociatur in astris.

W = exemplar Wormii. — **P** = exemplar Pontani. — **A** = codex Audomariensis Ailnothi. — **B** = codex Brugensis eiusdem. — **H** = codex Huitfeldianus eiusdem (**H**[1] = edit. 1602; **H**[2] = edit. 1631). — **C** = trium codicum consensus. — *Duos primos uersus tantum seruauerunt Petrus Olai et Breuiarium Othiniense.*

1 Kanutus *Breu. Oth. et Petrus Olai* 2 martir *Breu. Oth.* in aurata **PC** *et Petrus Olai;* inaurata **W** *et Breu. Oth.* rex atque (*i. e.*

Styrelse den nysnævnte Olavs Nedlæggelse af hans jordiske Værdighed. Men for det tredje skete det paa den sjette Ugedag før Knuds Altersættelse, medens alle gode hos os dvælede vedholdende i Bøn og Faste, at et stærkt Uvejrsregnskyl strømmede ned saa voldsomt ogsaa i den paafølgende Nat, at det ængstede os saare, og ogsaa om Lørdagen herskede der et stort Mørke eller Mulm lige til den tredje Time; men efter at vi havde afdækket hans Grav og fundet hans hellige Levninger, glædede straks den almægtige Gud os til Hans egen Lov og Pris med stærk Lysning og Klarhed i Luften, ret som Jærtegn, hvorfor vi kunde takke den salige Knud Konges og Martyrs Fortjenester, og Han viste de mange sin uudsigelige Barmhjærtighed, hvormed Han kalder endog de uværdige til Anger og Omvendelse. Gid Han maatte værdiges at vise os den for bestandig paa hans Forbøn, Gud, som lever og regerer med sin Søn i Helligaandens Enighed gennem al Evighed, Amen!

[3] pluviæ **E** [4] conturbauit **CE**; *rectius esset* conturbauerit [5] sabbato **E** [6] eiuꝯ **C** [8] ut *scripsi;* et **CE** [9] letifica^t (*i. e.* lætificauit) **C**; lætificare **E** *Subscriptio libri in* **C** *est:* Explicit passio Sancti Kanuti regis et mris.

Hellig Knuds Gravskrift.

Tryg i Himlens Hus hos Kongers Konge Canutus
Martyr og Konge nu er, som gemmes i gyldene Skrin her.
Han, som øvede Ret og derfor blev myrdet med Uret,
Christum bekender i Død, som her han i Livet ham adlød:
Thi af sin egen Mand som Gud selv blev jo forraadt han,
Og da han bad om en Drik, modtog han Stenkast og Spydstik;
Gennem hans Side de og, som igennem Christi, et Spær jog,
Og hans hellige Blod flød ud for det hellige Bords Fod.
Død han samlet nu er med de salige Sjæle blandt Stjerner.

---

atque rex) **WPABH**[2]; rex hucq; **H**[1]; rex ecce *Breu. Oth.*; rex hac *Petrus Olai, corrupto uersu.* reconditus **H** *solus.* archa *Breu. Oth. et Petrus Olai* [3] Qui **C**; Et **WP** iustitiæ **PH** occissus **B** iniq *corr. ex* iniq; **B** [5] Traditur P *solum.* [6] Et petiens (*i. e.* petens) **W**; Et peciens **B**; Et patiens (!) **P**; Excipiens **A**; Atq; petens **H** polum **W** *solum.* [7] nec ne **WC** (*i. e.* nec non, *metri causa*); necne **P** perferat (!) **H**[2] [8] et **P**; ut **W** *Totum hunc uersum om.* **C** [9] sotiatur **H**[1].

§ 1. Om Fremdragelsen af Historia og Epitaphium.

Den ældste Beretning om Hellig Knuds Martyrdød er den af Worm saakaldte *Historia obitus D. Canuti.* Den maa sikkert være affattet paa Grundlag af nogle Optegnelser om denne Begivenhed, som de Gejstlige ved S. Mariæ & S. Albani Kirke i Odense, der formodentlig (i Natten til) d. 11. Juli 1086 begravede Knuds og Benedikts Lig under Kirkens Gulv og hans dræbte Hirdmænd i Kirkens Forgaard *(atrium)*, havde gjort straks derefter; ellers havde man vistnok snart glemt Hirdmændenes Navne. Beretningen stod indgraveret paa en Metalplade[1]), som sandsynligvis er bleven nedlagt ved hans Helgenben ved disses *elevatio* (Optagelse af Graven), som fandt Sted i Foraaret 1095, og deres derpaa følgende Nedlæggelse i en Stensarkofag, som hensattes i Krypten under den nye, i Mellemtiden til Dels opbyggede Stenkirke, som siden (efter 1101) viedes til Maria, Albanus og ham selv. Senere hen, ved hans Altersættelse *(translatio)* d. 19. April 1101, efter at Paven havde kanoniseret ham, flyttedes Pladen *(tabula Othoniensis)* tillige med Helgenlevningerne over i det kostbare Helgenskrin, som man da havde forfærdiget, og som blev hensat paa et Alter, formodentlig Højaltret, i samme Kirke. Da saa i det 13. Aarh.[2]) den nye, særlig til St. Knud viede og

---

[1]) Beviserne for, hvad der siges i dette Indledningsstykke, vil først kunne gives i det følgende, og mine Ord maa indtil da tages paa Tro og Love. — Saa vidt jeg har kunnet finde, er Meursius den første, der bruger Ordet *tabula* om dette Aktstykke, dels i sin Kommentar til Ælnothudgaven fra 1631, capp. 29 og 35, dels i sin Historia Danica (Amstelodami 1638) S. 66. Senere taler Bircherod i sin Ælnothkommentar (fra 1697) om denne *tabula aënea ossibus eius immixta, brevem cædis ipsius historiam continens et nomina sociorum, qui una cum rege occubuerant;* men han har ikke selv set Tavlen. At det har været en Metalplade, er der vist ingen Grund til at betvivle. H. Olrik i sine „Studier over Ælnoths Skrift“ (i Hist. Tidsskrift VI. R., IV, S. 220) siger, at man først i det 14. Aarh. begyndte at bruge Mindetavler af Pergament.

[2]) Smlgn. Henry Petersen i Aarb. f. Nord. Oldk. 1886, S. 375.

endnu bestaaende Kirke var bleven opbygget og bleven Biskopskirke, maa Skrinet utvivlsomt med dets Indhold være blevet overført til denne og hensat paa dens Højalter, hvor det stod indtil Reformationen. Da maatte det naturligvis vige fra sin tidligere Plads og blev skjult et eller andet Steds i Kirken; og det kom først for Dagen igen d. 22. Januar 1582. Ved denne Lejlighed maa Pladen, enten det nu er sket med Øvrighedens Tilladelse eller ved et Ran, være bleven taget ud af Skrinet og er derefter gaaet over i en eller anden Privatmands Eje; senere er den helt forsvunden, uvist fra hvad Tid eller hvorledes. Men forinden dette skete, var der i det mindste bleven taget een Afskrift af den, sikkert ved en Privatmands Foranstaltning, og denne Afskrift (eller en Kopi deraf) kom siden i Hænderne paa Oldgranskeren Ole Worm. Han fik Brug for den, da han 1626 udgav sine *Fasti Danici*, hvor han lod den aftrykke i I. Bogs Kap. 9 (Side 19 f.); men hverken i denne eller i de følgende Udgaver af Værket (1633, 1643) har han meddelt det mindste om, af hvem eller naar eller hvorledes han har faaet Afskriften.

Sammen med *Historia* udgav Worm ogsaa *Epitaphium*, som han maa have faaet en Afskrift af ved samme Lejlighed. Ogsaa dette Skrift har oprindelig staaet som en Indskrift paa en Metalplade, der var bleven nedlagt i Helgenskrinet ved Knuds *translatio* 1101; at det forholder sig saaledes, fremgaar aldeles klart af følgende Ord hos Ælnoth, hvor han (i Kap. 35 hos Meursius) taler om Knuds Skrinlæggelse: „Vi har“, siger han, „set den salige Martyrs dyrebare Levninger optagne af Stensarkofagen og . . . nedlagte i det Skrin, vi nys har omtalt, hvide som Sne og indsvøbte i skønt Silketøj, idet der samtidig blev nedlagt en Gravskrift, som lød saaledes (— herefter anføres *Epitaphium* —). Efter at altsaa hans hellige Ben og det omtalte Skriftstykke var lagt til Rette paa passende Vis, lukkes den himmelske Skats Klenodie inde i den kostbare Kiste“.[1]) Om nu den samme Plade

[1]) Den latinske Tekst er denne: *preciosas beati martyris reliquias, ex saxeo sarcophago assumptas, . . (in) eadem, quam prediximus, arca . . inspeximus impositas, ad instar niuis candidas et serico decenti inuolutas, epitaphio simul*

paa den ene Side har baaret Indskriften *Historia*, paa den anden *Epitaphium*, eller om der har været to forskellige Plader, maa vi i det mindste indtil videre lade staa uafgjort hen; men har det sidste været Tilfældet, er det under alle Omstændigheder gaaet Pladen med *Epitaphium* paa lignende Maade, som ovenfor er angivet med Hensyn til den anden Plade.

Vi maa nu her se noget nærmere paa de Fundberetninger, der haves om Opdagelsen af St. Knuds Helgenskrin i Odense 1582, som gav Anledning til, at de to ovennævnte Aktstykker blev fremdragne og for første Gang offentliggjorte.

Den ældste Beretning er Worms. I Anledning af, at han i sine *Fasti Danici* paa det anførte Sted er kommen til at tale om Betegnelsen af St. Knuds Fest i Kalenderen, tilføjer han lejlighedsvis disse Ord, som jeg gengiver i Oversættelse[1]): „For øvrigt, da jeg ser, at ikke alle vore Chronologer er af samme Mening om det Tidspunkt, paa hvilket Hellig Knud, som her er omtalt, led Martyrdøden, har jeg ment, at det ikke vil være af Vejen, om jeg her tilføjer en fuldstændig Fortælling om hans Martyrdød, som indeholder en uomtvistelig Angivelse af hans Dødsaar. Jeg vil da holde mig til den Ordformular, som fandtes i den Kiste, hvori hans Lig laa, i Odense Aar 1582 d. 22. Januar, da, i Anledning af Istandsættelsen af den til ham viede Kirke, det *sacellum*, hvori han var hensat, blev forandret. Da jeg altsaa mener, at den har ikke saa lidt at betyde med Hensyn til at skaffe Historien Troværdighed og oplyse Forholdet med hele Sagen, anser jeg det for passende, at

---

imposito hoc modo composito: Jam celo tutus cum summo rege Canutus etc. *Ossibus itaque sacris eisdemque apicibus decenter collocatis celestis thesauri (gaza) in preciosum loculum recluditur.* Den samme Slutning, som jeg har uddraget af disse Ord angaaende Gravindskriftens Anbringelse, havde ogsaa Burman Becker og Herbst draget i Skriftet „Helgenskrinene i St. Knuds Kirke i Odense“ (Kbhvn. 1886) S. XXIII og S. 41, og dermed saavel som med andre Grunde med fuld Ret bekæmpet C. Paludan-Müller, som i samme Skrift S. 35 (og allerede i sin Afhandling i Nord. Tidsskr. f. Oldkyndighed II, 1833 S. 202 f.) havde villet hævde, at Epitaphium havde været anbragt uden paa Helgenskrinet og, bestemtere angivet, paa den store runde Plade, af hvilken man ser Omridset paa det Skrin, der kaldes „Skraalaagsskrinet“, hvilket P. M. antog for at være St. Knuds Skrin.

den finder Plads her, for at den ikke helt skal forglemmes og gaa tabt. Den lyder saaledes: ..."[1]) Derefter anfører han saa efter den Afskrift, han havde faaet, først *Historia* fra *tabula Othoniensis* og umiddelbart derefter, under Overskriften *Epitaphium*, Knuds Gravskrift.

Lad os nu straks drage et Par Slutninger af Worms Udtalelser, i hvilke jeg ved spærret Tryk har udhævet de Ord, hvorpaa Vægten her særlig maa falde.

De sidst fremhævede Ord (*ne . . . pereat*) viser utvivlsomt, hvad allerede Paludan-Müller (i ovenanf. Afh. 1833, S. 207) har gjort opmærksom paa, at der ikke har eksisteret, eller at Worm i ethvert Fald ikke har kendt, nogen officiel Indberetning til Regeringen om Fundet 1582, ikke heller nogen paa offentlig Foranstaltning tagen Afskrift af de to Aktstykker; ellers havde den og dens Indhold ikke saa let været udsat for at gaa tabt. Den Afskrift, Worm har faaet, maa altsaa være taget af en eller anden Privatmand, i hvis Haand Originalen (eller Originalerne) tilfældigt er falden, og Worm selv har ikke set Originalen.[2]) Han nævner

---

[1]) Teksten lyder: Cæterum cum de tempore, quo martyrio affectus sit D. Canutus, cujus hic facta est mentio, non eandem omnium Chronologorum nostrorum sententiam esse videam, non abs re futurum duxi, si integram martyrii historiam (quæ annum obitus indubitatè continet) subjunxero. Ea autem utar verborum formulâ, quæ in arculâ, in qua ejus corpus repositum erat, inventa est Otthoniæ Anno MDLXXXII. 22. Janu., cum, pro reparanda æde ipsi dicata, *sacellum*, in quo positus erat, immutaretur. Cum igitur haud parum ad fidem historiæ conciliandam & totius negocii momentum illustrandum facere videatur, dignum duco quod hic (ne penitus obliteretur et pereat) locum inveniat. Sic autem habet. — I Oversættelsen har jeg med Vilje ladet Ordet *sacellum* staa uoversat her paa dette Sted; i Slutningstillægget til denne Afhandling kommer vi tilbage dertil.

[2]) Dette sidste fremgaar yderligere deraf, at Worm i 3dje (eller rettere 2den) Udgave af sine *Fasti* fra 1643 har tilføjet et Slutningsstykke, hvori han meddeler en Del Rettelser eller Varianter til den Tekst af Aktstykkerne, han selv havde udgivet; og disse Varianter har han hentet fra Meursius's Udgave af Ælnoth 1631, ikke fra Originalen. Mærkeligt nok synes han slet ikke at have kendt den ældre, saakaldte Huitfeldtske Udgave af Ælnoth, som var udkommen 1602, og som paa mange Punkter var meget bedre end Meursius's. For Resten er Variantlisten hos Worm ret ufuldstændig, og selv meget væsentlige Ting er helt oversete, foruden at der er nogle meget slemme Trykfejl; men dette er der dog ingen Anledning til her nærmere at gaa ind paa.

heller ikke, hvem der har taget eller skaffet ham Afskriften; af denne hans Tavshed kan vi vistnok i alt Fald slutte saa meget, at vedkommende Privatmand har været en Mand, der ikke har haft noget Navn i Datidens lærde Verden; ellers vilde han sikkert være bleven nævnet.

Endvidere viser de først fremhævede Ord (*Ea autem utar ... inventa est*), som jo særlig angaar den ved Ordene *verborum formula* betegnede *Historia*, da kun denne (og ikke *Epitaphium*) indeholder Aarstallet for Knuds Død og altsaa for Worm har været Hovedaktstykket, at *Historia* efter den til Worm komne Meddelelse, som han selv ikke har fundet nogen Grund til at betvivle Rigtigheden af, maa have staaet paa en Plade, der fandtes 1582 i Skrinet mellem Helgenbenene[1]).

Altsaa har baade *Historia* og *Epitaphium* ligget i Knuds Helgenskrin. Men hvorledes forholder det sig da med de to Indskrifters Anbringelse i Forhold til hinanden? Den Maade, hvorpaa Worm anfører dem efter hinanden, uden nogen Mellembemærkning, tyder snarest paa, at han har haft dem begge to afskrevne sammen paa et og det samme Papirblad; men deraf følger jo alligevel ikke med Sikkerhed, at de ogsaa paa Metallet har staaet paa samme Maade. Det er imidlertid klart, at, da begge Indskrifterne hver for sig har et ret betydeligt Omfang, maa Pladen, hvis de begge to skal have været anbragt paa een Plade og paa samme Side af den, og Skriften ikke skal have været meget lille, have haft en saadan Størrelse, at man har nogen Vanskelighed ved at tænke sig den benyttet til at lægges ned i Skrinet. Det synes altsaa, som om man kun har at vælge

[1]) Hermed bekræftes Bircherods ovenfor (S. 26, Anm. 1) anførte Udsagn. Derimod tilbagevises aldeles afgjort den Formodning, som Herbst har fremsat i „Helgenskrinene“ S. 41, at *Historia* hos Worm slet ikke skulde have noget med Skrinet at gøre, men at Worms Hjemmelsmand skulde have taget den fra et Ælnothhaandskrift, muligvis det Huitfeldtske; Stykkets Tekst hos Worm afviger da ogsaa fra Haandskriftteksten i langt mere væsentlige Ting, end Herbst har faaet Øjet op for. Ligeledes tilbagevises bestemt den af A. D. Jørgensen i Aarb. f. Nord. Oldk. 1887, S. 156 udtalte, paa Herbsts Formodning byggede Antagelse, at *Historia* skulde have været optegnet paa en Mindetavle, som opbevaredes et eller andet Sted i Kirken, men ikke i Skrinet.

mellem to Ting: enten maa hver af de to Indskrifter have været anbragt paa sin Plade; eller ogsaa maa de hver have staaet paa sin Side af den samme Plade. Enten nu det ene eller det andet har været Tilfældet, sondres derved de to Indskrifter mere fra hinanden, end man skulde tro efter den Maade, hvorpaa de fremtræder i Overleveringen hos Worm. Derfor er det dog naturligvis ikke udelukket, at de begge kan hidrøre fra samme Tid; men det kan lige saa godt være muligt, at de stammer hver fra sin Tid. Hvilken af Delene der nu er Tilfældet, derom kan vi, da direkte Efterretninger slet ikke foreligger, alene danne os en Formodning ved Slutning ud fra deres Indhold. Og jeg tror ogsaa nok, at der foreligger tilstrækkelige Momenter til, at vi deraf kan drage en ganske sikker Slutning om, hvorledes Tidsspørgsmaalet skal afgøres; men dette maa jeg opsætte til lidt længere henne.

Den næst efter Worms kommende Efterretning om Fundet i 1582 stammer fra Joh. Is. Pontanus og findes i hans Historia Rerum Danicarum (Amstelod. 1631), S. 199. Efter at han har fortalt Knud Konges Historie (hovedsagelig efter Saxo, Krantz og Huitfeldt), skriver han saaledes[1]) (i Oversættelse): „Da i Odense Aar 1582 d. 22. Januar Choret, som man kalder det, i St. Knuds Kirke blev istandsat, fandt man en Kobberkiste, forgyldt og kunstmæssigt udarbejdet med Ædelstene og andre kostbare Prydelser, i hvilken Knud Konges og Martyrs Skelet laa indesluttet med følgende Gravskrift“. Herefter anfører han saa *Epitaphium* med dets samtlige 9 Vers, det samme Tal som hos Worm. Derpaa følger efter Overskriften: *Legitur & illud* („Der læses ogsaa følgende“) det første Stykke af *Historia* saaledes: Anno incarnationis Dominicæ MLXXXVI in civitate Othensiâ gloriosus rex protomartyr Danorum Canutus pro Zelo Christianæ religionis et iustitiæ

[1]) Teksten lyder: Otthoniæ cum anno MDLXXXII die XXII Januarij Chorus, ut vocant, ecclesiæ D. Canuti instauraretur, reperta est tumba cuprea, auro obducta gemmisque et aliis ornamentis pretiosis affabre elaborata, in qua reconditum fuit Canuti regis ac martyris sceleton cum eiusmodi epitaphio.

operibus ut Christus, à proprio conviva Blacone traditus, in Basilica S. Albani Martyris, per eum paulo ante ex Anglia in Daniam transvecti, post confessionem delictorum sacramento munitus Dominici corporis, ante aram manibus solo tenus expansis in modum crucis latere lanceatus VII idus Junij VI feria, Mortem pro Christo passus requievit in ipso[1]).

Spørger vi nu om, hvorfra Pontanus har faaet sine Meddelelser, og særlig hvorledes det i denne Henseende forholder sig med de to Aktstykker, hvorom vor Undersøgelse drejer sig, da har vi først om *Epitaphium* følgende at sige. Det er klart, at han eller hans Hjemmelsmand ikke kan have hentet Citatet af dette Aktstykke fra Ælnothudgaven af 1602 (og andre eksisterede der endnu ikke); thi denne Udgave har, i Overensstemmelse med alle os bekendte Ælnothhaandskrifter, kun 8 af Epitaphiums 9 Vers, medens det ene, det næstsidste, mangler; og det har dog Pontanus faaet med. Der er da heller ikke i Pontanus's historiske Fortælling om Knud det allermindste Spor, som kan

---

1) Jeg har udhævet de Steder i Teksten hos Pontanus, hvor Afvigelser fra Worms Tekst af samme Stykke findes. Det andet Stykke af *Historia* har Pontanus udeladt, men han har dog en Slags Erstatning derfor i en Række Bemærkninger, som gaar forud for hele det ovenfor aftrykte Stykke af hans Bog; her læser vi nemlig følgende: »In ijs, quæ ante annos plus quam quadringentos & octuaginta (!) de rebus & martyrio Sanctissimi hujus regis Elnothus Anglus posterorum memoriæ reliquit, proditor ejus non Blacco, sed Pibo (!) nominatur. Quod fortasse cognomen fuerit. *Nam* inter ceteros, qui eâdem tum præter Benedictum strage perierunt, etiam Blacconis nomen occurrit. Memorantur enim Blacco, Sueno, Ebbo, Trudo, Thago, Bernardus, Gotmerus, Sunia, Eschildus, Palnus, Rhodulphus, Vilgriphus, alijque nonnulli". Alt dette er ikke andet end en noget unøjagtig Oversættelse af følgende Ord hos Huitfeldt: „Vdi denne Kong Knuds Histori/ som fordum for 480 Aar er skreffuen/ aff en Engelsk Munck Ælnotho, Kong Nicolao til ære/ da kaldis den hannem forraadde/ ikke Blacco, men Pipo, (kand skee med Tilnaffn saa) men under de som bleff med Kongen/ opregnis oc saa Blacco, med nogle andres deris Naffne /som ere/ Svend/ Ebbe/ Truid/ Bernard/ Gotmer/ Suna/ Eskild/ Thaggi/ Palne/ Rodulff/ Vilgrip/ oc nogle flere." Da Pontanus skrev efter Huitfeldt, har han foran Tallet 480 tilføjet *plus quam*; men ellers er der kun een væsentlig Forskel. Thi medens Huitfeldt ved sit *men* synes at ville skelne mellem Forræderen Blacco-Pipo og Knuds faldne Hirdmand Blacco, har Pontanus aabenbart ved sit „*thi*" (*Nam*) villet tilkendegive, at han opfatter de to som en og den samme Person.

tyde hen paa, at han skulde have kendt selve Ælnoths Værk. Overhovedet synes denne første Ælnothudgave at være forbleven saa godt som ubemærket; selv Ole Worm har, som vi saa', ikke kendt den, og Meursius, som leverede den næste Udgave, havde, som han siger i sin Fortale, ingen Anelse om den ældre Udgaves Eksistens, før Stephanius (i 1630) fortalte ham om den. Men muligvis kunde saa Pontanus eller hans Hjemmelsmand have hentet Citatet fra Worms *Fasti*. For at kunne dømme herom, maa man naturligvis skarpt undersøge Forholdet mellem Aktstykkets Tekst hos W. og hos P.; og der viser sig da baade Forskelligheder og Ligheder, som man maa søge en Forklaring paa. I Vers 8 (se ovfr. S. 24 f.) har W. *Ejus ut*, som er galt, P. *Ejus et*, som er rigtigt; men P. (eller hans Hjemmelsmand) kunde godt have fundet denne Rettelse ved en let Konjektur. I Vers 5 har W. *Traditus*, som der i ethvert Fald ikke er Grund til at ændre; P. derimod *Traditur*, som, forudsat at W.'s *Fasti* ligger til Grund, maa være enten en Trykfejl hos P. eller en forsætlig, men unødvendig Rettelse. I Vers 6 maa det meningsløse *patiens* hos P. sikkert være en ren Trykfejl (eller han har læst *a* i Afskriften istdf. *e*). W. har *petiens*, hvad Ælnoth virkelig synet at have sagt med Vilje istedenfor det rigtige *petens*. For disse tre Afvigelsers Skyld kunde altsaa P.'s Tekst godt hvile paa W.'s; men anderledes er det med den fjerde Afvigelse, ligeledes i Vers 6, hvor W. har *polum*, P. *potum*. Det første er ganske vist prosodisk galt (idet *o* er kort, men skulde være langt), men det kunde ellers nok give en vis Mening („stævnende mod Himlen"); imidlertid kan der ikke være nogen som helst Tvivl om, at *potum* ikke blot prosodisk men ogsaa efter Meningen er det eneste rigtige („mens han bad om en Drik"). Hvis nu W. (— som forøvrigt kan have faaet det gale *polum* ved en Fejllæsning i sin Afskrift; *t* og *l* kunde meget let forveksles —) har afgivet Grundlaget for P., anser jeg det for saa godt som umuligt, at Pontanus havde kunnet finde paa at rette *polum* til *potum* ved en Konjektur. Han maatte for at kunne gøre dette (— thi her kunde ikke engang den bibelske Fortælling hjælpe ham, og hans ovennævnte 3 historiske Hovedkilder kunde heller ikke lede ham paa

Vej, da de intet har om denne Sag —) have kendt Ælnoths Fortælling om, hvorledes Knud under Kampen bad sine Fjender om en Drik og virkelig af en af dem fik Vand bragt i en Krukke, men ikke kom til at nyde det, fordi en anden slog Krukken ud af hans Hænder med en Lanse; men Ælnoth kan, som før sagt, Pontanus efter hele hans historiske Skildring at dømme aldeles ikke have kendt. Heraf maa man altsaa vistnok slutte, at Pontanus har haft en egen Afskrift af *Epitaphium*, og at det ikke hos ham er citeret efter Worm; og han maa altsaa opføres som Tekstkilde for *Epitaphium* ved Siden af Worm. Paa den anden Side er der saa rigtignok et enkelt Sted en særdeles paafaldende Overensstemmelse mellem P. og W.; det er i Begyndelsen af Vers 3, hvor begge har det urigtige *Et* istedenfor *Qui*. Jeg anser en slig Fejllæsning af *Q'* for mulig; det er vel blevet læst som *&*; men jeg kan ikke let tænke mig, at to Mænd *uafhængigt af hinanden* skulde kunne begaa en saadan Fejllæsning. Altsaa maa den særlige Afskrift af *Epitaphium*, som Pontanus efter det foregaaende vistnok maa have faaet, paa en eller anden Maade staa i Forbindelse med den Afskrift, der er kommen til Worm; enten kan det være den samme Mand, der har sendt en Afskrift til hver af dem, og han maa da have skrevet Ordet *potum* tydeligere i Afskriften til P. end i den til W.; eller ogsaa maa den, der har sendt Afskriften til P., have taget denne fra en ukendt ældre Afskrift **X**, som ogsaa har været Original for den Afskrift, der er kommen til W.

At Pontanus har faaet en særlig Afskrift af *Epitaphium*, forskellig fra Worms, og ikke kan have haft Worms *Fasti* til Kilde, kan man ogsaa slutte med Sikkerhed af hans Indledningsbemærkninger, for saa vidt man da antager, hvad der er rimeligt, at det er en og den samme Mand, der har givet ham baade Afskriften af Digtet og tillige Meddelelsen om Fundet af Helgenskrinet i 1582. Worms Bog indeholder jo nemlig slet intet af det, Pontanus meddeler om Skrinet, at det var en *tumba cuprea* (Kobberkiste) osv.; dette maa altsaa Pontanus have faaet at vide fra anden Side, og derved faar hans Fundberetning ogsaa sin selvstændige Stilling ved Siden af de andre Fundberetninger.

Havde han kendt Ælnoths Skrift, kunde han vel nok deraf have uddraget, hvad han ellers siger om Skrinets Udsmykning med Forgyldning og Ædelstene; men at det var en *tumba cuprea*, kunde han ikke engang have sluttet sig til af Ælnoth.

Men hvordan forholder det sig nu med de Meddelelser, Pontanus har om det andet Aktstykke, *Historia*? Det er vel rimeligt, at han har faaet den Afskrift af det, han meddeler, fra den samme Mand, som har givet ham Fundberetningen og *Epitaphium*; og der er intet til Hinder for at antage, at den Afskrift, han har faaet, har været fuldstændig, idet Pontanus med Vilje kan have udeladt den sidste Halvdel, fordi han allerede forud efter Huitfeldt havde fortalt om Benedikts og Hirdmændenes Fald og delvis meddelt deres Navne, for saa vidt han fandt dem hos Huitfeldt. Men hvorfra har saa hans Hjemmelsmand taget Afskriften? Det er ganske umuligt, at han kan have taget den fra Worms *Fasti*; helt bortset fra de andre Smaaafvigelser i Teksten[1]) viser noksom den lange Tilføjelse af de 7 Ord: *ut Christus a proprio conviva Blacone traditus*, som Worm ikke har, at dette er utænkeligt. Desuden vilde der vel i saa Fald ogsaa til *Legitur et illud* være tilføjet *ibidem* („sammesteds"), da jo begge Aktstykker findes forenede hos Worm.[2]) Lige saa overbevist er jeg fremdeles om, at han ikke kan have taget Afskriften direkte fra *Tabula Othoniensis* eller fra nogen anden ærlig Afskrift af denne, idet Indskriften, som jeg mener at kunne bevise, slet ikke har haft disse 7 (6) Ord. Heller ikke kan han have taget den fra et eller andet af de nu eksisterende Breviarier, da disse indeholder dels mindre, dels meget mere end Afskriften her.[3]) Endelig kan han heller ikke have taget den fra Ælnothudgaven af 1602, dels fordi han

---

[1]) Disse er følgende: Udeladelsen af *et* mellem *rex* og *protomartyr*; dernæst *ex Anglia in Daniam* istdfr. *de A. in Daciam*; endelig den gale Tidsangivelse *VII Id. Junii VI feria* istdfr. *VI Id. Julii et VI feria*. Alle disse Fejl kan skyldes Sjuskeri af Pontanus selv.

[2]) Udeladelsen af dette *ibidem* synes mig i det hele at tyde paa, at Hjemmelsmanden har hentet sin Afskrift af *Historia* fra et helt andet Sted end det, hvorfra han har hentet *Epitaphium*, og at han ogsaa har meddelt dette til Pontanus. Hvis det forholder sig saaledes, har man ogsaa her et Indicium for, at de to Aktstykker ikke hører nøje sammen.

[3]) Se ovfr. i den kritiske Kommentar til Udgaven af *Tabula Oth.*, S. 2, Lin. 3.

vel sagtens lige saa lidt som Worm og Pontanus selv har kendt denne Udgave, dels fordi vi, hvis han havde afskrevet dens Tekst, utvivlsomt vilde have faaet den grove Fejl med, som denne indeholder, idet den istedenfor *post confessionem* har det meningsløse *post communionem et confessionem.* Men saa er der vel ingen anden Mulighed tilbage, end at han maa have faaet Afskriften af Cornelius Hamsfort, — hvis det ikke netop er selve denne Mand, der er Pontanus's Hjemmelsmand for alt, hvad han meddeler, hvad Tidsforholdene godt tillader. Og vist er det, at, hvis vi skriver de ovenfor omtalte mindre Sjuskefejl paa Pontanus's egen Regning, saa stemmer Pontanus's Tekst i dette Stykke af *Historia* i alt væsentligt med den Tekst, som Hamsfort har i det for ham ejendommelige Eksemplar af *Historia,* som vi siden skal omtale.[1]) Der er kun den yderligere Forskel, at Hamsfort blot har de 6 Ord: *ut Christus a propria conviva traditus,* medens Pontanus har eet til, nemlig Navnet *Blacone*; men dette kan han godt have tilføjet egenmægtigt, og han vilde derved være i fuld Overensstemmelse med Hamsfort, i hvis Afskrift tilmed, ganske som vi ovenfor har sagt om Pontanus i Modsætning til Huitfeldt, Forræderen Blaco er bleven identisk med den Hirdmand Blaco, som faldt sammen med Kongen. Det er blot Skade, at Pontanus ikke har meddelt os Slutningsstykket af *Historia,* hvis han, som jeg ovenfor har formodet, har haft dette med i sin Afskrift; i saa Fald vilde vistnok Ligheden mellem ham og Hamsfort være fremtraadt endnu tydeligere.

Forholder det sig saaledes med Pontanus's Citat af *Historia,* saa er det klart, at han aldeles ingen Betydning har som Tekstkilde for dette Aktstykke; og jeg har da heller ikke taget noget Hensyn til ham ved min Udgave.[2])

---

1) Et Par Forskelligheder af mindre væsentlig Art (nemlig *laterum* og *Otthonisia*) skal senere blive forklarede.

2) Fra Pontanus stammer de Beretninger om Fundet 1582, som vi finder dels hos *Stephanius* i hans *Notæ ad Saxonem* p. 222 (— Epitaphiet har han dog hentet fra Ælnothudgaverne 1602 og 1631, som man kan se at han har sammenlignet med hinanden for at faa den rette Tekst —), dels hos Hans Svaning i hans *Chronologia Danica* p. 102 og proleg. p. 27. Disse Forfattere tager jeg derfor slet intet Hensyn til.

Den tredje og sidste Beretning om Fundet i 1582 gives os af Thomas Broder Bircherod, som var Rektor ved Odense Skole i Tiden 1694—1722 († 1731). Lige i Slutningen af 17. Aarh. arbejdede han paa en ny Udgave af Ælnoth med vidtløftige Noter; og det har sagtens været denne Omstændighed, der har vakt Lysten hos ham til at faa undersøgt, hvorledes det stod til med Sandheden af det Sagn, der dengang gik mellem Folk i Odense, at Knuds Helgenskrin var indmuret i Chorvæggen bag Hovedaltret i St. Knuds Kirke, hvor det skulde være hensat, efter at man havde opdaget det i 1582. Ved en Restauration af Kirkens Chor i 1696 opdagede man nu virkelig, at der paa det af Sagnet betegnede Sted stod indmuret en Trækasse; og efter Biskop Kingos Indstilling til Kong Christian V fik man Tilladelse til at foretage en nøjere Undersøgelse, som fandt Sted d. 21. Sept. 1696 og ledes af Bircherod, der i sine Noter til Ælnoth og et Par andre Steder har givet udførlig Meddelelse om, i hvilken Tilstand de to Skrin, man opdagede, paa den Tid var, ligesom han ogsaa ved samme Lejlighed har meddelt, hvad han kunde oplyse om Fundet i 1582. Bircherod kom ikke selv til at udgive sin Ælnoth med tilhørende Kommentar; men Kommentaren kom efter hans Død i Hænderne paa Westphalen, som udgav den 1745 i Tom. IV af sine *Monumenta inedita rerum Germanicarum* p. 1377—1440, knyttet til et simpelt Optryk af Meursius's Ælnothudgave fra 1631; B. havde ogsaa knyttet sine Noter til et Eksemplar af denne Udgave, men han havde, synes det, flere Steder rettet dennes fejlfulde Tekst i sit Eksemplar, og disse Rettelser har W. ikke faaet med, saa at der af og til hos ham er Strid mellem Teksten og Noterne, eller dog opstaar Uklarhed. Meget værre er det dog, at W. har udgivet B.'s Noter med et ganske utilgiveligt Sjuskeri: der er fuldt op af Fejllæsninger, meningsløs Interpunktion o. a. l., saa at Teksten paa sine Steder næsten er uforstaaelig og kun kan bringes i Orden ved Konjekturer.[1]) Jeg

[1]) Westphalens Sjuskeri her og andensteds har endogsaa med Urette kastet en Skygge over B. og bragt Folk til at tvivle om Paalideligheden af hans Beretninger, særlig paa Grund af følgende. I en af Noterne til Ælnoth (Nota II i Tillægget) begynder B. med at angive Aarstallet for sin egen Undersøgelse af Helgenskrinene

skal dog ikke tale videre om dette her, men kun meddele, hvad B. lejlighedsvis siger om de to historiske Aktstykker, hvormed vi her beskæftiger os.

Det er for Resten ikke meget. Angaaende *Tabula Othoniensis* med *Historia* har han kun den ovenfor S. 26, Anm. 1 meddelte Notits, at der ved Skrinets Opdagelse i 1582 ogsaa fandtes „en Kobbertavle, blandet mellem hans Ben, indeholdende en kort historisk Beretning om hans Drab og Navnene paa de Fæller, der vare faldne sammen med Kongen“. I den paa Dansk skrevne Beretning, som findes i hans „Knud den Helliges Historie“ siger

---

og siger da saaledes (efter Westphalen): „*Anno proxime elapso nonagesimo quarto seculi huius decimi septimi*“ (ↄ: „I det *nys henrundne 94nde* Aar af det nærværende 17de Aarhundrede“). Langebek gik ud fra, at dette Aarstal 1694 var det rette, og sluttede deraf utvivlsomt rigtigt, at Noten maatte være skrevet i 1695. Men ved den nye Undersøgelse af Helgenskrinene, som fandt Sted 1833, og hvorom der foreligger en meget omhyggelig Beretning af C. Paludan-Müller i Nord. Tidsskrift for Oldkyndighed II, S. 193 ff. (smlgn. „Helgenskrinene i Odense“ 1886, S. 6), fandtes der et Par Sedler, som viste, at B.'s Undersøgelse havde fundet Sted *21. Sept. 1696*, saa at B. altsaa maatte have skrevet sin Note i 1697. Man fandt det da med Rette forunderligt, at han havde kunnet angive det forkerte Aarstal 1694; enten maatte han have været meget ligegyldig eller meget glemsom. Og det maatte snarest være det første; thi hans Eftermand Søren Anchersen har i nogle biografiske Notitser om ham kaldt ham en Mand med en forbavsende stærk Hukommelse. Værre blev det endnu, da man i et andet Skrift af B., *Epistola de deperditis septentrionalium antiquitatibus*, som ligeledes efter hans Død blev udgivet af Westphalen 1743 i Monum. Tom. III, fandt Aarstallet for den samme Undersøgelse, som han var kommen til at omtale ogsaa dér (p. 705), angivet til **1698**! Men her kan det nu bevises, at Fejlen falder W. til Last, ikke B. Man har nemlig en anden Udgave af samme Skrift, ligeledes fra 1743, trykt i Dänische Bibliothek Tom. IV, og her staar der ikke 1698, men Tallet mangler, staar in blanco. Ganske paa samme Maade forholder det sig med et Haandskrift af det samme Værk, som findes i St. Kgl. Bibl., Uldalls Smlg. No. 354, 4to; ogsaa dér er paa fol. 27v en aaben Plads til Aarstallet. B. har ikke kunnet huske det bestemt, da han skrev, og har derfor ladet Pladsen staa tom indtil videre og ikke senere faaet den udfyldt; men heri er der intet underligt, da han efter Slutningsangivelsen i Dän. Bibl., som W. ikke har med og som ogsaa mangler i Haandskriftet, hvis Tekst i det hele ligner W.'s, først skrev *Epistola* i 1701, altsaa c. 5 Aar efter Undersøgelsen. Derimod er det ganske utænkeligt, at han skulde have kunnet være usikker om det rette Aarstal, da han skrev Noten til Ælnoth, kun eet Aar senere. Det maa altsaa være W., der ved Sjuskeri har gengivet B.'s MDCXCVI, som om der havde staaet MDCXCIV, ligesom det er W., der i *Epistola* falskt har indsat 1698. Og det stemmer ogsaa ganske med det Charakterpræg, der behersker hele W.'s Udgave.

han, at i Kisten blev funden „en Kobber-Tavle med alle deres Navne, som tillige med Kongen bleve ihielslagne i St. Albani Kirke, hvilken Tavle paa en ringe Ting nær kom overeens med de Navne, den gamle Beretning derom giver os“. Med dette sidste maa han mene Beretningen hos Ælnoth i Meursius's Udgave cap. 29, hvorom skal tales nedenfor. Tavlen selv har han aabenbart ikke set og siger intet om dens Indhold, uden hvad han har kunnet læse hos Worm og Meursius. Noget anderledes er det med *Epitaphium*. Om dette har han aabenbart den falske Forestilling, som aldeles strider mod Ælnoths Beretning, at det har været anbragt uden paa Skrinet; men fra Paludan Müller adskiller han sig derved, at han har troet, at Pladen, der bar det, har siddet fastgjort paa Skrinets Laag.[1]) I øvrigt meddeler han følgende[2]): „(Tyvene) har fuldstændig bortslæbt Kisternes Laag. Derfor findes ogsaa det Epitaphium, som tidligere stod indskrevet paa dette Skrin, nu til Dags ikkun hos Forfatterne: Ælnoth, Worm, Stephanius, Pontanus og Meursius. Men for ikke saa synderlig lang Tid siden levede en meget højt anset og meget lærd Mand, Professor ved Gymnasiet her i Odense, Magister *Christen Hansen Lund*, mellem hvis Papirer man efter hans Død fandt det samme *Epitaphium S. Canuti*, som han fordum havde afskrevet efter selve den originale Tavle, som han havde set *(quod olim descripserat ex ipsa autographa tabula, quam viderat)*, saaledes som hans egen Haandskrift be-

---

[1]) I et Haandskrift paa St. Kgl. Bibl., Thotts Smlg. 1426, 4to, som indeholder *Monumenta et Inscriptiones Otthinienses* (med Tegninger) og skal skrive sig fra B.'s Broder Jakob Bircherod, findes paa fol. 57 en Tegning, som skal forestille St. Knuds Helgenskrin, og man ser dér paa Laaget anbragt, udfyldende hele Laaget, dette *Epitaphium*, men i den Form, det har i Ælnothudgaven, med kun 8 Vers. Det hele er ikke andet end et Fantasifoster af Tegneren. Men for øvrigt havde Thomas B. til sin Kommentar over Ælnoth udarbejdet en stor Mængde Tegninger og Billeder, deriblandt ogsaa Afbildninger af de to Skrin saaledes, som han havde fundet dem. Om Westphalen ikke har faaet disse Tegninger med, da han fik Manuskriptet til Kommentaren til Udgivelse, eller om han har kastet dem bort, er ikke let at afgøre; det sidste synes mig efter alt det øvrige at være det rimeligste; men i ethvert Fald er alle disse Billeder nu forsvundne paa et Par Stykker nær, som han har ladet aftrykke.

[2]) Den latinske Tekst findes i „Tillægget“, i Slutningen af *Nota II.*

vidner". Denne Meddelelse viser os, at der har eksisteret Afskrifter af *Epitaphium* alene for sig, uden *Historia;* thi at den nævnte Mand ogsaa skulde have afskrevet *Historia,* forlyder der hos B. intet som helst om. Det synes mig da, at dette nærmest tyder hen paa, at *Epitaphium* og *Historia* fuldstændigt maa sondres fra hinanden og har staaet hver paa sin Tavle; man skulde nemlig tro, at den, der havde Interesse for at afskrive *Epitaphium,* ogsaa maatte have haft den samme Interesse for *Historia,* saa at han ikke vilde have undladt at skrive ogsaa denne af, hvis han havde fundet den paa den samme Tavle, selv om den stod paa Tavlens anden Side. Det er meget kedeligt, at B. ikke har meddelt os *Lunds* Afskrift af *Epitaphium,* som han jo dog efter sine ovenanførte Ord maa have set med egne Øjne, siden han kan beraabe sig paa hans Haandskrifts Vidnesbyrd; i saa Fald vilde vi dog for *Epitaphium* have haft en Tekstkilde til foruden Worm og Pontanus. At det nemlig ikke, som man almindelig synes at mene, har været *Lund,* der har sendt Worm den Afskrift, han har aftrykt i sine *Fasti,* fremgaar dels af, at Worms Afskrift maa have omfattet begge Aktstykker, medens *Lunds* kun har indeholdt det ene, dels tillader Tidsforholdene det næppe. Thi *Lund,* som var født i Lund 1596, kom først til Odense Skole som Rektor 1624, og den Del af Worms *Fasti,* hvori Akstykkerne findes, maa dog vistnok være skrevet før 1624[1]); desuden var Lund en saa anset Videnskabsmand, at man ikke godt kan tænke sig andet, end at Worm vilde have nævnet ham som sin Hjemmelsmand, hvis han havde faaet sin Afskrift af ham. Worms Afskrift eller den Originalafskrift efter selve Tavlerne, hvorfra den stammer, maa sikkert være meget ældre, formodentlig tagen paa en Tid, da begge Tavlerne endnu fandtes i een Privatmands Eje; siden maa de være komne paa forskellige Hænder og er omsider forsvundne.

Hovedsummen af det, jeg i det foregaaende mener at have bevist eller sandsynliggjort, vil jeg da til sidst opstille i følgende Sætninger:

---

[1]) Det samme gælder sikkert ogsaa om det paagældende Parti af Pontani Historia Danica.

1) De to Aktstykker, *Historia* og *Epitaphium*, som begge to har ligget i Helgenskrinet til 1582, staar ikke i nogen nøjere Forbindelse med hinanden og hører ikke nødvendigt sammen; sandsynligvis har de staaet hver paa sin Indskriftplade, og de kan meget godt hidrøre fra forskellige Tidspunkter.
2) For *Epitaphium* har vi (bortset fra Ælnothhaandskrifterne) to Tekstkilder, nemlig Worms og Pontanus's Afskrifter; men disse to viser tilbage til en fælles, nu tabt Afskrift **X**, som atter kan være tagen direkte af Indskriftpladen, men ikke kan være *Lunds* Afskrift af denne.
3) Den Afskrift af *Historia*, som Pontanus har haft, maa paa en eller anden Maade staa i Forbindelse med det Eksemplar af dette Dokument, som er kommet til os gennem *Cornelius Hamsfort.*
4) Worms Afskrift af *Historia* kan, fra hvem den nu end hidrører, ikke være sendt ham af *Lund.*

Vi kan nu herefter betragte hvert af de to Aktstykker for sig; og jeg begynder da med *Historia*, som jeg anser for det ældste.

§ 2. Om Historia.

Naar vi ser bort fra Ælnothudgaven af 1602, der, som vi oftere har sagt, synes at være gaaet ubemærket hen, og som tillige har haft *Historia* i en under senere Paavirkninger paa et Par væsentlige Punkter modificeret Form, er vor ældste og afgjort reneste Kilde for dette Aktstykkes Tekst den Afskrift af det, som Worm offentliggjorde i sine *Fasti*, enten denne Afskrift nu er tagen direkte fra selve Tavlen, eller den er en Kopi af en ældre Afskrift af Tavlen. Den har, som bemærket, ikke *Lunds* Autoritet at støtte sig paa, og maa bedømmes alene ud fra sin egen Form; men denne taler rigtignok ogsaa stærkt til Gunst for Afskriverens Omhu og Ærlighed.

I de Dele af den, som er holdt i ren latinsk Sprogform, hvilket gælder om hele det første Afsnit af Indskriften og om Begyndelsen og Slutningen af det sidste, er der kun meget lidt, der giver Anledning

til Tvivl om Tekstens Rigtighed. Egentlig kommer man kun i Tvivl paa eet Sted, nemlig med Hensyn til det 3dje Ord i andet Stykke; her har Afskriften *et*, men det er muligt, at der oven over det Forkortelsestegn, hvormed dette Ord sædvanligt skrives, paa Tavlen har staaet en Streg, som vilde medføre, at der skulde have været læst *etiam*; dette Ord vilde det sikkert have været naturligt at vælge istedenfor *et*, som for øvrigt her maa have samme Betydning; og da *etiam* findes i et Par af de andre Tekstkilder, som jeg senere kommer til at omtale, har jeg ikke betænkt mig paa at optage det herfra. Fremdeles beror det 7nde Ord i samme Stykke aldeles aabenbart paa en Fejllæsning af f̄r = *frater*, som Meningen absolut kræver; men dette er blevet forvekslet med fc3 eller en noget lignende Forkortelse for *scilicet*, et Ord, som er ganske meningsløst her, enten det staar alene, som her i Afskriften, eller det har faaet et *frater* tilføjet bagefter, som det er sket i andre Tekstkilder, sikkert ved en senere Konjektur. Endnu er blot at bemærke, at i Worms første Udgave 1626 stod der lige i Slutningen af det første Stykke efter Ordet *passus* tilføjet et galt *et*, som han har fjærnet i Udgaven af 1643[1]); jeg formoder, at dette *et* var indkommet ved en Trykfejl, som Worm har overset i første Udgave, medens han ved fornyet Sammenligning med sin Afskrift har faaet den fjærnet i 1643; der er enkelte andre Smaaafvigelser, der kan pege i samme Retning.

Noget anderledes forholder det sig med Navnelisten i Indskriftens andet Stykke; over for disse Navne har Afskriveren af Tavlen aabenbart følt sig paa fremmed Grund og været i Vilderede; derfor er der her indkommet forskellige Fejl. Det kan jo ogsaa være muligt, at den gamle Tavle, som havde ligget saa længe mellem Knoglerne, paa sine Steder var bleven beskadiget lidt paa Overfladen, saa at Skriften ikke helt har kunnet læses med Sikkerhed. Endelig foreligger der ogsaa den Mulighed, at Afskriften, som er kommen til Worm, paa sine Steder har haft enkelte Bogstaver skrevne saaledes, at de har kunnet forveksles med andre, der lignede dem noget, og Worm kan da have taget fejl. Saaledes kunde, som A. Olrik har gjort mig opmærksom paa[2]), i et

---

[1]) Udgaven af 1633 er ikke andet end et simpelt Optryk af den fra 1626; ja jeg skulde næsten tro, at man har haft et Restoplag af Arkene fra første Udgave liggende, som man saa har udsendt som en ny Udgave, idet man blot har forandret Aarstallet paa Kobberpladen, hvormed Titelbladet er trykt.

[2]) Jeg har i det hele med Hensyn til Behandlingen af Navnelisten raadført mig med mine Venner Dr. A. Olrik og Prof. L. Wimmer, og jeg skylder dem særdeles meget af, hvad jeg her har at sige derom. Hvor jeg er af en anden Mening, har jeg udtrykkeligt angivet det.

Skrift fra Tiden omkring 1600 Bogstavet *u* ikke alene let komme til at se ud som *n*, men ogsaa som *o* eller *ó*; den urimelige Form *Sónen* hos Worm istedenfor *Suuen* kan da forklares som Fejllæsning af ham; ligeledes *Palai* istedenfor *Palni*, idet *a* og *n* i samme Skrift kunde forveksles. Dog er det muligt, at Afskriften selv har haft disse Fejl, som altsaa maa være fremkomne ved, at Afskriveren af Tavlen ikke har kunnet læse Bogstaverne paa Tavlen, og da vel sagtens af den Grund, at de var blevne utydelige [1]). Denne sidste Omstændighed maa efter min Mening utvivlsomt have været Grunden til, at Afskriveren af Tavlen, medens denne vistnok maa have haft roſtē. mılo, har læst dette som eet Navn *Rostenulo*, istedenfor at det skulde være *Rosten*. *Milo*. Om det sidste Navn i Rækken siger Olrik, at det er et charakteristisk jydsk Navn, som med lang Vokal i sidste Stavelse hedder *Vilgrip*; Afskriften har *Vilgrup*; Olrik mener, at det lange *i* har kunnet være udtrykt ved *y* (— derimod ikke ved *ii* —), og maaske har da Halen paa dette *y* været utydelig, saa at Bogstavet er blevet læst som *v* = *u*. — En særdeles mærkelig Fejl har Afskriveren af Tavlen begaaet ved det 5te og 6te Navn, idet han dér har læst *Thurgo D. Bernhardus* [2]); om han er kommen til at tænke paa den hellige Bernhard, *D(ivus) Bernhardus*, skal jeg ikke kunne sige, men i ethvert Fald mener jeg sikkert at kunne sige, hvordan Fejlen skal rettes. Vi træffer jo nemlig det samme Navn igen som det næstsidste i Rækken, og dér har det den latiniserede Form *Thurgotus*; det er vel altsaa naturligt at antage, at Tavlens Forfatter ogsaa har brugt den samme Form paa det første Sted. Men dér har Endelsen *-us* ikke været skrevet fuldt ud, men betegnet ved det sædvanlige Forkortelsestegn, der næsten ligner et ℴ og tit slynges sammen med det forangaaende Bogstav; der har altsaa paa Tavlen staaet *thurgot*ℴ. *bernhardus*, og det har Afskriveren ikke kunnet tyde; men ærligt har han søgt at gengive de Skrifttræk, han fandt, og derved er Fejlen *D.* fremkommen. Et andet Bevis paa Afskriverens Ærlighed finder jeg i den umulige Navneform *Tochik*; jeg formoder nemlig, at han har været i Uvished om, hvorvidt det fjerde Bogstav skulde læses som *h* eller som *k*; han har da skrevet *Tochi*, men har formodentlig skrevet *k* til over Linien for at tilkendegive sin Tvivl; og ved en

---

1) En ganske simpel Fejl, fremkommen ved, at der i Worms Afskrift er oversprunget et Bogstav enten paa Tavlen eller i den ældre Afskrift, har fremkaldt Formen *Radulus* istedenfor *Radulfus* eller *Raduluus*.

2) Worm havde i Udgaven 1626 sat et Komma efter *Thurgo*, men har atter udslettet det i 1643, utvivlsomt efter et fornyet Eftersyn af Afskriften, og det med Rette.

Misforstaaelse enten af Worm selv eller af den, der har skaffet ham Kopien af den oprindelige, direkte fra Tavlen tagne Afskrift, er da *Tochik* fremkommet[1]). I min Tekst ovenfor har jeg skrevet *Tocki*. dels under Hensyn til Skrivemaaden hos Ælnoth (*Tokki*), dels fordi *ck* ogsaa er sat af Afskriveren i det foregaaende Navn *Æsckill*; men jeg er i Tvivl, om ikke *Tochi* var bedre. Med Hensyn til det her til sidst berørte Navn har jeg været i stor Forlegenhed. Jeg er vis paa, at Tvelyden, hvormed det begyndte, paa Tavlen har været betegnet paa den sædvanlige Maade med et *E*, hvorunder stod en Hage, en omvendt Cedille, som repræsenterer den forreste Bue af Bogstavet *a* og erstatter dette Bogstav (Tegnet Ȩ); naar Afskriveren har gengivet dette ved *Æ*, har han været i sin fulde Ret dertil. Dernæst er jeg tilbøjelig til at antage, at det fjerde Bogstav ikke har været *k*, men *h*, ligesom i *Tochi*. Men hvad der især vækker min Tvivl, er det fordoblede Slutningsbogstav (*ll*). Wimmer mener dog, at det kan godkendes, og derfor har jeg ladet det staa; men i Grunden tror jeg snarest, at det sidste *l* er opstaaet af det ovenomtalte Forkortelsestegn for Endelsen *-us*, og at man altsaa snarest burde have den latiniserede Form *Ȩschilus*, som vi f. Eks. finder i *Liber daticus Lundensis* (Weekes Udgave p. 99, 225, 304). Medlydsfordobling er i Worms Afskrift undladt i Navnene *Aga* (dansk *Aggi*) og *Ati* (for *Atti*); i Overensstemmelse dermed burde

---

1) A. Olrik har ogsaa tænkt sig Muligheden af, at *Tochik* kunde være fremkommet paa denne Maade; men ved Siden heraf har han tænkt sig en anden Forklaring, som ogsaa Wimmer mener kan have noget for sig. Da der nemlig i Navnenes Skrivemaade, som jeg nedenfor skal omtale, viser sig utvivlsomme Spor af angelsachsisk Indflydelse, og danske Navne paa *-i* oftere i Angelsachsisk har faaet et *g* tilføjet (f. Eks. *Tostig*, *Palnig* istdf. *Tosti*, *Palni*), har han ment, at der paa Tavlen oprindelig kunde have staaet TOCHIG, at dette ved Forvitring af Overfladen var blevet til TOCHIC, og at saa Afskriveren havde gengivet dette ved *Tochik*. Dette kan jeg dog ikke gaa ind paa. For det første tvivler jeg meget paa, at Tavlen saaledes gennemgaaende har været skreven med store Bogstaver, og var den skreven med smaa, vilde Forvandlingen af *g* til *c* ikke let være tænkelig; dernæst er jeg overbevist om, at dèn ærlige Afskriver af Tavlen, hvis der havde staaet *c*, ikke egenmægtig vilde have ombyttet det med *k*. Endnu mindre kan jeg gaa ind paa, hvad Olrik ogsaa har formodet, at der paa det lige forud behandlede Sted ligeledes under angelsachsisk Indflydelse skulde være skrevet *Thurgod* istdf. *Thurgot*; jeg anser det for ganske umuligt af Hensyn til det senere optrædende *alter Thurgotus*, og jeg kan desuden aldeles ikke forklare mig, hvordan det store *D* saaledes skulde være blevet sondret fra de andre Bogstaver, som det hørte sammen med; det maa netop have været den Omstændighed, at noget, der *lignede* et stort *D*, fulgte efter *smaa* Bogstaver, — det maa netop være dette, siger jeg, som har givet Anledning til Udsondringen af *D*.

der ogsaa have staaet *Blaca* (dansk *Blakki*), men her har Afskriften *Blacca*, og jeg har heller ikke ændret det. Vore andre Tekstkilder har *Atti*, men *Blaca*.[1])

Der er endnu i Worms Afskrift et Par Navne tilbage, men disse er falske og beror paa mærkelige Fejllæsninger. Tavlen havde som det næstsidste Navn: *alter Thurgotus;* en Mand med samme Navn var jo nævnt forud, derfor maatte naturligvis *alter* her tilføjes. Men den, hvem Fejllæsningen oprindelig skyldes, har aabenbart været aldeles uforberedt paa at træffe det rene latinske Ord mellem de barbariske Navne; han har været under den Tvangsforestilling, kan man næsten sige, at der ogsaa her skulde haves et barbarisk Navn, og saa har han af *alter*, hvis to sidste Bogstaver maa have været skrevne enten med en Ligatur eller et Forkortelsestegn, der har kunnet tydes som *oi*, lavet det ganske umulige Navn *Altoi*. Ganske paa samme Maade er det dernæst gaaet med Relativpronominet *Qui* efter *Vilgrup*, hvormed Tavlens Slutningsperiode skulde begynde; ogsaa her har han ventet et Navn, og da *Q* har kunnet have en Form (— den findes f. Eks. i Angers-Fragmentet af Saxo —), som muliggjorde en Forveksling af det med en Ligatur af Bogstaverne *a* og *R*, og desuden *n* og *u* næsten ikke har været til at skelne fra hinanden, er han falden paa at gøre *Qui* til det ham velbekendte Navn *Arni* (eller snarest: *arni)!* Fejlen her er saa meget mere graverende, som han herved, skønt han forud havde slaaet to Navne sammen til eet i sit *Rostenulo,* maatte faa 18 Navne, skønt han kun skulde have 17; men det lader næsten til, at han ikke har talt efter; eller maaske har han, som Wimmer mener, vidst, at een Person godt kunde have haft to Navne, det ene som Tilnavn, og har blot været i Forlegenhed med, hvilken Person det nu var, der skulde have de to Navne, hvorfor han ganske har udeladt Interpunktionen i Navnelistens Slutning. Saaledes har det i hvert Fald været Tilfældet med Worm, som Wimmer har gjort mig opmærksom paa; i Udgaven 1626 har han skrevet *Thurgotus Vilgrup Arni* uden Interpunktion, fordi han ikke vidste, om vedkommende Person skulde hedde *Thurgotus Vilgrup* eller *Vilgrup Arni*; i Udgaven 1643 har han derimod bestemt sig for det sidste og derfor interpungeret saaledes: *Thurgotus, Vilgrup Arni.* — Hvem der nu imidlertid har været Mesteren for at finde paa disse Navne *Altoi* og *Arni*,

---

[1]) I Begyndelsen af første Stykke kan Formen *Otthensija* i Afskriften umuligt være rigtig. Jeg antager, at *y* (muligvis med en Prik over), som det saa tit er sket, ved en Fejllæsning er kløvet i *i* og *j*. Fordoblingen af *t*, enten den nu skriver sig fra Afskriveren eller fra Worm, maa ved Uagtsomhed være kommen ind, fordi man senere hen plejede at kalde Byen *Ott(h)onia*.

er et Spørgsmaal, som det er meget vanskeligt at klare; jeg kommer senere tilbage dertil.

Siden vi nu imidlertid er kommet til at sysle saa meget med denne Navneliste, er det bedst med det samme at sige, hvad der endnu er at sige om den; og dette er ret mærkelige Ting.

Mændene, som nævnes, har for største Parten danske Navne; men der er dog 4 iblandt dem, hvis Navne viser, at det er *tyske Krigere,* hvad baade Olrik og Wimmer har paavist mig. Det er *Bernhardus* og *Radulfus,* hvis Navne er latiniserede, og fremdeles *Milo* og sandsynligvis ogsaa *Rosten.* Olrik skriver til mig: „Henimod Fjerdeparten af de Hirdmænd, der faldt med Knud i Albani Kirke, var Tyskere. Naar vi plejer at opfatte det 12. Aarh., som den Tid, hvor den store Indvandring af tyske Krigere, Sangere og Hofmænd begyndte, saa viser nu Odensetavlen, at den endda rækker et godt Stykke tilbage i det 11. Aarh.“

Af Knuds danske Hirdmænd har nogle faaet deres Navne latiniserede (— en saadan Blanding af latiniserede og ikke-latiniserede Navne træffer man ikke saa sjældent i Middelaldersskrifter —), nemlig *Asmundus* og de 2 med Navnet *Thurgotus,* samt muligvis, efter hvad jeg antager, ogsaa *Eschil*(*us*). 5 andre har beholdt deres danske Navneform uforandret, nemlig *Suuen, Tochi, Palni, At*(*t*)*i* og *Vilgrip.*[1]) Men med de 4, som er tilbage, forholder det sig paa en meget mærkelig Maade, som jeg selv havde faaet en Anelse om, og som siden Olrik og Wimmer har forklaret mig. Disse Mænd, hvis danske Navne var *Blakki, Aggi, Suni* og *Guthmar,* hedder her paa Tavlen *Blac*(*c*)*a, Aga, Suna* og *Gudmer;* saaledes er deres Navne blevne omformede efter de Lydregler, hvorefter nordiske Navne omformes hos Angelsachserne. Dette viser hen til en Forbindelse mellem Gejstligheden i Odense og den engelske Gejstlighed. Om en saadan Forbindelse har vi især mærkelige Vidnesbyrd fra Kongerne Erik Egothes og Niels's Tid, men den maa utvivlsomt strække sig længere tilbage og har formodentlig bestaaet med større eller mindre Styrke lige fra Knud den Stores Dage, som efter Odense Bispekrønike først skal have indledt den ved at sende en engelsk Gejstlig som Biskop til Odense. Det er utvivlsomt ogsaa dette Forhold, som havde bevæget Knud den Hellige til at vælge Odense til Hvilested for de Relikvier af Englands Førstemartyr og Na-

---

[1]) Maaske dog Skrivemaaden med *uu* (*w*) i *Suuen* ogsaa er angelsachsisk. I alle de ældste Notitser i *Liber daticus Lundensis* skrives Navnet altid *Suen* eller *Sven* eller latiniseret *Sueno.*

tionalhelgen St. Albanus, som han paa en eller anden Maade havde faaet i England og hjemført derfra til Danmark, saaledes som *Historia* melder. Disse engelske Gejstlige i Odense har i det hele spillet en meget væsentlig Rolle ved alt, hvad der angik Kong Knuds Kanonisation og Skrinlæggelse; en af dem har været Skriftfører ved Affattelsen af Indskriften paa *Tabula Othoniensis*, og at han og vel ogsaa hans Fæller trods deres Ophold i Danmark stadigt havde bevaret deres engelske Sprog, i det mindste til en vis Grad, derom bærer Indskriften Vidnesbyrd.

Vi har nu af det foregaaende set, at den hos Worm meddelte Indskrifts Form, for saa vidt vi holder os alene til Navnelisten i *Historia*, giver os det Indtryk, at den Mand, der har afskrevet selve *Tabula Othoniensis*, vel ikke har vist nogen Kyndighed paa det nordisk-sproglige Omraade, hvorfor han her er kommen til at begaa adskillige mindre eller større Fejl, men at han paa den anden Side er gaaet ærligt til Værks og efter bedste Evne har søgt i sin Afskrift at gengive, hvad han troede at læse paa Tavlen. Fremdeles har han, hvad de rent latinske Dele af Indskriften angaar, i sin Afskrift afgjort vist sig som en kyndig Mand; og hvorfor skulde han ikke her have vist den samme Omhu og Ærlighed som med Hensyn til det øvrige? Jeg i det mindste kan ikke tænke mig nogen som helst Grund til at antage andet; og jeg mener, at det samme i lige saa fuldt Maal gælder om hans Afskrift af den anden Indskrifttavle, som har indeholdt *Epitaphium*. Hvis det nu forholder sig saaledes, maa Worms Afskrift, eftersom selve Tavlerne desværre er forsvundne, betragtes som en Tekstkilde af første Rang, og alle de øvrige Tekstkilder, som vi ellers har, maa værdsættes efter deres Forhold til denne Afskrift og kan kun komme i Betragtning i anden Række. Særlig mener jeg da, at man, hvad Worms Afskrift angaar, med fuld Sikkerhed kan hævde to Ting: dels at Afskriveren af Tavlen eller rettere de to Tavler ingensteds egenmægtig har føjet noget til, som han ikke fandt i sin Original, dels at han heller ikke kan have oversprunget noget, i det mindste ikke noget væsentligt. Det første har sin Betydning med Hensyn til *Epitaphium*; dette indeholder nemlig i Worms Afskrift, ligesom ogsaa i Pontanus's, 9 Vers, medens i alle Haand-

skrifter[1]) af Ælnoth, i hvis Værk *Epitaphium* er optaget som Citat, det næstsidste Vers *(Eius ut (et) ante sacram sanguis sacer effluit aram)* er udeladt; men baade dets Bygning og dets Indhold tyder bestemt paa, at det er lige saa ægte som de 8 andre Vers, hvad Grunden saa end kan være til, at Ælnoth ikke har faaet det med. Det andet har derimod sin Betydning med Hensyn til *Historia,* som vi her nærmest beskæftiger os med; jeg maa nemlig anse det for aldeles usandsynligt eller ligefrem umuligt, at Afskriveren skulde have kunnet overspringe alle de 6 (ovenfor S. 35 f. omtalte) Ord *ut Christus a proprio conuiua traditus,* hvis de virkelig havde staaet paa Tavlen, og derfor er jeg overbevist om, at de ikke kan have staaet dér. I denne min Overbevisning styrkes jeg yderligere ved en Bevisgrund, som jeg nu skal fremsætte, og den vil tillige give os Oplysning om, paa hvilken Tid Tavlen med *Historia* er bleven til. Vi føres hermed ind paa en Betragtning af Indholdet af *Historia,* hvorved der særlig er to Ting at lægge Mærke til.

Gejstligheden, som skyldte Knud saa meget, har utvivlsomt lige straks efter hans Død begyndt at omgaas med den Tanke at faa ham erklæret for en Helgen; Eksemplet fra Norge med Kong Olaf maatte ogsaa give den Tilskyndelse i denne Retning. Og naar den saa skulde søge et Forbillede for den vordende Helgen, har den ikke holdt sig til den almindelige Menneskeverdens Hellige: lige fra først til sidst mærker man tydeligt en Stræben efter at stille Helgenkongen, saa vidt muligt, Side om Side med selve Himmelkongen Christus og paavise Lighedspunkter mellem begges Stræben og Død[2]). Begge var, som Tavlen siger, blevne dræbte *pro zelo religionis et iustitiæ operibus;* begge havde nydt Nadveren

[1]) Det er urigtigt, naar Paludan-Müller i sin Afhandling fra 1833, S. 209, mener, at Verset findes i Ælnothhaandskriftet fra Ter Doest (nu i Brügge); Udgiveren af Ælnoth i Acta Sanctorum, som først benyttede dette Haandskrift, har, som han for øvrigt selv angiver i en Note, ikke optaget Verset derfra, men fra Pontanus, men dette maa P.-M. have overset.

[2]) For Hellig Olafs Vedkommende ser man den samme Tendens gøre sig gældende paa en næsten utrolig Maade i *Passionale Lubicense,* som lader ham blive tornekronet, slaaet paa Øret og til sidst korsfæstet paa en Fredag! (SRD. II, p. 537 f.)

umiddelbart før Døden; begge havde lidt Døden paa en Fredag *(sexta feria)*.[1] Det er sandsynligt, at de Klerke ved Albanikirken, der efter Oprørernes Bortgang optog Kongens Lig til Begravelse, har fundet ham liggende paa Ryggen eller paa Brystet med Armene bredte ud til Siden; han tog sig da for deres fromme Fantasi ud som selve Christus med Armene udbredte paa Korset, og efterhaanden har vel deraf den Forestilling udviklet sig, som vi dog først træffer klart udtalt hos Ælnoth[2]), at han med Vilje og Bevidsthed selv havde antaget denne Stilling før sin Død; indtil videre har man ladet sig nøje med blot at sige, som der staar i *Historia: manibus solo tenus expansis in modum crucis . . . mortem passus (est)*. Endvidere har man fundet ham saaret bl. a. med et Spyd i Siden; om det netop var dette Spydkast, der havde voldt hans Død, eller om andre Saar (f. Eks. navnlig Stenkastet, som efter Knytlingasaga, hvis Beretning synes at bekræftes ved hans Kraniums Tilstand, ramte ham i Hovedet) maaske har været mere afgørende Dødsaarsager, har man næppe undersøgt eller tænkt nøjere over; men jo mere den ovenomtalte Stræben efter at finde Lighedspunkter mellem Knud og Christus voksede, desto mere har man udelukkende fæstet sin Opmærksomhed ved Spydsaaret i hans Side og derover glemt alle hans andre Saar, som man ikke havde nogen Brug for; saaledes kom der da paa Tavlen til at staa *latere lanceatus*, svarende til, hvad der i Joh. Evang. XIX, 34 læses om Christus: *unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exiuit sanguis et aqua*. Havde nu Forfatteren af *Historia* til de her omtalte Lighedspunkter ogsaa kunnet føje det nye og meget virkningsfulde om

---

1) Hvilken Vægt man har lagt paa dette sidste, ser man tydeligt af Udtrykkene i et Læsestykke (*lectio*) i Breuiarium Othiniense, som findes aftrykt i S(criptores) R(erum) D(anicarum) Tom. III p. 401 nederst: *Vt Christus, verus rex, a discipulo precii causa traditus feria sexta ab infidelibus crucifigitur, sic Kanutus, rex gloriosus, a suo familiari Piparo lucri (!) causa proditus a crudelibus pro iusticia feria sexta occiditur.*

2) Kap. 28: *brachiis in crucis modum extensis, membrisque solo ante aram sacram expositis, sanguinis uena ex lateris uulnere emanante, . . Jhesum interpellat.* („Han strakte sine Arme ud til Siden i Korsets Form, lagde sine Lemmer ned paa Jorden foran det hellige Alter, og medens Blodets Strøm flød ud af Saaret i hans Side, paakaldte han Jesus.")

hans Bordfælle, der forraadte ham *(traditor conuiua)*, ligesom Judas havde forraadt Christus, vilde han ganske sikkert have gjort det; og dersom *Historia* i Worms Afskrift var ganske ene om at mangle dette sidstnævnte Punkt, maatte man maaske, til Trods for Afskriverens tilsyneladende Ærlighed, og saa utrolig Overspringelsen af de 6 Ord end i og for sig maatte synes, alligevel bekvemme sig til at antage, at de virkelig var oversprungne. Men nu træffer det sig saa mærkeligt, at det næst efter *Tabula* følgende Helgenskrift *Passio Sancti Canuti*, som fremhæver næsten alle de samme Lighedspunkter som *Historia* og det paa en saadan Maade, at enhver, der kan kende Forskel mellem Original og Efterligning, her maa se Originalen i *Historia* og Efterligningen i *Passio*, heller ikke har den mindste Antydning af Fortællingen om Knuds Bordfælles Forræderi mod ham. Deraf, mener jeg, kan man med fuld Sikkerhed slutte, at denne Fortælling enten slet ikke var kommen frem endnu paa den Tid, da saavel *Historia* som *Passio* blev til, eller i det mindste ikke havde faaet nogen almindelig Anerkendelse; thi ellers vilde vi ganske sikkert have fundet den i det mindste i *Passio*. Om *Passio* kan det nu, tror jeg, med al ønskelig Sikkerhed bevises, at den maa være bleven forfattet senest i Vinteren mellem 1095 og 1096; heraf følger da, at *Historia* maa være forfattet og indskrevet paa *Tabula* lidt tidligere[1]); og efter den Anvendelse, Tavlen senere stadig fik, kan man da vistnok med fuld Vished sige, at den er bleven til og har faaet sin Indskrift i Foraaret 1095, dengang man optog Knuds Lig af hans oprindelige Grav og lagde det ned i Stensarkofagen, hvori den blev nedlagt sammen med hans Levninger.

Den anden Ting, der er at lægge Mærke til ved *Historia*, er den Maade, hvorpaa der i den tales om de Mænd, der myrdedes sammen med Kong Knud. Allermest hædres Kongens Broder; med et paa hans latinske Navns Betydning („den Velsignede") bygget Ordspil kaldes han: *nomine et gratia martyrii Benedictus*. Men noget lignende siges ogsaa om de *17 commilitones*, nemlig: *sicut cum suo rege socii passionum mar-*

[1]) I 1086 har der selvfølgelig ikke været Tid til at lave Tavlen, og fra da til 1095 laa Liget i sin Grav under Kirkegulvet.

tyrii fuerunt, ita consolationis et præmii cum eo consortes merito erunt. Alle disse Udtryk viser os ganske uimodsigeligt, at paa den Tid, da *Historia* forfattedes, har i det mindste den Del af Gejstligheden, hvis Talsmand eller Skriftfører Forfatteren af Tavleindskriften har været, næret ikke blot et Ønske, men ogsaa et Haab, ja næsten en sikker Forventning om, at naar Knud blev erklæret for Helgen, skulde ogsaa Benedikt og de andre faa Andel med ham i hans Helgenære, som de mentes fuldt ud at have fortjent. Med andre Ord: man tænkte sig dengang, at ligesom f. Eks. den 8. Juli i den christelige Festkalender betegnedes som *dies ss. Zenonis et Kiliani et sociorum eorum martyrum,* saa skulde den 10. Juli herefter hedde *dies ss. Kanuti et Benedicti et sociorum eorum martyrum.* Ogsaa dette viser hen til Affattelsen af *Historia* paa et Tidspunkt, der ligger forud for 1100—1101; thi da var denne Forventning bleven afgjort skuffet, idet Paven kun havde villet anerkende Knud som Helgen[1]).

Hermed er alt det væsentlige meddelt om *Historia* i Worms Afskrift; men ved Siden af denne har vi endnu flere andre Tekstkilder for *Historia,* som vi herefter maa undersøge. De er af ret forskelligt Værd indbyrdes, men stemmer overens deri, at de frembyder visse mærkelige Afvigelser fra Worms Tekst. Fælles for dem alle er det, at de i det første Stykke af *Historia* efter Ordene *et iustitiæ operibus* har indskudt de ovenfor omtalte 6 Ord: *ut Christus a proprio conuiua traditus;* fælles for en hel Række af dem er fremdeles det, at i Slutningsstykket af *Historia* er de sidste Ord *præmii cum eo consortes merito erunt* („de skulle efter

[1]) Jeg gaar nemlig her, og ligesaa i det følgende, ud fra den Antagelse, at Kong Erik i Overensstemmelse med „Folkemeningen", som har udtalt sig i Tavlens Ord, og utvivlsomt ogsaa med hans egne personlige Ønsker virkelig over for Paven har fremsat Begæring om, at ikke alene Knud maatte blive kanoniseret, men at ogsaa Benedikt og Hirdmændene maatte følge med ham som hans *socii.* I ethvert Fald har han vel gjort det, da han personlig traf Paven paa sin Udenlandsrejse i Italien 1098; men maaske har han allerede da mærket, at hans Begæring vilde støde paa Modstand, og derfor ladet den falde, da han senere sendte Gesandtskab til Paven og fik udvirket Knuds Kanonisation alene. Men dette paavirkede afgjort ikke Folkemeningen; man har ikke her hjemme opgivet sin Ærbødighed for Knuds Fæller, særlig ikke for Benedikt, fordi Pavestolen ikke vilde anerkende dem. Dette har A. D. Jørgensen med fuld Ret hævdet, særlig i Aarb. f. Nord. Oldk. 1887, S. 154 ff.; dog er der enkelte Unøjagtigheder i hans Bevisførelse, som jeg skal søge at rette.

deres Fortjeneste faa Del i hans Løn") bleven ombyttede med *præmii cum eo consortes fieri meruerunt* („de have fortjent at faa Del i hans Løn"). Det synes mig, at man gennem den sidstnævnte Ændring ligesom kan høre en Beklagelse over og Indsigelse mod den pavelige Dom, der udelukkede Knuds Fæller fra den Kanonisation, som man aabenbart efter Tavlens oprindelige Slutningsord havde ønsket og ventet skulde blive dem til Del, og som man alligevel trods Pavens Dom paa sine Steder har villet hævde dem Retten til. Særlig for Benedikts Vedkommende har man endnu i den første Tid villet hævde denne Ret, og det er derfor kun i de yngste, mest fra Originalen afvigende Tekstkilder, at de Ord, der særlig angaar ham (*nomine et gratia martyrii*), er bleven udslettede. Det synes herefter sikkert, at Ændringerne i Slutningsstykket først har kunnet komme ind i Teksten efter 1101; og det samme er vistnok Tilfældet med Ændringen i Begyndelsesstykket, idet Fortællingen om Forræderen først træffes i *Epitaphium*, som forfattedes 1101. Men vanskeligt er det at sige, hvor disse Ændringer først er indbragte i Teksten af *Historia*, og paa hvad Maade det er sket; sandsynligst forekommer det mig at være, at det er sket ved Udarbejdelsen af de Ritualer (*Officia*), som skulde benyttes ved Kirketjenesten paa Helgenens Festdage, og i hvilke Tavlens Tekst benyttedes til Læsestykker (*lectiones*). Vi har jo endnu saadanne Officia tilbage i vore gamle Breviarier, som er trykte i Slutningen af det 15de eller Begyndelsen af det 16de Aarh.; det kunde da maaske synes rettest at begynde med at se paa de 3 Breviarier, i hvis Officia S. Kanuti vi finder *lectiones*, som stammer fra *Historia*. Imidlertid fjærner Teksten i disse *lectiones* sig saa langt fra Tavlens oprindelige Tekst, særlig i Slutningsstykket, at det kun kan skyldes en længere Tids Udvikling, hvorunder den oprindelige Tekst efterhaanden er bleven mere og mere lemlæstet og forvansket; jeg kan næppe tænke mig andet, end at *lectiones* i de ældste Officia maa have haft en anden Skikkelse, som kom Tavlen meget nærmere. Under disse Omstændigheder anser jeg det for rigtigst her at begynde med at omtale de Tekstkilder, som nærmer sig mest til Worms Tekst.

Det er maaske bedst her først at omtale den Tekstkilde, jeg i den kritiske Kommentar til min Udgave ovenfor S. 2 ff. har betegnet med Signaturen Æ. I det Haandskrift af Ælnoths Værk, som tilhørte Huitfeldt og blev lagt til Grund baade for Udgaven af 1602 og Meursius's Udgave af 1631 [1]), og som siden gik til Grunde ved Universitetsbibliothekets Brand 1728, var der paa det Sted i Ælnoths Fortælling, hvor han har endt Beretningen om Knuds og hans 17 Hirdmænds Død, men derefter skal til at tale om Mordet paa Benedikt, indlagt en Afskrift af *Tabula Othoniensis;* i Meursius's Udgave staar dette Stykke som Cap. XXIX [2]). Den, der har skrevet Huitfeldts Haandskrift eller vel snarere den ældste Original, hvorfra dette Haandskrift stammer, har ønsket ved Siden af Ælnoths Fortælling at bevare den ældste Fortælling, som han har vidst fandtes paa Tavlen i Helgenskrinet, og har da skaffet sig en Afskrift af denne. Afskriften er gjort med Kyndighed, og i Navnelisten er vi her blevne fri for de to gale Navne *Altoi* og *Arni* og har faaet de rette Læsemaader *alter* og *Qui;* ligeledes er *Rosten . Milo* rigtigt; formodentlig gælder det samme ogsaa om *etiam* for *et.* Men for øvrigt har Afskriveren af Tavlen eller den, som har indskudt Stykket i Ælnothteksten, egenmægtigt tilladt sig at forandre adskilligt paa Tavleteksten. Det væsentligste er her, at han i Overensstemmelse med de Tekstændringer, som Kirken maa have krævet indførte i Ritualets fra Tavlen hentede Læsestykker, i det første Afsnit har indføjet Ordene *ut Christus a proprio conuiua traditus* og i Slutningen af det sidste Afsnit rettet *merito erunt* til *fieri meruerunt.* Men ogsaa i Navnelisten har han gjort nogle Forandringer, og det, som Olrik og Wimmer har forklaret mig,

---

1) Den sidste er ikke saa god som den første; navnlig er det en meget slem Fejl, at Meursius har oversprunget Ordene *in modum crucis.*

2) I de to flamske Haandskrifter, som giver Ælnoths Værks Tekst i en langt bedre Skikkelse end det Huitfeldtske, nemlig Haandskriftet i Brügge (*cod. Brugensis*, oprindeligt i det nærliggende Abbedi Ter Doest, *cod. Thosanus*) og dets Søsterhaandskrift fra St. Omer (*cod. Audomariensis*), begge fra Sl. af XII. eller Beg. af XIII. Aarh., findes dette Indlæg ikke. Ælnothudgaven i *Acta Sanctorum*, som byggedes paa *cod. Thosanus*, udelod det derfor, skønt Udgiveren kendte det fra Meursius, og det med Rette; alene den kejtede Maade, hvorpaa det er indføjet i Ælnoths Tekst, viser tilstrækkeligt, at det ikke har det mindste at gøre med denne. Langebek, som i det hele fulgte Meursius's slette Udgave, lod det blive staaende, da han udgav Ælnoth i SRD Tom. III, og det kunde man endda lade passere; men det er rigtignok næsten ubegribeligt, at han har villet forsvare Stykkets Ægthed som en Del af Ælnoths Værk, indsat deri af denne selv.

med det Formaal at bringe Navnene nærmere til den danske Udtale eller til ældre dansk Sprog og Retskrivning. Paa den Maade har vi faaet Formerne: *Suen, Guthmar, Eskil, Tokki, Atti, Wilgrip.* Slutningskrøllen for *us* har han udeladt ved den første *Thurgotus,* og tillige har han paa begge Steder foretrukket med en Bogstavomstilling at skrive *Thrugot(us)*; maaske kan dette skyldes, at denne Bogstavforbindelse paa Tavlen har været skrevet med et Forkortelsestegn (over Linien), der lige saa godt kunde betyde *ru* som *ur*. *Bernhardus* har han forkortet til *Bernard,* som Navnet tit skrives. De angelsachsiske Former paa *-a* har han mærkeligt nok ladet staa uændrede. Forkortelsestegnet for *frater* maa Afskriveren ogsaa have opløst falskt som *scilicet;* sandsynligvis har saa den, der indføjede Tavleteksten i Ælnoth, ved Konjektur tilføjet det uundværlige *frater,* eller ogsaa er det indkommet ved Konjektur paa et senere Tidspunkt. Paa tre Steder i sidste Afsnit findes der i **Æ** tilføjet et *&,* som Worms Afskrift ikke har *(& alter Thrugotus; passionum & martyrii; ita & consolationis);* paa de to første Steder er det galt, og vist ogsaa paa det sidste; men om Fejlen skyldes Afskriveren eller den første Benytter af Afskriften, eller den først er indkommen senere, er ikke let at sige. Det samme gælder om et Par Ordomstillinger *(Suna. Atti* istdf. *Ati. Suna,* og: *consortes cum eo* istdf. *cum eo consortes.)* Men den mærkeligste Fejl er dog den, at *post confessionem* er blevet udvidet til *post communionem et confessionem,* hvori de tilføjede Ord, som jo anticiperer de ægte Ord *sacramento . . . corporis,* er ganske meningsløse; jeg kan ikke tænke mig Muligheden af, at Afskriveren skulde have begaaet denne Fejl, saa at den vist maa være kommen ind ved en senere Haandskriftafskrivers Tankeløshed.

Nær til **Æ** slutter sig et andet Stykke, **P**, som findes i *Petri Olai Collectanea* (Haandskrift Nr. 107 i den Arnæmagnæanske Samling paa Universitetsbiblioteket). Her har man paa fol. 8ᵛ—9ᵛ under Overskriften Nō (ɔ: *Nota*) de martyrizatione s. Kanuti regis det lille Skrift, som der tidligere blev gjort meget Væsen af som det næstældste af vore historiske Kildeskrifter, og som er udgivet af Langebek i SRD. Tom. III p. 322—25 under Titlen: *Historia martyrizationis S. Kanuti regis, auctore anonymo coævo.*[1]) Det er kun et Excerpt af et

[1]) Hvor vilkaarligt Langebek har behandlet Overleveringen i sin Udgave, har H. Olrik rigtigt paavist i sin Afhandling om Ælnoth i Hist. Tidsskr. VI R., IV, S. 223 ff. Haandskriftets Tekst har han desuden paa ikke faa Steder læst urigtigt, hvad der atter har fremkaldt Smaafejl hos Olrik, som jeg dog her ikke kan indlade mig paa. Allerede A. D. Jørgensen, som oprindelig havde sat Skriftet

Stykke af Ælnoths Værk, og efter Begyndelsesordene at dømme *(Effugatus igitur)* maa det engang have været indføjet i en større Sammenhæng, som nu ikke mere kendes. Om det, som det nu staar i Collectanea, er skrevet med Peder Olsens egen Haand, véd jeg ikke, men vist er det, at det ikke, som Olrik mener, kan være Peder Olsen selv, der har gjort dette Excerpt; det kan med Sikkerhed sluttes af forskellige grove Tekstforvanskninger, som findes, og som viser, at det maa være en Afskrift paa anden eller tredje Haand. Hvis Stykkets Tekst var udgivet ordentligt, vilde det endnu bedre kunne ses, hvad O. rigtigt har angivet, at det Haandskrift af Ælnoth, Excerptor har benyttet, paa visse Punkter maa have staaet de flamske Haandskrifter nærmere og været forskelligt fra Huitfeldts; men ligesom i dette eller dets Archetypus har ogsaa i Excerptors Ælnothhaandskrift Tavleindskriften været indføjet paa samme Plads, og den maa vistnok her i det væsentlige have stemmet med Originalen for Æ. Excerptor har behandlet Stykkets Tekst temmelig frit. I Begyndelsen har han løsrevet Tidsangivelsen *Anno incarnationis d. 1086* fra Tavleteksten og forbundet den med de nærmest forangaaende Ord af sit eget Excerpt; Ordene *basilica* og *transuecti* har han egenmægtigt ombyttet med *ecclesia* og *translati;* Ordene *sacramento munitus dom. corporis* har han udeladt (tillige med det forangaaende *delictorum*) og frit erstattet dem med *et comunionem,* som han har tilføjet paa rette Sted efter *post confessionem;* Navnene i Navnelisten har han enkeltvis omstillet og gennemgaaende omformet i Retskrivningen, og bl. a. er derved de angelsachsiske Former helt forsvundne og har givet Plads dels for de latiniserede *Blaco, Aggo, Swno,* dels for det halvt daniserede *Guthmær*[1]). Rundt omkring i Teksten, særlig i dens sidste Afsnit, er

---

højt, kom (i Aarb. f. N. Oldk. 1887, S. 136 Anm. 2) til den rette Erkendelse af det som et tarveligt Excerpt; siden har Olrik grundigt klaret Forholdet, og jeg kan næsten overalt slutte mig til hans Bemærkninger.

1) I Tavletekstens Begyndelse staar der i Excerptet en Forkortelse, der ser ud omtrent som Ottȩ̊; Langebek har skrevet *Ottonia*, men der burde vist have været skrevet *Otthensia.* I ethvert Fald findes der et andet Sted i Collectanea, hvor denne Form er brugt, nemlig i den korte chronologiske Notits, som er aftrykt i SRD. I p. 174, og som i Haandskriftet ser saaledes ud: *S. Kanutus rex martirizatus est in Othēsia ciuitate anno dñi 1086, prout dicit Legenda in monasterio eiusdem Othinie, et sic habent Breuiaria; al. 1090.* Ved *Legenda* menes vistnok Ælnoths Værk med Indskud af Tabula eller maaske snarere et Excerpt af det til kirkeligt Brug, muligvis netop et lignende Excerpt som *Historia martyrizationis.* I det saakaldte Haandskrift *Veriloquium Vetus*, som brændte 1728, skal der have været et *breve compendium ab Ælnotho de passione S^ti^ Kanuti Othoniæ*; cfr. S. Birket Smith: Om Kjøbenhavns Universitetsbibliothek

der udeladt en Del Ord; men kun een af disse Udeladelser synes der særlig Anledning til at omtale, nemlig den, hvorved Ordene *nomine et gratia martyrii* er fjærnede foran *Benedictus*. Det er vist ikke rent tilfældigt eller blot for en simpel Forkortelses Skyld, at disse Ord, som havde en saa væsentlig Betydning i den ubeskaarne Tavletekst, er udeladte; det maa være sket under Indflydelse af Ritualet, som vi har det i Breviarierne.

Langt større Vanskeligheder end **Æ** og **P** bereder den næste Tekstkilde os. Det er et Stykke, som findes i Begyndelsen af den Krønike om Rækken af Biskopperne i Odense *(Series Episcoporum Otthoniensium)*, som siges at være forfattet af den yngre *Cornelius Hamsfort* (1546—1627). Vi har[1]) Hamsforts eget Manuskript af dette Værk bevaret paa det St. Kgl. Bibliothek i Gl. Kgl. Smlg., 8vo, Nr. 3645, som jeg selv har undersøgt og i den kritiske Kommentar ovfr. S. 2 ff. betegnet med Signaturen **H**[2]). Her indledes Gengivelsen af *Tabula Othoniensis* med

---

før 1728, Kbhvn. 1882, S. 150 Anm. 1. — For Resten findes der i Petri Olai Collectanea paa fol. 68r endnu et Stykke, som ogsaa viser tilbage til Tabula Othoniensis, men hvor Teksten er behandlet saa frit, at det ganske taber sin Betydning som Tekstkilde. Stykket er aftrykt i SRD. I p. 119, men Langebek har atter her behandlet Teksten i Haandskriftet næsten endnu vilkaarligere end i *Historia martyrizationis*. Dette maa imidlertid forbigaas her.

[1]) efter Kr. Erslev: Kilderne til Danmarks Historie i Middelalderen, Kbhvn. 1892, S. 23.

[2]) Ved Siden af **H** har man paa Universitetsbibliotheket i Bartholiniana Tom. D p. 533 ff. det samme Værk i en Afskrift, som jeg ligeledes har undersøgt og betegnet som **H**b. Denne Afskrift angives dér at være taget *ex Mss. chartaceo bibliothecæ publicæ caps. Tertulliani*; det her omtalte Papirhaandskrift, som maa være gaaet til Grunde ved Universitetsbibliothekets Brand 1728, maa vel altsaa have været en anden, med **H** sideordnet Afskrift af Hamsforts Værk, hvis han er Skriftets Forfatter. De Afvigelser, hvorved **H**b skiller sig fra **H**, har jeg ovenfor angivet i den kritiske Kommentar; de maa formodentlig alle tilskrives Unøjagtighed af den Bartholinianske Afskriver, men er i øvrigt for det meste ubetydelige. En af dem fortjener dog at bemærkes: Hamsforts Original har haft *Dominici corporis*, idet det første Ord med det sædvanlige Tegn for Ærbødighed var skrevet med stort Begyndelsesbogstav; herved er Afskriveren kommen til at tænke paa den hellige Dominicus, og saa har han ved en latterlig Fejlskrift skrevet: *Dominici confessoris!* Dette har haft Følger. I det ret sjuskede Aftryk af Aktstykket, som findes i SRD. Tom. VII p. 218 og saa godt som udelukkende synes bygget paa **H**b, skønt Udgiveren angiver at have benyttet ogsaa **H** og endnu en tredje (ubekendt) Afskrift, er dette taabelige *confessoris* bevaret. Saa har senere A. D. Jørgensen i Aarb. f. Nord. Oldk. 1887, S. 157 f. villet give en ny revideret Udgave af Aktstykket, bygget paa **H**, som han anser for den bedste Tekstkilde; men selv her møder vi igen, hvor ubegribeligt det end synes at være, *dominici confessoris!* og for Resten er hele denne Udgave

disse Ord: *In Veteri membrana legitur;* men der gives aldeles ingen nærmere Meddelelse om, hvor Hamsfort har faaet dette „gamle Pergamenthaandskrift“ fra, eller hvorledes det har været beskaffent. Dette Forhold maa gøre Behandlingen af denne Tekstkilde meget vanskelig, og fuld Sikkerhed er det her umuligt at naa. Det gælder nu først om at se Forholdet mellem **H** og Worms Afskrift (**W**), samt mellem **H** og **Æ**, naturligvis især paa de væsentligste Punkter. Her viser det sig da, at i Indskriftens første Afsnit stemmer **H** saa godt som helt med **W** paa det nær, at **H** ligesom **Æ** har Tilføjelsen af Ordene *ut Christus a proprio conuiua traditus*; den ejendommelige Fejl i **Æ** *communionem et* har **H** ikke; om en særlig Fejl, som **H** alene har, skal der tales nedenfor. I de rent latinske Partier af andet Afsnit stemmer **H** med **W** deri, at der staar *et* istdf. *etiam,* og lige til Slutning har ogsaa **H** vistnok oprindelig haft *merito erunt;* nu savnes rigtignok *merito,* men Hamsfort kan let have glemt det ved en Renskrift, og selv uden *merito* peger det blotte *erunt* meget stærkere hen imod **W** end imod **Æ**, som jo har *fieri meruerunt*[1]). Derimod ligner her **H** og **Æ** hinanden i Læsemaaden *scilicet frater.* Hvad Navnelisten angaar, stemmer **H** med **Æ** i det rigtige *Rosten. Milo,* til Dels ogsaa i Navnet *Radulfus,* hvor det i hvert Fald staar **Æ** nærmere end **W**, og i et Par andre Smaating; men paa de fleste andre Punkter, staar ellers **H** nærmere ved **W**, og navnlig maa det mærkes, at ogsaa **H** har de gale Navne *Altoi* og *Arni* (dog skrevet *arni*)[2]). Men saa har **H** noget ganske særligt, nemlig *Turga* istdf. *Thurgo D.* i **W** og *Thrugot* i **Æ**, og hvad der er endnu meget mærkeligere, det har *Blaca proditor* istdfr. det simple *Bla(c)ca.*

---

fremgaaet af en ganske ukritisk Tekstbehandling. — Der findes for øvrigt endnu en ældre Udgave af Aktstykket efter en anden Afskrift af Hamsforts Værk; den staar i Dänische Bibliothek IX p. 375 ff. Den er i det hele bedre end nogen af de andre og har f. Eks. det rigtige *Dominici corporis*; blandt dens enkelte ejendommelige Fejl noterer jeg her blot, at den istedenfor *commilitones* har *commensales,* som maa skyldes en vilkaarlig Interpolation, hvem der nu end er Ophavsmand dertil; endvidere *Asmundus Blaca proditor* uden Komma.

1) En ubetydelig Fejl i **H** som *gratia martyris* istdf. *gratia martyrii* og ligeledes Varianten *fuere* for *fuerunt* i næstsidste Linie bør der ingen Vægt lægges paa. Formodentlig har Membranen haft *fuer̄*., der burde have været læst som *fuerunt.*

2) I H^b har der ogsaa oprindelig staaet *arni,* men en senere Haand har rettet det til det rigtige *qui.* I Aftrykket i Dänische Bibl. er *arni* helt udeladt. — Naar **H** har opgivet den angelsachsiske Form i *Suna* og skriver den latiniserede *Suno,* beror dette vist paa en lille Uagtsomhed ved Renskriften i cod. No. 3645.

Hvorledes skal man dog nu forklare sig dette besynderlige Forhold, særlig denne underlige Vaklen mellem **W** og **Æ**? Maaske er det bedst her først at omtale nogle andre Mærkværdigheder hos Hamsfort. Forud for sin Gengivelse af Tavleindskriften efter *„Vetus membrana“* har Hamsfort et med hans egne Ord, men i en vis Tilknytning til Indskriften, fortalt Stykke om Knuds Martyrium, der lyder saaledes: *Occiduntur alii XVII Equites (!) cum rege, Cimbrorum et Fioniorum consternatione: Asmundus, Sueno, Acho, Turgat(h)us, Bernhardus, Gummerus, Æschil(l)us, Tocho, Patno, Attilus (!), Suno, Rostenus, Milo, Rudolphus, Altojus, Turgatus et Vilgrupus. Cadit etiam Blacço proditor.* Man ser, at han ikke har generet sig for at lave om paa Navnene; *Arni* har han fjærnet, men beholdt *Altoi* i latinsk Udgave; og *Blaca proditor* har han udskudt af Listen, men bragt ham ind igen til sidst paa en anden Maade!

Saa har vi endnu et andet Stykke af ham af lignende Art, som er aftrykt i SRD. I p. 270 i hans saakaldte *Chronologia*; der er sagtens nogle Trykfejl deri, men jeg er nødt til at give det her, som det staar trykt: *occiduntur alii sedecim Equites cum rege consternatione Cimbrorum: Asmundus, Sveno, Acho, Turgatus, Bernhardus, Gutmarus, Eschillus, Tocho, Datno*[1]*, Attilus, Suno, Rostenus, Milo, Rudolphus, Altejus et Vilrupus*[1]*: cadit etiam Blacco proditor.* Atter her nye Forandringer: vi har nu faaet *Gutmarus* med en Form, som nærmer sig den i **Æ**, og den anden *Turgatus* har maattet fortrække, hvorefter saa Tallet 17 er blevet ændret til 16!

Det ser jo næsten ud, særlig naar man tager Afvigelserne i **H**[b] og i Dänische Bibl. med i Betragtning, som om Hamsfort har behandlet det samme Aktstykke paa en ny Maade for hver Gang han kom til at sysle med det.

Ovenfor S. 33 f., da vi talte om Tekstforholdet i *Epitaphium* og foretog en Sammenligning mellem Worms og Pontanus's Udgave, saa' vi det mærkelige Sammentræf mellem begge med Hensyn til Fejlen *Et* for *Qui*. Hvad vi dér sagde (S. 34) om denne Fejl, kan vi her gentage med Hensyn til Navnefejlene *Altoi* og *Arni*. Man kan forstaa, at disse Fejl har kunnet opkomme, men at to Skrivere *uafhængigt af hinanden* skulde kunne komme til at begaa disse samme Fejl, maa næsten betragtes som umuligt. Der maa da eksistere en vis Sammenhæng mellem Læsemaaderne i **W**, som er eller stammer fra en Afskrift efter *Tabula*, og Læsemaaderne

---

[1]) Formodentlig Trykfejl for *Patno* og *Vilgrupus*; om *Altejus* ogsaa er en Trykfejl for *Altojus*, véd jeg ikke.

i **H**, som siges at stamme fra et gammelt Pergamenthaandskrift; og det maa da vel være Hamsfort, Forbindelsen imellem dem skyldes, hvordan det nu end er gaaet til. Om dette kan der kun opstilles Gisninger; men naar jeg sér, hvorledes Hamsfort paa de forskellige Steder har sprunget om med Tekstbehandlingen af Tavleindskriften, vover jeg at opstille følgende Hypothese:

Det er efter al Sandsynlighed Hamsfort, der er den oprindelige Ophavsmand til den Afskrift af begge Tavlerne, som er kommen Worm i Hænde. Efter hvad man har kunnet oplyse om hans Livshistorie, maa han være kommen hjem til Odense ved sin Faders Død 1580 og har altsaa været dér, da man i 1582 fandt Helgenskrinene og fremdrog de to Tavler. Opfyldt af Interesse for historisk Forskning, som han fra sin tidligste Ungdom var, har han da faaet fat paa Tavlerne og afskrevet dem, saa godt han kunde læse dem, og lagt sin Afskrift af dem til sine andre historiske Samlinger. En Kopi af denne Afskrift har han tilsendt Worm, maaske anonymt, men i alt Fald var Hamsfort ikke bekendt i den lærde Verden som Videnskabsmand, saa at Worm ikke havde nogen særlig Anledning til at fremdrage hans Navn som sin Hjemmelsmand. Tavlerne kan han ikke selv have været Ejer af, men kun midlertidig har han faaet dem til Laans og har senere ikke haft Adgang til paa ny at undersøge dem og sammenligne dem med sin Afskrift, men har maattet holde sig til denne. Derefter har han paa et senere Tidspunkt faaet fat paa et Pergamenthaandskrift, som indeholdt Teksten af *Tabula Othoniensis* alene; det har næppe været et fuldstændigt Ælnothhaandskrift, men har indeholdt et Excerpt af Ælnoth af lignende Art som det, vi har i Peder Olsens Collectanea, dog fuldstændigt for Indskriftens Vedkommende og her næsten svarende til Teksten i **Æ**; vi kan mindes den hos Peder Olsen omtalte *Legenda*, der har tilhørt Klostret (ɔ: St. Knuds Klostret) i Odense. Han har set, at dette Haandskrift indeholdt samme Tekst, som han havde i sin Afskrift af Tavlerne, med visse Afvigelser. Af disse har den ene, Tilføjelsen af de 6 Ord *ut Christus a. p. c. traditus*, imponeret ham, og han har betragtet dens Indhold som Sandhed, saa meget mere som han sikkert maa have kendt Saxos Beretning om Forræderen Blacco; derimod har Ændringen af Slutningsordene *merito erunt* til *fieri meruerunt* forekommet ham mindre væsentlig, og han har ikke villet optage den; derved er han paa dette væsentlige Punkt kommen til at staa nærmere ved **W** end ved **Æ**. Med Hensyn til Navnelisten har han i det hele troet mere paa sin egen Afskrift efter Tavlen end

paa Pergamenthaandskriftet [1]). Ved alle sine senere Arbejder med Tavleindskriften har han da lagt sin egen Afskrift til Grund, men derhos har han ladet Pergamenthaandskriftet faa en vis Indflydelse paa sin Behandling, særlig med Hensyn til Punktet om Blakkes Forræderi. En saaledes bearbejdet Afskrift af *Historia* er det, han har sendt til *Pontanus,* tillige med sin Afskrift af *Epitaphium* og sikkert ogsaa Fundberetningen, hvori *tumba cuprea* med alle dens Prydelser omtales. Og andre lignende paa Grundlag af Tavleindskriften og Afskriften af Pergamenthaandskriftet sammenarbejdede Recensioner af Tavleindskriften er det, han siden har leveret i sin Odense Bispekrønike og i sin Chronologia; men i disse er han gaaet adskilligt friere til Værks end tidligere.

Den Recension af ham, der foreligger i Haandskriftet af Bispekrøniken paa det kgl. Bibliothek, viser, hvilke Friheder han har kunnet tage sig, ikke blot med Hensyn til Behandlingen af Navnenes Form, [2]) men ogsaa ellers. Der findes, som ovenfor antydet, i Indskriftens første Afsnit en ejendommelig Fejl i **H**: thi medens **W** (og **Æ**) har: *manibus expansis in modum crucis l a t e r e lanceatus,* læses der i **H**: *manibus expansis in modum crucis l a t e r u m lanceatus e s t.* Dette er en ren og skær Interpolation, som kun kan skyldes Hamsfort selv: han har følt sig stødt ved den blotte Ablativ *latere* istdf. *in latere* eller *per latus* og troet, at det var galt, og saa har han rettet den til Genetivformen *laterum,* som han har forbundet med de forangaaende Ord, saa at de kom til at betyde: „med Armene udbredte i Lighed med *Korsets Sidegrene*"; endvidere har han følt sig stødt ved den lange Periode, som første Afsnit danner, og derfor kløvet den i to ved at indskyde *est* og sætte Punktum derefter.

---

1) Dog er han kommen paa det rene med, at der skulde læses *Suuen*; og ligeledes har han optaget *Rosten. Milo* (og til Dels *Radulphus*). Han er bleven staaende ved Skrivemaaden *Tochi* og har ladet det overskrevne *k* falde; og i Overensstemmelse hermed har han da skrevet *Eschil* ogsaa med *h*. Med *D.* efter *Thurgo* har han ikke vidst hvad han skulde gøre, og *Thrugot* har han ikke villet optage; han har da simpelthen udslettet *D* og skrevet *Turga* med en lignende Endelse som det forangaaende *Aga*. Med en mærkværdig Stædighed har han til det sidste fastholdt det urimelige *Altoi*; har hans Pergamenthaandskrift imidlertid ligesom **Æ** ikke haft det simple *alter*, men det urigtige *& alter*, kan man nogenlunde forstaa hans Vægring, idet han har været sig bevidst, at dette *&* var falskt. Over for sit *arni* har han derimod været tvivlraadig, hvad der ogsaa viser sig ved, at han har skrevet det med lille Bogstav; og i den Kopi af hans Skrift, hvorefter det er trykt i Dän. Bibl., er Ordet helt udeladt.

2) Vi kan her ogsaa gøre opmærksom paa den mærkelige Form *Otthonisia*, som vist er temmelig enestaaende.

Endnu staar der blot tilbage at omtale det mærkelige *Blaca proditor*. Man vægrer sig uvilkaarligt ved at tro, at Hamsfort kan have gjort sig skyldig i den grove Tankeløshed, som denne Interpolation i ethvert Fald ved første Øjekast synes at forudsætte hos sin Ophavsmand; og dog maa man vist tilkende Hamsfort Skylden for Fejlen alligevel og kan ogsaa nok forklare dens Fremkomst. Naar han nemlig efter at have optaget Læsemaaden *Rosten. Milo* talte Navnene efter, saa vilde han, selv om han lod *arni* falde, hvad han aabenbart har været tilbøjelig til, faa 18 Navne, idet han sejgt holdt fast paa sit *Altoi*; og han maatte kun have 17. Saa er han da falden paa den Tanke, at *Blaca*, som han fra Saxo kendte som Forræderens Navn, ligesom han ogsaa fra Saxo vidste Besked om hans Fald, ved en eller anden Fejl var kommen med paa Listen, og han har da ved Tilføjelsen af *proditor* villet mærke ham som ikke egentlig hjemmehørende dér. Sandsynligvis har den Afskrift af Tavlen, han tilsendte Pontanus, allerede haft dette *Blaca proditor* og givet Anledning til, at Pontanus tilføjede *Blacone* ved Siden af *conuiua* i Indskudet i første Afsnit. At Hamsfort dog selv ikke har været rigtig fornøjet med sin Interpolation, synes man allerede at kunne slutte deraf, at han i **H** har indesluttet dette *proditor* i en Parenthes, medens det i **H**^{b} staar uden Parenthes. Til sidst er han gaaet radikalt frem og har i sine egne friere Referater af Indskriftens Indhold helt udskudt *Blaca* af Listen over de 17, men efter dens Afslutning tilføjet sit: *cadit etiam Blaco proditor*.

Den sidste og mindst værdifulde Tekstkilde ved Fastsættelsen af Teksten i *Tabula Othoniensis* er en Del af vore gamle trykte Breuiaria, som vi ovenfor nævnede.

Det er sandsynligt, at der straks efter Knuds *elevatio* i Foraaret 1095 i det mindste ved Kirken i Odense er bleven indrettet en Kirketjeneste for ham som Helgen, skønt han endnu ikke var kanoniseret; til denne har man da maattet have et Officium, som blandt andet skulde indeholde forskellige *lectiones*. I den allerførste Tid har man nu til disse ikke haft noget andet Stof, der særlig vedrørte Knud, end netop *Tabula Othoniensis*, og den afgav ogsaa meget passende Stof til 2 *lectiones*; hvad man ellers behøvede, har man indtil videre maattet hente fra passende Skriftsteder eller fra de Ritualer, der brugtes ved Helgentjenesten for andre Martyrer, og som foruden Stykker, der ganske særligt angik hver enkelt af dem, ogsaa har indeholdt mange almindelige og ved alle slige Fester benyttede kirkelige Formularer. Vi har da ogsaa endnu tydelige Spor tilbage af dette ældste Forhold, særlig i *Breuiarium Othiniense* (trykt i Lübeck 1483 og 1497), hvoraf det Parti, der angaar

Kong Knuds Fest, er aftrykt (med mange Fejl og Unøjagtigheder) i SRD. III, p. 394—402. Saavidt jeg forstaar dette Breviariums Ritualbetegnelser rigtigt, har man i saadanne Aar, hvor den 10. Juli faldt paa en Fredag, saa at man paa den ikke blot havde at fejre hans *translatio* (Skrinlæggelse og Altersættelse), men ogsaa havde særlig Anledning til at mindes hans *passio* (Lidelse), eftersom han jo var dræbt paa en Fredag, benyttet et særligt Officium,[1]) nemlig det, der er aftrykt S. 394—98, og som indeholder en *Historia sancti Kanuti regis*, dels i Versform (gennem de forskellige *Antiphonæ* og *Responsoria*), dels i Prosa (*Lectiones*); den poetiske og den prosaiske Historia behøvede mærkeligt nok ikke at følges ad, men hver kunde gaa sine egne Veje, saa der fremkom det løjerligste Sammensurium. Dette Officium har nu ganske vist ikke mere den Skikkelse, som det maa have haft i den ældste Tid, idet der til *lectiones* i det er benyttet Udtog af Ælnoths Værk, som først senere kan være komne ind i det; men af den oprindelige Form har det dog stadig bevaret de 2 første *lectiones in primo nocturno* (ved Nattefesten med dens tre *nocturni* mellem 9. og 10. Juli), og disse er netop de 2 Stykker, hvori Teksten paa Tabula Othoniensis naturligt falder. Ogsaa i *Breuiarium Lundense* (SRD. III p. 406—12) og i *Br. Roschildense* (SRD. III p. 415—22) finder vi de samme to Stykker anvendte til *lectiones*; dog er de her skudt lidt mere i Baggrunden, idet de ikke kommer til Anvendelse paa selve Hovedfestdagen d. 10. Juli, men paa den første af de 3 eller 4 Festdage *infra Octauam S. Kanuti* (d. v. s. i Dagene 11—16 Juli), som muligvis er bleven fejret som særlig Passionsfest. Derimod er disse Stykker helt forsvundne fra det af Langebek ikke kendte eller i ethvert Fald ikke aftrykte *Br. Arhussiense*, ligesom ogsaa fra *Br. Sleswicense*[2])

[1]) I de Aar, hvor 10. Juli ikke var en Fredag, har man derimod, tror jeg, i Odense benyttet det Officium for *festum translationis* (selve Hovedfesten), som findes aftrykt i SRD. III p. 398—99; Sangpartierne har delvis været de samme som i det forangaaende Officium, og navnlig har hele den poetiske *Historia* været med; men *lectiones* har været helt forskellige. I saadanne Aar har man vistnok i Odense ogsaa fejret en særlig *festum passionis*, sandsynligvis paa den Fredag, der maatte indtræffe i Dagene *infra Octauam*, d. v. s. Dagene mellem Festtidens Begyndelse med Translationsfesten og dens Slutning med Ottendedagsfesten derefter (*Octaua S. Kanuti*); Officiet for den findes smst. p. 399—400. I Aftrykket af Breviariet i SRD. er for øvrigt ikke saa faa vigtige Ritualbemærkninger udeladte.

[2]) Det plattyske *Passionale Lubicense* (SRD. III p. 404—5) har et Stykke om Kong Knud, der nærmest viser sig at være en Oversættelse af Stykket i *Br. Sleswicense*; dog har Bearbejderen ogsaa taget lidt fra *Passio S. Kanuti*

(SRD. III p. 413—14); og de findes heller ikke i det uvist hvorfra stammende Officium, hvoraf man har en Afskrift i *codex Arnæmagnæanus 670 d*, som er aftrykt i SRD. III p. 391—94. [1])

Teksten af Stykkerne i de 3 ovennævnte Breviarier (**OLR**), der har dem, er i alt væsentligt den samme. Hvad dens Forhold til **W** angaar, antager jeg, at den fra først af har været ganske enslydende dermed; men tidligt, formodentlig straks efter 1101, har den saa modtaget de Forandringer, som Forholdene da medførte. For det første er der i den indlagt det falske Indskud *ut Christus a proprio conuiua traditus*, og dette er endda, dog vel først paa et senere Tidspunkt, blevet yderligere udvidet ved et nyt Indskud: *sic* (*ipse*) *a suo familiari* (*N. N.*) *nomine lucri causa proditus*, [2]) hvori saa Navnet i **O** er blevet *Piparo*, i **LR** derimod *Blacco*: selve denne Navneforskel, ligesom ogsaa Ordene *lucri causa*, der end ikke i Ælnoths Fortælling finder nogen Støtte, men simpelthen er tilføjet efter den bibelske Fortælling om Forræderen Judas, viser, at alt dette stammer fra en endnu senere Tid end Ælnoths Skrift. Dernæst har Pavens Vægring ved at kanonisere Knuds Stridsfæller medført, at man dels i Tavlens Ord om Benedictus udelod de farlige Ord *nomine et gratia martyrii,* dels i Slutningsordene om Knuds Fæller ændrede *merito erunt* til det tilsyneladende mere uskyldige *fieri meruerunt*; ja man udelod endog, dog maaske først paa et senere Tidspunkt, hele den lange Navneliste paa Knuds *commilitones.* Men derfor glemte man dem alligevel ikke; foruden at der i den anden *lectio* af de to, hvorom vi her særlig taler, endnu bevaredes et Minde om Benedictus og de andre Fæller, om end i en noget lemlæstet Form, har man i **OLR** ladet de 3 eller 4 *lectiones,* der fulgte umiddelbart

---

regis. Nær til Br. Sleswicense slutter sig ogsaa det svenske Breviarium fra Vesterås (trykt i Basel 1513; *Br. Arosiense,* SRD. III p. 402—3).

1) At det nemlig er et Officium fra et eller andet Breuiarium, man her har for sig, vil man straks erkende, naar man gennemlæser det og sammenligner det med de andre Officia fra de bevarede Breviarier; det har intet at betyde, at Afskriveren har udeladt alle Ritualbemærkningerne (undtagen paa et enkelt Sted: *Collecta*). Et ret morsomt Indicium for, at Skriftet er et Officium, er dog blevet tilbage. S. 392, Lin. 5 begynder et Afsnit med et ganske meningsløst *Tum*; dette er en Forvanskning af *Tu* (eller maaske *Tu aū*), Begyndelsen paa den sædvanlige Formular, hvormed enhver *lectio* afsluttedes: *„Tu autem, domine, miserere nobis. Deo gracias“*; den forkortes netop ganske almindeligt til *Tu* eller *Tu autem.* Ordet hører altsaa ikke til Lin. 5, men skulde afslutte Lin. 4.

2) „idet han, ligesom Christus blev forraadt af sin egen Bordfælle, saaledes ogsaa (selv) blev forraadt *for Vindings Skyld* af sin egen Ven, ved Navn Piper (eller Blakke).“

efter de 2 fra Tabula hentede *lectiones*, handle om Drabet paa Benedictus, om Krigernes Fald og samtlige Ligs Optagelse til den første Begravelse, altsammen i Excerpter af Ælnoths Fortælling herom. Endvidere finder vi i det svenske *Breuiarium* fra Vesterås (*Arosiense*; vistnok i *lectio VIII*) disse Ord om Knuds Fæller: „Non solum autem regis, sed etiam sibi fidelium sanguine sacra edes rubricatur. Nam fratrem regis, egregium iuuenem, Benedictum nomine, necnon et alios decemseptem fideles propugnatores domini sui insanus populus interemit, quos sibi coniunctos in celis credimus, sicut sibi fideliter in terris astiterunt.[1])" Endelig har vi i Breuiarium Othiniense i dets Officium for *Octaua S. Kanuti* (d. v. s. Slutningen paa den store Knudsfest, fejret d. 17. Juli) endnu et mærkeligt Stykke om Knuds Fæller, som jeg dog anser det for rettest at vente med at omtale til nedenfor.

§ 8. Om Passio S. Kanuti.

Vi har maattet dvæle længe ved *Tabula Othoniensis*, baade for at faa klaret de ganske særlige Vanskeligheder ved Overleveringen af dens *Historia* og af Hensyn til Aktstykkets historiske Vigtighed, som man næppe hidtil har set helt klart. Nu skal vi gaa over til det næste Skrift, den ældste noget udførligere Beretning om Knuds „Lidelseshistorie": Passio sancti Kanuti regis et martyris.

Dette Skrift er forfattet af en Mand i Odense, utvivlsomt en Klerk, der har været knyttet til den nye, af Knud paabegyndte Stenkirke for Maria og St. Albanus og maaske allerede til den ældre Trækirke, hvori Drabet var foregaaet.[2]) Man har formodet, at Forfatteren skulde have været en Udlænding; det eneste Argument derfor, jeg har set anført,[3]) duer dog ikke meget; thi selv

---

1) A. D. Jørgensen har i A. f. N. Oldk. 1887 p. 158 urigtigt henført dette Stykke til Aarhusbreviariet (*Br. Arhussiense*) istdf. til Vesteråsbreviariet (*Br. Arosiense*). Ordene betyder: „Men det hellige Hus farves rødt ikke blot af Kongens, men ogsaa af hans trofaste Mænds Blod. Thi det rasende Folk dræbte Kongens Broder, en udmærket Yngling, ved Navn Benedictus, og derhos ogsaa sytten andre trofaste Forsvarere af deres Herre, om hvilke vi tro, at de ere forbundne med ham i Himlen, ligesom de trofast have staaet ved hans Side her paa Jorden".

2) Se Sl. af Cap. VIII i den af mig indførte Kapiteldeling.

3) H. Olrik: Danske Helgeners Levned, 1893, S. 5.

en danskfødt Klerk, som var ivrig for Knuds Helgenry, kunde meget vel omtale det danske Folk, som havde dræbt ham, i saa strenge Udtryk, som det sker i Skriftet. Men maaske kan jeg selv paapege et bedre Argument. Medens nemlig Forfatteren overalt søger moralske eller religiøse Motiver for alle Knuds Handlinger, er det dog lidt anderledes paa et enkelt Sted, dér, hvor han i Cap. V taler om Englandstoget. Han begynder ganske vist sin Fortælling med at sige, at Kongen søgte at finde en Lejlighed, hvorved han kunde virke til Folkets sædelige og religiøse Forbedring, og saaledes kom til Beslutningen om dette Krigstog; men naar han saa bagefter skal angive Kongens Hensigter med Toget, opstiller han dog et Alternativ, idet han ved Siden af det nævnte religiøse Formaal, som altid for ham bliver Hovedsagen, ogsaa tænker sig et mere verdsligt Sideformaal hos Kongen, nemlig „at han ved sine Krigeres Tapperhed vilde *befri Anglernes Folk fra en uværdig Trældoms tunge Aag*". Saaledes kunde næppe nogen anden tale end en Mand af angelsachsisk Herkomst. Forfatteren staar i denne Henseende til Dels jævnsides med Ælnoth; naar denne lægger langt større Vægt paa dette Motiv hos Knud og lader Anglernes Henvendelse til ham fremkalde det, ligesom han ogsaa taler udførligt om Forholdene i England, kommer det deraf, at han selv har været til Stede i England, set Forholdene og oplevet Bevægelserne dér paa Togets Tid, medens Odenseklerken vistnok da har opholdt sig i Danmark og vel allerede længe været fjærnet fra sit Fædreland.

Skriftets Affattelsestid kan bestemmes med nogenlunde Sikkerhed. Forfatteren har vistnok oplevet selve Begivenhederne i Odense 1086, og han har i ethvert Fald overværet den Optagelse (*elevatio*) af Knuds Helgenben, som fandt Sted i Foraaret 1095, hvorom han fortæller vidtløftigt.[1]) Endvidere har Kong Olav været

[1]) Dagen for denne *elevatio* kan man vist temmelig sikkert bestemme. Efter Ælnoth, hvis Angivelses Rigtighed der ikke kan findes nogen Grund til at betvivle, havde Knud dengang hvilet i sin Grav i 8 Aar og næsten 9 Maaneder. *Passio* (Cap. IX) viser fremdeles, at Optagelsen fandt Sted en Lørdag. Saa kan der kun vælges mellem de 3 Lørdage: den 24. Marts, 31. Marts og 7. April 1095.

død, da Skriftet blev skrevet; det nævner Forfatteren selv i Cap. IX, og ellers havde han heller ikke kunnet omtale Olav, som det sker i Cap. V eller i Cap. VIII, hvor de onde Aar under hans Regering fremstilles som Guds Straffedom for Knuds Drab. Altsaa maa Skriftet være skrevet efter 18. Aug. 1095, Olavs Dødsdag. Paa den anden Side har Forfatteren endnu slet intet at melde om de gode Tider, der straks fulgte paa under Erik Egothes Regering; og dog vilde han sikkert ikke have undladt at omtale dette, hvis han havde oplevet blot en eneste Sommer deraf, da han skrev. Heraf mener jeg da man med Sikkerhed kan slutte, at Forfatteren har begyndt at skrive sit Skrift efter Olavs Død og fuldført det i Løbet af Efteraaret 1095 eller senest i Vinteren mellem 1095 og 1096. I samme Retning peger ogsaa den Bestemmelse, som Skriftet efter min Mening afgjort har haft; det maa nemlig være skrevet særlig til Brug for Kirken i Odense og har skullet afgive de nødvendige *lectiones* til den Helgentjeneste for Knud, som man, som jeg ovenfor har sagt, utvivlsomt havde begyndt at indrette i Odensekirken snart efter Knuds *elevatio*, i ethvert Fald straks efter Olavs Død, og hvortil man i den første Tid ikke havde andet særlig Knud vedrørende Læsestof end de to magre Stykker fra *Tabula Othoniensis*. Skønt nemlig Knud endnu ikke var kanoniseret og lovmæssigt anerkendt som *sanctus* af Pavestolen, har man allerede fra dette Tidspunkt faktisk anerkendt og dyrket ham som Helgen her i Landet, i det mindste i Fyn og Jylland, hvis forenede Gejstlighed havde iværksat hans *elevatio*. Forfatteren af Passio drister sig derfor endogsaa til i Cap. IX ikke alene at tale om *corpus regis iam sacratum*, men ogsaa ligefrem at betegne den stedfundne *elevatio* som en *translatio*, uagtet en virkelig og gyldig *translatio* naturligvis ikke har kunnet finde Sted, før den pavelige Kanonisation var erhvervet, og heller ikke har fundet Sted før Fredagen d. 19. April 1101.

Men den 24. Marts var det Paaskelørdag, og havde det været denne Lørdag, tror jeg bestemt, at Forfatteren udtrykkeligt vilde have bemærket det. Snarest har det da været d. 31. Marts.

At Skriftet nu, som jeg har sagt, virkelig er forfattet til det nævnte kirkelige Brug, fremgaar for det første aldeles øjensynligt af Cap. I. Dette er nemlig, hvad man hidtil ikke synes at have lagt Mærke til, en almindelig kirkelig Formular, som man har anvendt som Indledningsstykke i Ritualet ved forskellige kirkelige Fester, saa at det (i lidt modificeret Form) kommer frem ogsaa ved andre Lejligheder og ikke er forfattet særlig til dette Skrift[1]). Endvidere falder *Passio* ganske naturligt i de 9 *lectiones*, man skulde have ved en rigtig glansfuld Fest[2]); ganske vist er disse Læsestykker noget lange, længere end man i senere Tider plejede at have dem; men i Officiet for Knud Hertug, særlig ved dennes Passionsfest d. 7. Januar, er mange af Læsestykkerne lige saa lange eller endog længere. Endelig har man endnu i flere af de bevarede Breviarier Excerpter af *Passio* benyttede som *lectiones*; dog er det tydeligt nok, at, efter at man

---

[1]) Saaledes læser man i Breviariet fra Odense (1497) fol. 372ᵛ følgende Stykke som første *lectio* ved Festen for Odensekirkens hellige Relikvier (*festum sanctarum reliquiarum Othiniensis ecclesiæ*): „Licet per tocius urbis (ɔ: *orbis*) ecclesias conueniat omni populo christiano sanctorum festa celebrare, victorias laudare, vitam imitari, Et, 'quia in omnem terram exiuit sonus eorum et in fines orbis terre verba eorum' (= *Psalm. 18,5*), In omni terra consona cunctorum viuencium voce laudandi sunt (ɔ: *sint*), tamen singulis in locis propter familiaritatem cohabitacionis eorum cuiuslibet <*et*> propter presenciam sanctarum reliquiarum, que in solacium illis donate sunt habitatoribus, speciali quadam veneracione apud ciues suos familiarius honorantur“. Det samme findes næsten ordret gentaget i Roskildebreviariet fol. 197ᵛ—198ʳ; og i Lundebreviariet fol. 299ʳ har man *in festo sanctarum reliquiarum* dette Stykke: „Licet per omnes ecclesias conueniat omni populo christiano sanctorum festa celebrare, tamen singulis in locis, vbi presentiam sanctarum reliquiarum suarum per diuinam prudentiam dignati sunt exhibere, speciali veneratione ac deuotione necesse est ut honorentur“.

[2]) Den af mig indførte Kapitelinddeling vil vist svare ganske nøje til de 9 *lectiones*. — A. D. Jørgensen har (i Aarb. f. Nord. Oldk. 1887, S. 159) opstillet en anden Deling af *Passio*, i 3 større Hovedafsnit (Cap. I–III, IV—VII, VIII—IX); men indholdsmæssigt set er denne Deling ganske vilkaarlig, og J.'s Charakteristik af de enkelte Afsnit slaar ikke helt til; og naar den formelt skal støttes ved, at hvert af Afsnittene ender med Formularen *in secula seculorum, amen*, saa maa hertil bemærkes, at paa det første Sted er denne Formular slet ikke paa sin Plads, og det ganske meningsløse *amen* dér maa være en tankeløs Afskrivers Fejl, som saaledes har omformet det Sætningsverbum (*maneat* eller *maneret*), der savnes og skal haves, og hvis oprindelige Tilstedeværelse her paa Stedet bevidnes af Breviariernes Ritualer.

havde faaet Ælnoths udførligere Skrift om St. Knud, er *Passio* bleven trængt stærkt i Baggrunden som Kildeskrift for Officiernes *lectiones*, og samme Skæbne har det haft som Kildeskrift for den poetiske *Historia S. Kanuti*, som i Antiphonæ og Responsoria skulde foredrages ved Helgenfesten jævnsides med Prosafortællingen i *lectiones*. — En anden Opfattelse af Skriftets Formaal er gjort gældende af A. D. Jørgensen[1]), nemlig at det skulde være forfattet for at tjene som et Slags Bilag til Kong Eriks Ansøgning hos Paven om Knuds Kanonisation; men dette kan ikke være rigtigt. Et saadant Bilag maatte nødvendigvis indeholde en udførlig og vel dokumenteret Fremstilling af alle de Mirakler, der sagdes at være skete ved Knuds Grav og at skyldes hans Helgenkraft; alene en saadan Fremstilling kunde have nogen Betydning for Paven og hans Consilium som Grundlag for den Dom, hvorved de skulde tildele ham Kanonisationen; og af Ælnoth ser man da ogsaa, at en saadan Fremstilling virkelig er bleven forelagt Paven[2]). Men denne kan ikke have det mindste at gøre med *Passio*, som ikke har andet om Knuds Mirakler end de faa Ord om de „mange Syner og Aabenbarelser", som gav Stødet til hans *elevatio*.

Til den paapegede Bestemmelse med Skriftet *Passio*, ligesom ogsaa til Forfatterens Samfundsstilling, passer fuldstændig hele den Tone, hvori Skriftet er holdt. Ikke blot er der i det mange ligefremme Bibelcitater eller dog Hentydninger til Skriftsteder og bibelske Fortællinger[3]); men Sproget er helt igennem farvet efter Bibeloversættelsen (Vulgata), som det passede sig

---

[1]) i „Den nord. Kirkes Grundlæggelse" S. 799 og særlig paa det ovfr. S. 67 i Anm. 2 nævnte Sted.

[2]) Ælnoth Cap. XXXIII: Rex(Hericus) . . . gestorum facta (pontifici Romano) innotescit . . . Rerum gestarum apicibus in palam prolatis atque perlectis . . . omnipotenti grates exsoluunt, qui in diuersis mundi partibus electos suos glorificando manifestat.

[3]) Paa et enkelt Sted viser det sig, at Forfatteren ogsaa har Kendskab til de bibelske *Glossæ* med deres tit yderst vilkaarlige allegoriske Forklaringer, nemlig i Beg. af Cap. III, hvor *Rebecca* forklares som *rationabilis patientia*. I Walafrid Strabos *Glossa ordinaria* til Genes. 24,15 forklares *Rebecca* som *patientia verbum dei humiliter susceptura*; til cap. 27,5 dels som *præscientia*, dels som *patientia*.

for et Skrift til kirkelig Brug. Endnu mere vigtigt er det dog at fremhæve, at Skriftets Bestemmelse aabenbart nok har øvet Indflydelse paa Charakteren af den Skildring af Knuds Person og Historie, som Forfatteren har givet os; det er et ganske udpræget Tendensskrift. Forfatteren har ikke lagt mindste Vægt paa at skildre os Knuds politiske Personlighed og Bestræbelser; ja end ikke hans Krigerfærd har han nogen som helst Interesse for. Hele hans Færd og Stræben, alle hans Foranstaltninger som Konge kommer i denne Fremstilling ene og alene til at gaa ud paa at fremme Christendommens Sag i Danmark, at bringe Kirken og dens Mænd i større Ære end hidtil og derhos skaffe dem større timelige Fordele, samt at indpode det danske Folk gode christelige og kirkelige Sæder, som det hidtil i en sørgelig Grad havde manglet og ogsaa nu kun modstræbende bøjede sig under. Alle hans Handlinger udledes i Overensstemmelse hermed udelukkende eller aldeles overvejende af religiøse og christelige, i ethvert Fald rene og ædle moralske Bevæggrunde, og der findes ingensteds den mindste Antydning af, at hans Færd paa noget Punkt har kunnet fortjene selv den ringeste Dadel[1]; i Modsætning hertil hedder det atter og atter om dem, der staar ham imod, at de handler efter Djævelens Indskydelser. Overhovedet skal alt hos Knud, lige fra hans første Ungdomstid af, sigte hen paa, at han skal ende som Martyr og Helgen. Det er klart nok, at den stærke Modstand, som Gejstlighedens Bestræbelser for at faa Knud anerkendt af Folket som Helgen havde mødt i vide Kredse i den første Tid efter hans Drab, og som hist og her vedblev at holde sig endnu længe derefter[2], maa have faaet et afgørende Knæk paa den Tid, da *Passio* blev skreven, naturligvis under Indflydelse af Rigets Ulykker under Kong Olavs Regering; disse har givet alle dem Vind i Sejlene,

1) Hvor groft Historiens Sandhed er krænket herved, viser sig særlig i Forfatterens Skildring af Knuds Forhold til hans Broder Olav; smlgn. H. Olrik i hans Studier over Ælnoth S. 218, 277 ff.

2) Endnu i Valdemarstiden mærker man den i Roskildekrønikens Fremstilling af Knuds Historie, ligesom ogsaa Begyndelsen af Sven Aggesøns Fortælling om Knud vidner om dens Tilstedeværelse.

der vilde gøre Knud til Helgen, saa at de nu omsider bestemt havde faaet Overtaget.

Saa meget desto mere er det værd at lægge Mærke til, hvilket Punkt den Tendens er naaet frem til i *Passio*, der gik ud paa at stille Knud som Martyr næsten Side om Side med Christus og finde Lighedspunkter imellem dem i deres Død. Og her viser det sig da, at den endnu staar ganske paa samme Punkt, som vi har fundet ved Betragtningen af den uforfalskede *Tabula Othoniensis*[1]). Af Lighedspunkter mangler der i *Passio* mærkeligt nok, at Døden ramte Knud ligesom Christus paa en Fredag (*sexta feria)*[2]); men alle de andre findes, og saa er der kommet nogle andre nye Lighedspunkter til, hvad der imidlertid alene synes at bero paa den Omstændighed, at der kunde være Plads til dem i den udførligere Fremstilling, som *Passio* giver, medens de ikke godt kunde bringes ind i den kortfattede Indskrifttekst. Saaledes tager det sig i det mindste for mig ud, som om Forfatteren, idet han (i Cap. IX) taler om det tykke Regnvejrsmørke, der herskede om *Fredagen* før Knuds *elevatio* og varede ved til Lørdagens tredje Time, men derpaa pludseligt afløstes af det mest straalende, lyse Solskinsvejr, umiddelbart efter at Helgenlevningerne var tagne op af Graven, har villet bringe Læserne eller Tilhørerne til at tænke paa Mørket, der indtraf

---

[1]) Det er ogsaa klart nok, at Forfatteren af *Passio* har været vel bekendt med Indskriften, hvis simple og kortfattede Udtryk han har benyttet enten ligefrem eller undertiden i lidt udførligere Omskrivninger. Til Indskriftens *pro zelo christiane religionis et iusticie operibus* svarer i *Passio* dels: *rex dei zelo permotus* (IV), dels *propter amorem iustitie et religionis sancte* (VI, hvor der ogsaa i Tilknytning til Tabula siges: *ecclesia beati martiris Albani, sibi pre ceteris dilecti et per ipsum de partibus Anglorum huc aduecti*); Indskriftens *post confessionem delictorum sacramento munitus dominici corporis* bliver i *Passio* (VII) til: *confessionem pro erratibus ac delictis iterauit, dominici corporis sacramentum ad eterne salutis incrementum cum reuerenti deuotione accepit*; og endelig hedder det i *Passio* (VII) omtrent som paa Tabula: *crucis in modum manibus expansis ad altare sancti Albani martiris transfixus est in latere cuspidis mucrone.*

[2]) Der er dog i Teksten af *Passio* paa det Sted, hvor dette skulde have været omtalt, afgjort et Hul, idet der kun staar *VI. mensis Julii*, hvor der nødvendigvis i det mindste maa skrives *VI. <Idus> mensis Julii*; og det er da muligt, at de savnede Ord *VI. feria* ogsaa kan være forsvundne ved den stedfundne Beskadigelse af Teksten, saa at man burde skrive *VI <feria et VI. Id.> mensis Julii.*

om Fredagen ved Christi Korsfæstelse, og paa Englens lysende Aabenbaring om Morgenen ved hans Opstandelse. Ligeledes er det, om jeg husker ret, en gammel kirkelig Tanke, at, da Christus døde paa Korset, syntes Satan at have vundet Sejr, men hans Magt knustes straks igen, da Christus stod op af Graven; maaske har Forfatteren af *Passio* ogsaa villet minde herom, naar han opstiller det som et mirakuløst Sammentræf, at, da Knud sank i Graven, ophøjedes Olav paa Thronen, men da Knud atter kom op af sin Grav og ophøjedes ved sin *translatio*, gik Olavs Magt snart til Grunde, og han sank i Graven. Maaske vil nogen finde disse Sammenligninger noget haartrukne, og jeg skal ikke sige noget herimod; men derfor kan de godt være tilsigtede af Forfatteren. Aldeles sikkert er det efter min Mening, at Forfatteren har villet søge en Lighed mellem Knud og Christus i den Omstændighed, at Knud selv ikke vilde deltage i Kampen for sit Liv[1]), men straks „nedlagde de verdslige Vaaben" (*arma secularia deponit,* Cap. VII), ligesom ogsaa Christus lod sig gribe og siden dræbe af sine Fjender uden Modstand og ikke vilde kalde Englenes Legioner til Hjælp, ja end ikke tillade Peter at bruge Sværdet. Rigtignok blev der jo saa den store Forskel mellem Knud og Christus tilbage, at medens Christus saaledes forbød sine Venner og Disciple at bruge jordiske Vaaben til Forsvar for ham og dem selv, hindrede Knud ikke sine Fæller i at kæmpe drabeligt for deres eget og for hans Liv; det stod nu engang fast, at saaledes var det gaaet til, og Forfatteren af *Passio* har i

---

[1]) Saaledes fremstiller jo *Passio* det, enten det nu stemmer med den historiske Virkelighed eller ej. Ogsaa Ælnoth gaar i sin Fremstilling aabenbart ud paa saa vidt muligt at drage Knud selv ud af Kampen og overlade den alene til hans Hirdmænd. Der er kun eet eneste Sted i hans Fortælling, som kan udtydes saaledes, at han har ladet Kongen selv personlig kæmpe med, nemlig disse Ord i Cap. XXVII: *Huc usque namque gloriosum principem cum insignissimis heroibus contra aduersarios decertantem inspiciebamus*; men for Resten er det ikke nødvendigt at fortolke Ordene saaledes, som om Kongen selv har brugt Sværdet; de kan lige saa godt fremstille ham som staaende hos sine Mænd under Kampen, uden at han selv kæmpede med; og dette turde snarere stemme med Ælnoths Mening, siden han i det følgende taler om, hvorledes Kongen under Kampen søger ved fornuftige Forestillinger og fredelige Tilsagn at dæmpe Mængdens Oprør.

det mindste været ærlig nok til ikke at prøve paa at benægte dette Forhold; men han har dog søgt at skjule det saa meget som muligt, og her har man utvivlsomt Grunden til det mærkelige Forhold, at han ikke indlader sig paa at fortælle det mindste om den Kamp, der fandt Sted ved Kirkens Indgangsdør, men med et raskt *Quid multa?* springer alle nærmere Omstændigheder ved Striden over for blot at fortælle om, hvorledes Knud blev dræbt.

Hvad der imidlertid mest maa fremhæves som en mærkelig Overensstemmelse mellem *Tabula* og *Passio* med Hensyn til Opstillingen af Lighedspunkter mellem Knud og Christus, det er, som allerede ovenfor bemærket, dette, at *Passio* heller ikke har det mindste at meddele om Forræderen, der havde siddet ved Knuds Bord og nydt Æresbevisninger af ham, men desuagtet sveg ham, ligesom Judas havde forraadt Christus. *Passio* kender heller intet til Historien om, at Knud (ligesom Christus paa Korset) blev tørstig og bad om noget at drikke, hvorefter en af Angriberne uden for Kirken bragte ham Vand i et Kar, men dog ikke opnaaede at læske Kongen, idet en anden Fjende slog Krukken ud af Knuds Hænder med et Kastespyd, saa Vandet spildtes. Disse Historier, af hvilke den sidste ikke engang har fundet Naade for Saxos Øjne, har, som tidligere sagt, aabenbart endnu ikke været til eller i ethvert Fald endnu ikke været i god Kurs, da *Passio* blev skreven; og det samme gælder da naturligvis end mere om de dertil knyttede Historier hos Ælnoth om de forfærdelige Straffedomme, der ramte dels Forræderen, dels Manden, som slog Krukken itu. Heller ikke véd *Passio* noget om det hos Ælnoth berettede Mirakel, at et Regnvejr slukkede Ilden, da Angriberne søgte at stikke Ild paa Kirken for at indebrænde Kongen og hans Mænd.

Lige saa mærkelig som Overensstemmelsen mellem *Tabula* og *Passio* paa disse Punkter er, saa at man maaske endog kunde falde paa den Antagelse, at det var selve Forfatteren til *Passio*, der havde konciperet ogsaa Indskriftteksten, lige saa paafaldende er den Uoverensstemmelse, der viser sig mellem de to Skrifter, naar Talen bliver om Benedikt og Knuds øvrige Strids-

fæller. Forfatteren af *Passio* lader dem vel ikke helt uomtalte; i Slutningen af Cap. VI har han disse rosende Ord om dem, at Knud begav sig til Albanskirken *ipsius fratre Benedicto et admodum paucis, sancte fidei et caritatis constantia confortatis, secum remanentibus*; men dette er ogsaa alt. Ikke et Ord om deres Kamp og Fald; ikke den mindste Udtalelse af Forventning eller Forvisning om, at de vil faa Del med Knud i hans Martyrglorie, saaledes som vi mødte det i Indskriften, der altsaa derved viser sig at stamme fra en anden Ophavsmand end *Passio*. Hvorledes skal dette forklares? Vi har ovenfor nævnt, at Forfatteren af *Passio* drager Kong Knud selv helt ud af Kampen, og han motiverer dette med følgende Ord (Cap. VII): *Dux et gloria Danorum, optans per martirium mutuare certum ac stabile regnum, gloriam huius mundi transitoriam flocci pendens, arma secularia deponit, ne cum ipsis periret*[1]*, si corpus corruptibile plus quam animam diligeret.* Han har ganske rigtigt set, at en „Martyr", der omkommer med Sværd i Haand under Kamp for sit Liv, naar der da ikke er Tale om en Kamp med „de Vantro", er en ganske umulig Ting[2]. Men med denne Indsigt har han aldrig kunnet nære den Forventning, at Knuds Broder og hans øvrige Fæller, som vitterligt nok havde kæmpet drabeligt til det sidste for Kongens og deres eget Liv, skulde kunne blive erklærede for Martyrer; og Pavestolen har jo givet og maattet give ham Ret i hans Anskuelse. Men naar det forholdt sig saaledes, har han handlet meget klogt i at skrive, som han har skrevet, idet han hverken omtalte deres Kamp eller Fald, ja overhovedet dvælede saa lidt som muligt ved Skildringen

[1]) Der sigtes til Udtrykket hos Ezechiel 32,27: *descenderunt ad infernum cum armis suis*, idet *infernum* er forstaaet som = „Helvede".

[2]) Kong Olav den Hellige kaster selv efter Sagaen i Heimskringla, som dog lader ham kæmpe tappert ved Stiklestad, sit Sværd fra sig og beder Gud hjælpe sig, førend han modtager sit Banesaar. Og i Schol. 42 hos Adam af Bremen, som tilmed lader hans Fjender for en Del være hedenske Troldmænd, hedder det: *rex circumuentus a suis, cum non repugnaret, occiditur et martyrio coronatur.* De forskellige Legender om Olav, som findes i Breviarierne o. a. St. (SRD. II, p. 529 sqq), lader ogsaa hans Fjender være Modstandere af den sande Tro og Religion og undgaar omhyggeligt at nævne hans Deltagelse i Kampen, hvilket sidste ogsaa gælder om Theodoricus Monachus (SRD. V, p. 329).

af Kampen i og ved Kirken. Vilde andre holde paa Benedikts og Hirdmændenes Hellighed som Martyrer, maatte de jo ogsaa kunne tilfredsstilles ved, hvad der stod paa *Tabula*, saa at Forfatteren ikke af Hensyn til dem behøvede at optage noget lignende i sit Skrift.

Her paa dette Punkt har nu rigtignok A. D. Jørgensen været af en anden Mening end jeg, idet han (i Aarb. f. N. Oldk. 1887 S. 159 ff.) har villet hævde, at *Passio* i sin oprindelige Skikkelse, da det, som han mente, blev forelagt Pavestolen som Bilag til Andragendet om Knuds (og hans Fællers) Kanonisation, har indeholdt et Stykke om disse Fæller, svarende omtrent til hvad der staar om dem i sidste Afsnit af *Tabula*; men dette Stykke, mener han, har man senere maattet udskyde paa Pavestolens Forlangende, da denne havde nægtet ogsaa at kanonisere Benedikt og de 17 *commilitones*. Imidlertid skal alligevel det udskudte Stykke efter hans Mening være blevet bevaret paa en mærkelig Maade, nemlig i et Officium i *Breviarium Othiniense*. Ved Fejrelsen af *Octaua S. Kanuti* i Odense har man nemlig til *lectiones*[1]) benyttet Slutningen af Cap. VII af *Passio*, det Stykke, hvori Knuds Død korteligt omtales; men i dette er der gjort et mærkeligt Indskud, som ikke findes i selve *Passio*. Der begyndes som i *Passio* med Ordene: *Quid multa? Dux et gloria Danorum* . . ., og det fortsættes indtil: *crucis in modum manibus expansis ad altare sancti Albani martiris transfixus est in latere cuspidis mucrone*, alt sammen hentet fra *Passio*[2]). Men saa kommer Indskudet:

„Summa et unica salus est egris mortalibus, quod electos suos ita Christus celis diuisit ac terris, ut spiritus celesti habitacione dignos superis admitteret et terre terrena dimitteret. Cum quo Benedictus fidus germanus armis occubuit, amicorumque vel militum manus neci causa iusticie succubuit. Et quia corpora sua victimas deo optulerunt, regna celestia laureati intrare meruerunt. Nunc amicti

---

[1]) Vistnok til i alt 9 korte *lectiones*, skønt Breviariet kun har Ritualmærket for *Lectio prima*; se SRD. III, p. 402, og smlgn. dermed *Lectiones* for *dies secundus infra Octauam* ibd. p. 400 nederst til 401 øverst.

[2]) Jeg henviser til Oversættelsen ovenfor S. 21.

stolis albis agno cum palmis astant *(Apocalyps. Joh. 7, 9)*, optata beneficia omnibus se hic inuocantibus prestant." [1])

Herefter genoptages Teksten af *Passio*, men saaledes, at der for Tilknytningens Skyld indskydes de 3 Ord, jeg har udhævet: „*Itaque, ut dictum est, sexto Ydus Julii sic occubuit pie secus aram Christi fuso sanguine, domino nostro Ihesu Christo regente et adiuuante. Cui est honor et gloria in secula seculorum, amen. Tu autem*".

Det er altsaa dette Indskud, der efter Jørgensens Mening skal være en ægte Bestanddel af *Passio* i dennes oprindelige Form. Men der synes mig ikke at høre noget særlig skarpt Blik til at se, at dette er en ganske urigtig Antagelse. For det første er det jo klart, at Indskudet helt sønderriver den naturligt sammenhængende Fortællings Led, som den foreligger i *Passio*, saa at det altsaa allerede af den Grund ikke godt kan have hørt med til *Passio* fra først af. Sønderrivelsen er tilmed saa voldsom, at det, for at tilvejebringe en Slags Sammenknytning paa ny mellem de Partier, der ved Indskudet var blevet revne løs fra hinanden, har været nødvendigt i det sidste Parti at indskyde Ordene *ut dictum est* („som det forud er sagt"); men forudsat at Indholdet oprindelig hører med til *Passio*, er disse Ord, ret beset, ganske meningsløse, idet der i hele den foregaaende Del af *Passio* ikke findes noget som helst tidligere sagt, som de kan henvise til, naar det da ikke skal være det blotte Faktum: Knuds Død; i Breviariets Form kan de derimod nogenlunde forstaas, idet de kan indeholde en Henvisning fra Officiet ved *Octaua* til Officiet ved en af de foregaaende Dages Fester,

---

1) „Den største og eneste Frelse er det for de arme Dødelige, at Christus har delt sine Udvalgte saaledes mellem Himlen og Jorden, at han til Himlen lod indgaa deres til den himmelske Bolig værdige Sjæle og overlod til Jorden deres jordiske Dele. Sammen med ham bukkede hans trofaste Broder Benedictus under for Vaabnenes Slag, og hans Venners eller Hirdmænds Skare sank i Døden for Retfærdighedens Sag. Og saasom de har skænket deres Legemer til Gud som Offerdyrs Lige, har de fortjent at træde smykkede med Laurbærkransen ind i Himmelens Rige. Nu staar de klædte i hvide Klæder hos Lammet med Palmer i Hænder, og til alle, som her paakalder dem, de ønskede Velgerninger de sender."

nemlig ved selve Hovedfesten, naar denne faldt paa en Fredag, idet man da benyttede Stykkerne af *Tabula*, hvor Dødsdagen, *VI. Idus Julii*, var nævnt, til *lectiones* i den første Nocturne (smlgn. SRD. III p. 395). Grammatisk er der ogsaa syndet ved den Tekstsønderrivelse, Indskudet har foraarsaget; thi naar der, efter at Indskudet har handlet om Knuds Fæller, i Slutningspartiet atter skal gaas tilbage til Omtalen af Knuds Død, som var omhandlet forud for Indskudet, saa skulde Genoptagelsen af det gamle Subjekt have været udtrykkeligt betegnet, hvilket ikke sker. Men hertil kommer saa, at Indskudet baade efter sit Indhold og sin Sprogform har en ganske anden Stilcharakter end den, der ellers raader i *Passio*. Forfatteren af *Passio* kan nok anbringe theologiske Betragtninger i sin Fortælling, men med god Takt anbringer han dem kun enten som Indledninger til eller som Slutninger paa virkelige Afsnit af den historiske Fortælling; her i Indskudet er derimod de prædikenagtige Betragtninger, hvormed Indskudet begynder og ender, anbragte saa kejtet, at de helt søndersplitter Fortællingen. Endvidere skriver Forfatteren af *Passio*, saa vidt hans kirkelige Tone i det hele tillader det, i et simpelt, naturligt Sprog, uden søgte Kunstlerier: Allitteration mærker man næsten slet intet til; og ganske vist maa det latinske Sprogs hele Charakter af sig selv føre til, at Rim hist og her kan komme frem, men en Jagen efter at forme Talen i indbyrdes rimede Led ytrer sig kun ganske spredt hist og her hos denne Forfatter; mærkeligst er det i Slutningen af Cap. VIII (*deiectum . . despectum; leuari . . honorari; venerunt . . inierunt . . decreuerunt . . debuerunt*), hvor denne Stræben endog har bragt Forfatteren til at begaa en grov grammatisk Fejl, idet han har skrevet *ut . . debuerunt* istdf. *ut . . deberent*, hvis da ellers Overleveringen er rigtig. Anderledes er det med Forfatteren af Indskudet: hos ham ser man dette Rimeri sat i System og konsekvent gennemført, som jeg har víst ved Udhævelserne i Stykket ovenfor.

Dette her sidst paapegede Forhold ved Indskudets Form hjælper os for øvrigt, tror jeg, til at finde, hvem der er dets Ophavsmand, selv om vi ikke kan nævne ham ved Navn. I

Odensebreviariet har vi nemlig en Række mærkelige *lectiones* eller *homiliæ* (Prædikener), særlig komponerede til Brug ved Festdagene *infra Octauam Sancti Kanuti*; formodentlig skyldes de en eller anden af de engelske Benediktinermunke i St. Knuds Kloster, thi de engelske Klerke synes særlig at have haft stor Færdighed i slige Stilkunstlerier. Stykkerne findes aftrykte, desværre med ikke faa Fejl, i SRD. III p. 400—1; nogle lignende *lectiones* findes ogsaa komponerede til den store Translationsfest p. 395. Til Sammenligning med Indskudet her kan det vel nok have sin Interesse at aftrykke et af disse Stykker (fra S. 401); men jeg vil ikke oversætte det, da det her kun kommer an paa at mærke Rimklangen i den latinske Form til Sammenligning med det ovenfor omhandlede Stykke:

Gloriam terreni regni iusticia et equitate usquequaque dilatauit; et ideo cum triumpho ad celeste regnum purpuratus migrauit. Gloriosus rex Kanutus in montem virtutum conscendit, atque mandatis dominicis sollicito corde intendit. Pauperes spiritu benigne fouit; et ideo eum dominus de hoc regno in regnum celorum beatum promouit. Indigentibus necessaria subministrauit; et ideo celestes sibi diuicias comparauit. Mansuetudinem moribus preferebat; et ideo spiritus dei in eo requiescebat. Et quia terram moriencium rebellis populus ei pro iusticia iniusta nece ademit, terram uiuencium in summa beatitudine possedit. Mitem se prebuit in iudicio modestis, seuerum improbis et immodestis. Affabilis erat in colloquio, dulcis in quolibet negocio; optabile erat omnibus eius consorcium; ideo adeptus est angelorum contubernium . . . osv.

Den hele stilistiske Manér er det ikke let at miskende. Pudsigt er det imidlertid, at Forfatteren af Indskudet har afluret Forfatteren af *Passio*, i hvis Værk han indskød sit Produkt, en af hans Særheder. Han har nemlig en mærkelig Tilbøjelighed til at sammenstille to omtrent eller helt ensbetydende Ord forbundne med *uel*; saaledes i Cap. I.: *ammonemus uel obsecramus;* Cap. II: *insanie uel stultitie; inuentor uel auctor; spurcitias uel immunditias* osv.[1]). I Lighed hermed har da Forfatteren af Ind-

[1]) I alt findes det 16 Gange i Skriftet. Der er et Par af disse Steder, hvor der er Tekstfejl i Overleveringen, som maa rettes. Ovenfor i Teksten

skudet ogsaa faaet anbragt sit: *amicorum uel militum*, men dette er ogsaa det eneste Sted i alle disse rimede *lectiones*, hvor et saadant *uel* findes.

Passio er kun overleveret os i et eneste Haandskrift, som nu tilhører Gymnasialbibliotheket i Cølln og signeres som: codex Coloniensis G. B. n° 203, chartaceus; i min Udgave kalder jeg det C. Dette Haandskrift omfatter flere Helgenlevneder, af hvilke *Passio Sancti Kanuti* staar sidst i Rækken og synes at være skrevet med en anden Haand end de foregaaende Stykker. Udgiverne af *Acta Sanctorum*, som først har fremdraget det hidtil ukendte Skrift, meddeler, at de ved Udgivelsen af det har benyttet en ved P. Grothusius besørget Afskrift, hvis Original var et *perquam vetustum manuscriptum exemplar Cartusiæ* (ɔ: i Karthäusermunkenes Kloster) *Coloniensis*. Hvis nu dette „saare gamle *exemplar*" er det samme Haandskrift C, som vi endnu besidder, hvad der er al Grund til at tro, siden intet andet Haandskrift kan paavises, saa er dog Bemærkningen om dets Ælde ikke rigtig. Haandskriftet C kan nemlig ikke være skrevet før c. Aar 1500; men den nu tabte Archetypus til det har sikkert været mindst et Par Aarhundreder ældre, og det er tydeligt nok, at Afskriveren af C har gjort sig Umage for at efterligne Skrifttrækkene i den ældre Original; Abbreviaturen for Endelsen *-us* synes han herved oftere at have opfattet som blot *s*, saa at han har *uirtuꝰ* for *uirtꝰ* o. l. Rundt omkring i Haandskriftet er Sætningernes Begyndelsesbogstaver malede med rød Farve. I min Udgave har jeg helt igennem fulgt Haandskriftets Orthografi. Jeg har selv taget en Kollation af Haandskriftet under et Ophold i Cølln i Foraaret 1895. Haandskriftet giver Værket den Titel, som jeg har sat i Overskriften af min Udgave; den indeholder jo for Resten en Fejl i Da-

---

S. 12, L. 15 læses der: *interdum etiam maiorum uel sanctorum auctoritate compellere*; men vi kender ingen som helst Betydning af *maiores*, hvorefter det passende kan stilles sammen med *sancti* som næsten ensbetydende dermed. Jeg havde derfor tidligere tænkt paa at rette det til *martirum*; men Rettelsen er meget nemmere og simplere, idet man blot skal udslette Begyndelsesbogstavet *m*, som er en forkert Gentagelse af Slutningsbogstavet i det forangaaende *etiam*, og altsaa skrive *aiorum*. Det græske Ord *hágios* = *purus, sanctus*, er i Middelalderens Latin blevet overført i Formerne *agius* ell. *ayus* eller *aius*, og vi kender det endda netop særlig fra angelsachsiske Dokumenter; deraf kommer altsaa i Genetiv Flt. *aiorum*, som saaledes fuldkomment passende kan faa Tilføjelsen: *uel sanctorum*. — S. 18, L. 20 synes Sammenstillingen *proprio uel sacro sanguine* ganske umulig; men en ganske naturlig Forbindelse fremkommer, naar man antager, at der efter *proprio* er udfaldet *pio*, og tilføjer dette.

tumangivelsen. Ved Siden af denne Titel, som vel maa være hentet fra den gamle Archetypus, har en anden Haand, muligvis samtidig med Afskriverens, tilføjet disse Ord: *Originalis, ut patet in fine historie, nam eiusdem translationi interfuit quasi prelatus*[1]). Ordet *Originalis* gælder dog her, som Tilføjelserne viser, kun om Skriftet efter dets Indhold (som en „Førstehaandskilde"), ikke efter dets Skriftform, saaledes som denne nu er i det foreliggende Haandskrift.

Som ovenfor sagt, er **C** det eneste bevarede Haandskrift, naar der tænkes paa det fuldstændige Værk; men da man havde benyttet Teksten af *Passio* til deraf at uddrage *lectiones* til Officierne ved Helgentjenesten, kan, som det var at vente, ogsaa de bevarede (trykte) *Breuiaria* ved Siden af **C** yde os forskellige Bidrag til at fastslaa Skriftets Tekst for enkelte Stykkers Vedkommende. Imidlertid er, som jeg ovenfor sagde, *Passio*, efter at man senere havde faaet Ælnoths fyldigere Skrift, som har tiltalt Gejstligheden mere, bleven trængt stærkt i Baggrunden som Kildeskrift baade for *lectiones* og for Sangene i Officierne. Der er kun meget svage Spor af dets Benyttelse i de *lectiones*, som findes i *Breuiarium Sleswicense* og *Br. Rochildense*, saavel som i det med disse stærkt sammenhængende *Br. Arosiense*. Det plattyske *Passionale Lubicense* har en lille Smule mere, men følger ellers i Hovedsagen Br. Sleswicense; jeg henviser, hvad dette angaar, til SRD. III, p. 404. Derimod er *Passio* benyttet ikke saa lidt dels i det Breviarium, hvoraf vi har en Afskrift i *cod. Arnæmagnæanus 670 d* (**M**), dels i *Breuiarium Arhussiense* (**A**); for en Del ogsaa, skønt i meget fri Behandling, i *Br. Lundense* og det dermed næsten helt overensstemmende norske *Br. Nidrosiense* (**L** og **N**); om det Stykke af det, der er bevaret i *Br. Othiniense* (**O**), er talt ovenfor, men foruden dette og nogle af Versene i Sangene findes der mærkeligt nok intet Spor af Benyttelse af *Passio* i dette Breviarium, hvor man dog ellers nærmest skulde have ventet det. Det interessanteste Bidrag til at finde den rigtige Tekst, som gives af disse underordnede Tekstkilder, findes i Cap. II; der har **C** Læsemaaden: *adeo quod ipsis principalibus quatuor uirtutibus ad normam illustrium uirorum est quadratus iam prope ruinam uitaret insanie*, som aabenbart er urigtig, idet man baade hellere skulde have *sit* end *est* og i ethvert Fald, hvis der stod *est* elles *sit*, maatte have et *ut* tilføjet foran *iam*; men *est quadratus* er opstaaet derved, at der fejlagtigt er læst *ē quadratus* istedenfor det rigtige *c̄quadratus* (ɔ: *conquadratus*), som er bevaret i **AL** og bringer

[1]) „Et Originalskrift, som det fremgaar af Fortællingens Slutning; thi (Forfatteren) har som Prælat overværet den nævnte Helgens Skrinlæggelse."

Teksten helt i Orden. *Qadriuium* eller *quadriga uirtutum* bruges i Middelalderen som Betegnelse for de fire Kardinaldyder (*prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia*), og *conquadratus* (*τετράγωνος τὴν σοφίαν*) kaldes den, der er udrustet med disse 4 Dyder (*Ducange* s. v. *Quadriuium*).

Passio er, som ovenfor antydet, første Gang bleven udgivet i *Acta Sanctorum* (mensis Julii, Tom. III, p. 122—23); Udgiveren var Jesuiterpateren *Joannes Baptista Sollerius*, og Bogen udkom i Antwerpen 1723. Her lyder Overskriften af Værket saaledes: *Singulare Sancti elogium, scriptum, uti apparet, ab aliquo, qui primæ sacri corporis elevationi interfuit*, hvilken sidste Bemærkning vel er hentet fra den ovennævnte Randnote i Haandskriftet til Værkets Titel. Udgaven har adskillige Fejl, hvoraf i ethvert Fald en Del maa skyldes Unøjagtigheder og Fejllæsninger i Grothusius's Afskrift af C. Denne Udgave er senere bleven aftrykt af *Langebek* i SRD. III, p. 317—22, og han har efter Overskriften i Acta Sanctorum givet Værket den urigtige Titel, hvorunder det senere almindeligvis anføres: *Elogium S. Kanuti Regis et Martyris, auctore Anonymo coævo.* Langebek har ved Konjektur rettet en enkelt Fejl i den ældre Udgave, men til Gengæld bragt flere nye Fejl ind i Teksten.

§ 4. Om Epitaphium S. Canuti.

Vi har endnu tilbage at sige nogle Ord om det tredje i Rækken af Helgenskrifterne, nemlig Epitaphium S. Canuti.

Dette er den versificerede Gravskrift over Helgenen, der var indgraveret paa en Metalplade, som efter Ælnoths Meddelelse (se ovfr. S. 27 med Anm. 1) blev nedlagt i Helgenskrinet sammen med hans Levninger ved hans *translatio*, som, efter at den pavelige Kanonisation var udvirket og hjembragt af Kong Eriks Sendemænd, fandt Sted Fredag d. 19. April 1101. Gravskriften indeholder i 9 kunstigt byggede, saakaldte *leoninske* Hexametre, i hvilke Stavelsen nærmest foran Cæsuren skal rime sammen med Versets Endestavelse, en ganske kort Skildring af Knuds Martyrium. Tendensen er her den sædvanlige, at sammenstille Knud med Christus, og dette udtales ganske ligefremt i Vers 4: *ut Christum vita, sic morte fatetur in ipsa*, idet *Christum fatetur* i denne Sammenhæng ikke kan betyde andet end: „viser sig

som Christi tro Efterfølger". Af Lighedspunkterne imellem dem, som vi forefandt i de to foregaaende Skrifter, har Forfatteren her paa Grund af den indskrænkede Plads kun kunnet faa de to med, nemlig i V. 3: *pro iusticie factis occisus inique* og i V. 7: *lancea latus, ut Christi, perforat eius*; men derimod har han i Medfør af den Udvikling, Helgentraditionen havde faaet i de 6 Aar mellem 1095 og 1101, faaet to nye Lighedspunkter frem, nemlig i V. 5: *traditus a proprio sicut deus ipse ministro*[1]) og saa i V. 6 *Historien om Drikken*. Om Knuds *commilitones* var der selvfølgelig ingen Anledning til at tale i dette Digt, som ene skulde gælde ham selv.

Om Indskrifttavlens Skæbne har vi talt tilstrækkeligt i det foregaaende. Vi har dér ogsaa nævnt (S. 32 ff.), at der som Tekstkilder foreligger to i en vis Forbindelse med hinanden staaende Afskrifter af Tavlen hos Worm og hos Pontanus. Tillige er det bemærket, at *Epitaphium* var optaget af Ælnoth i hans Værk om St. Knud, saa at ogsaa Haandskrifterne af dette Værk kan tjene som Tekstkilde; men der er den Mærkelighed her, at baade i det danske og i de to flamske Haandskrifter af Ælnoth mangler Indskriftens næstsidste Vers. Ganske betydningsløse som Tekstkilder er *Breviarium Othiniense* og *Historia martyrizationis*, som begge kun har anført Indskriftens to første Vers.

Ælnoth meddeler os intet om, hvem der har forfattet Indskriften; men jeg tror, det næppe er nogen særlig dristig Formodning, at det netop er Ælnoth selv, der er Forfatteren, saa at han med saa meget desto større Ret har kunnet indlægge *Epitaphium* i sit Værk uden at nævne dets Ophavsmand. Han har været til Stede i Odense, da Knuds *translatio* fandt Sted; som engelsk Munk har han været øvet i den Slags Versemager-

---

[1]) Det er værd at lægge Mærke til, at der her staar *deus*, fordi hverken *Ihesus* eller *Christus* vilde kunne passe i Verset, og *ministro*, fordi Rimhensynet ikke tillod at vælge *conuiua*. Men for øvrigt er det vistnok dette Vers, hvorefter Indskudet i Teksten af Tabula Oth. har faaet sin Form: *ut Christus a proprio conuiua traditus*. At Forræderens Navn ikke allerede er angivet her, kommer vel af, at der ikke var Plads til at anbringe det i det korte Digt.

kunst, der her er udfoldet, og i sit Historieværk har han givet os Prøver paa Kunststykker af ganske lignende Art. Efter sit Indhold er *Epitaphium* ligesom et Kraftuddrag, en Kvintessents af Ælnoths Historie: alt eller saa godt som alt, hvorpaa det virkelig kommer an for Tendensens Skyld, er taget med i Digtet; hvad Historieværket har derudover, er noget, som dels kunde undværes, dels kun har kunnet finde Plads i det fyldigere, bredere Værk. Gaar vi ind paa Antagelsen om Ælnoths Forfatterskab til *Epitaphium*, faar vi ogsaa Mulighed for at forklare et Par ret mærkelige Ting ved Ælnoths Historieværk. I Fortalen til dette Værk, hvori han dedicerer det til Kong Niels, taler han om, hvorledes han fra en eller anden gejstlig eller maaske snarere verdslig Stormands Side har været Genstand for Spot, aabenbart for noget, som han ved en tidligere Lejlighed havde skrevet; og det kunde meget godt være selve dette *Epitaphium*, idet det baade ved sine sproglige Dristigheder (eller Kejtetheder) og ved sine Kunstlerier nok kar været egnet til at udæske en og anden, der kunde Latin og havde lidt god Smag, til at spotte over dette Produkt. Der er for det første den gale Ordstilling i Vers 2: *rex atque* istdf. *atque rex*[1]), og her kan intet rettes; de andre Læsemaader, vore Kilder frembyder istdf. *atque*, er ganske umulige, ja selv et *hacce* vilde ikke gaa an, idet den kopulative Partikel ikke kan undværes. Der er fremdeles i V. 7 det sprogligt umulige *nec ne* istdf. *necnon*; Versnøden har aftvunget ham Fejlen. Der er det overmaade dristige *Et petiens* i V. 6 istdf. *Et petens*, som Verset ikke tillod; ganske vist er det i Middelalderens Latin meget almindeligt, at Verber som *arcesso, lacesso* o. a., hvis Perfektum og Supinum dannes efter *i*-Konjugationen, ogsaa antager Former af denne Konjugation i Præsensstammen, men med *peto* og dets Sammensætninger synes det dog

[1]) Hermed kan man parallelisere den Frihed, Ælnoth har taget sig i Begyndelsesverset til det Digtstykke, hvormed han slutter XVI. Kapitel af sit Historieværk: *Sed quid ad ista, furor, vel quo violentia tendit?* Dér maa nemlig *quid ad* være sat istedenfor *ad quid*. („Men mod hvilket Maal stiler din Voldsfærd, Vanvid, eller hvor stræber den hen?") At Verset ikke er leoninsk, kan fuldt forsvares ved andre Parallelsteder hos ham.

yderst sjældent at være Tilfældet, hvis det overhovedet forekommer. Og at Forfatteren af Digtet virkelig har brugt denne ganske usædvanlige Form *Et petiens*, derfor taler ikke alene Overleveringen i Afskrifterne hos Worm og Pontanus (— den sidste har rigtignok *patiens*, men dette er vist kun en Trykfejl, da dette Ord vilde være ganske meningsløst —), men ogsaa nok saa stærkt Brüggehaandskriftet af Ælnoth, som (med den bekendte hyppige Bogstavombytning af *c* og *t*) har *Et peciens*; det maa altsaa betragtes som ren Interpolation, naar dette i Haandskriftet fra St. Omer er ombyttet med *Excipiens* (— man vil ogsaa nødigt undvære den kopulative Partikel *Et* —) og i Huitfeldts Haandskrift noget bedre med *Atque petens*. Yderst kejtet er det, naar V. 7 ender paa det samme Ord *eius*, hvormed V. 8 begynder; og meget slem er Allitterationen med *s* i V. 8—9, hvor tilmed Adjektivet *sacer* anbringes 3 Gange. Det er muligt nok, at Udeladelsen af V. 8 i Ælnothhaandskrifterne ikke er ganske tilfældig, men at Ælnoth selv har fjærnet det, fordi det særlig kan have givet Anledning til Spot; for Indholdets Skyld kunde det uden Skade kastes bort.

§ 5. Om Martyrhistoriens videre Udvikling.

Idet jeg nu har gennemgaaet de tre ældste Kildeskrifter om Kong Knuds Martyrium, er jeg egentlig kommen til Ende med den Opgave, jeg havde foresat mig at behandle her. Men det har naturligvis sin Interesse at undersøge, om den Udviklingsgang i hans Martyrhistorie, som jeg tror at have paavist, fortsættes videre i den følgende Tid i de Skrifter, som da fremkommer, særlig med Hensyn til de to Punkter, hvorpaa jeg her fortrinsvis har fæstet min Opmærksomhed: Sammenstillingen mellem Knud og Christus, og Spørgsmaalet om Benedikts og Hirdmændenes Delagtiggørelse i Knuds Helgenære. Jeg skal da meddele, hvad jeg har at sige herom; men Pladshensyn hindrer mig i at medtage selve de historiske Skrifter, hvortil jeg støtter mig.

Det ældste og betydeligste af disse Skrifter er Ælnoths Historieværk, hvis fuldstændige Titel synes at være: Gesta

Swenomagni regis et filiorum eius et passio gloriosissimi Canuti regis et martyris[1]). Hvad han fortæller om Sven Estridsøn og Harald Hen, er dog kun et Indledningsparti; Hovedsagen er Knuds Lidelseshistorie, som han skildrer med stor Udførlighed. Men idet nu dette bliver Hovedsagen for

1) Dem, der ønsker at læse Ælnoths Historieværk, henviser jeg til den gode Oversættelse af det, som H. Olrik har givet i „Danske Helgeners Levned", Kbhvn. 1893; den ældre Oversættelse af Jacobsen har for store Mangler. Jeg vil ogsaa her med det samme pege hen paa Olriks tidligere lejlighedsvis omtalte Afhandling „Studier over Ælnoth", et interessant Arbejde, til hvis Resultater, for saa vidt Ælnoth angaar, jeg i særdeles meget kan slutte mig, dog ikke paa alle Punkter. Det forekommer mig nemlig, at han i det hele stiller Ælnoths Værk noget for højt i Værdi som historisk Kilde. Om Værkets Tilblivelse har jeg følgende at sige. Det er skrevet c. 20 Aar efter *Epitaphium*, men selve dets Affattelsesaar kan ikke med Bestemthed angives. Af Dedikationsbrevet til Kong Niels, hvormed det indledes, men som vistnok er skrevet sidst og har en ejendommelig, højst kunstlet Stilcharakter, kan man se, at Ælnoth, da han skrev dette og vel altsaa havde fuldendt selve Værket, havde været omtrent 24 Aar i Danmark; og da hans Skrift viser, at han personlig havde overværet Knuds *translatio* i 1101, men derimod ikke hans *elevatio* i 1095, maa det vel være fuldendt i Tiden mellem 1119 og 1125 (eller rettere, som Olrik har vist, 1124). Nu henvender Ælnoth i Slutningen af Dedikationsbrevet Bønner til Kong Niels om at støtte Klosteret i Odense med Gaver; men Niels havde i 1117 (eller 1116) skænket Klostret meget betydelige Gaver, og nogen Tid maatte der dog vel sømmeligvis gaa hen, før man kunde komme med Bønner om nye Gaver; derfor er jeg nærmest tilbøjelig til at anse Skriftet for affattet mindst et Par Aar efter 1120. Ælnoth kan da være kommen til Danmark c. 1098. Nærmere om Foranledningen til hans Komme kan intet siges; muligvis er han indkaldt af Odensebiskoppen Humbald, som ogsaa var Englænder, og til hvem han synes at have været nær knyttet. Jeg tror bestemt, at han ikke har været Munk i St. Knuds Klosteret i Odense, men Præst ved Kirken dér (*sacerdos*), som han selv kalder sig; derfor kan han jo meget godt, baade paa Standens og paa Landsmandskabets Vegne, have været nær forbunden med de engelske Benediktinermunke i Klostret og have støttet deres Sag ved at bede Kongen om Gaver til dem og Kirken, ligesom han ogsaa bevidner, at han har nydt megen Hjælp af dem ved Affattelsen af sit Skrift om Knud. Jeg vilde ønske, at Olrik ikke havde fremsat sin Formodning om, at han kunde have hørt til de „forløbne" angelsachsiske Klerke, som Anselmus af Canterbury taler om i sit Brev til den danske Erkebiskop Asser; men O. lægger da heller ikke selv videre Vægt herpaa. Alt tyder paa, at Ælnoth har været en meget anset Mand blandt Gejstligheden i Odense, siden hans Skrift vitterligt har faaet saa stor Indflydelse paa Ritualet ved Knudsfesten og trængt alt, hvad man ellers havde af Skrifter om Knud, helt tilbage. Han kalder sig jo nok selv med Beskedenhed *sacerdotum infimus*; men denne „Ydmyghed" betyder ikke mere, end naar Saxo kalder sig *Absalonis comitum extremus*, eller Paven selv betitler sig *servus servorum dei*.

Forfatteren, bliver hans Værk derved til et religiøst Tendensskrift, og det, efter min Mening, ingenlunde i mindre Grad end *Passio*. Man behøver da heller ikke at være bange for at træde Forfatteren for nær ved at hævde dette, idet han selv aabent vedkender sig Tendensen; det sker i Overgangskapitlet (Cap. V) mellem Indledningspartiet og Skriftets Hoveddel, et Stykke, der hører til de mest forskruede i hele Værket, saa at man har Vanskelighed ved i det enkelte at forstaa Forfatterens Mening, men som dog tydeligt nok viser, at hans Formaal er at se og fremstille Knud alene som den religiøse og christelige Heros og derimod, saa vidt muligt, holde alle verdslige Betragtninger borte, der kunde forstyrre det tilstræbte Billede af ham som den vordende Helgen. Der findes da heller ikke i hele Skriftet et eneste Ord, som med Rette kan tydes som selv den allermildest udtrykte Dadel over Knuds Charakter eller hans Handlinger[1]); og hvad jeg ovenfor (S. 69) har sagt

[1]) H. Olrik (anf. Afhdlg. S. 272 ff.) har rigtignok ment, at Ælnoth paa et enkelt Sted har udtalt en vis Misbilligelse af Knuds Færd og Charakter, nemlig i Cap. IV, hvor Kongevalget efter Sven Estridsøns Død omtales. Han lægger megen Vægt paa, at Ælnoth dér betegner Knud som *acerrimus*, hvilket han oversætter ved „saare lidenskabelig" eller „heftig". Men Ordet har vistnok lige saa lidt nogen dadlende Betydning her som i Begyndelsen af Cap. II, hvor Sven Estridsøn og Magnus den Gode betegnes som *accerimi utrique*; det betegner blot Knud som den raske Kriger og handlekraftige Mand, i Modsætning til Harald Hen, om hvem der siges, at han *gestu uidebatur modestior*, d. v. s. „at han syntes mere stille og tilbageholden i sin Optræden" (ɔ: mere svag og eftergivende, saa at man bedre kunde faa ham til at rette sig efter, hvad man ønskede). I ethvert Fald siges der ikke et Ord om, at det var Knuds „Lidenskabelighed", der skræmmede Folket fra at vælge ham. Ogsaa lægger O. Vægt paa, at Ælnoth siger, at Knud bestemte sig til at „vige af Vejen for sin Broders Vrede" (*fraternæ iræ cedere*), hvori der skulde ligge en Anerkendelse fra Ælnoths Side af, at Knud havde gjort Uret ved at trænge sig frem til Valg, og at Harald havde god Føje til at vredes paa ham. Men hele dette Udtryk er blot en bibelsk Talemaade, hentet fra Fortællingen i Genesis om, at Rebekka raader Jacob til at fly en Tid hjemme fra, til hans Broder Esaus Vrede havde lagt sig. Ælnoths Tale her er ganske parallel med Stedet i *Passio* Cap. III, hvor der ogsaa hentydes til det samme Bibelsted. For Ælnoth har Knud tydeligt nok *ideelt set* Retten til at blive Konge fremfor Harald, selv om han for Øjeblikket bestemmer sig til at fornægte sin jordiske Lyst til Herskermagten og sætter sit Haab til, at Gud nok i Fremtiden vil hjælpe ham til hans Ret. Var det ikke saa, maatte Ælnoth ogsaa mene, at Jacob ikke ideelt set havde Ret til Vel-

om *Passios* Forfatters Fremstilling af Knuds hele Færd og hans Motiver, passer i alt væsentligt ogsaa paa Ælnoths[1]).

Jeg kan, skønt det fører mig noget bort fra mit egentlige Emne, ikke undlade at sige, at det efter min Mening vilde have været heldigt, om A. D. Jørgensen og H. Olrik havde holdt sig den paa-

---

signelsen fremfor Esau, hvad han dog som god Theolog næppe kunde falde paa. — Naar Ælnoth fremdeles i Cap. IX taler om Knuds Ungdomsforvildelser (*ignorantiæ pristinæ et delicta iuuentutis*), som han bekender for sine Kapellaner og beder Gud om Tilgivelse for, saa har vi her atter en ren bibelsk Talemaade (hentet fra Davids Psalme 24(25),7), som kunde anvendes om ethvert Menneske, og der sigtes ikke dermed hen paa nogen særlige Forsyndelser af eller onde Tilbøjeligheder hos Knud.

1) Ved Fortællingen om Motiverne til Englandstoget lægger Forfatteren af *Passio* (se ovfr. S. 65) mere Vægt paa det religiøse Motiv hos Knud end paa det verdslige, som han dog ogsaa nævner. Ælnoth lægger stærkere Vægt paa det verdslige, Knuds Ønske om at befri Anglerne for Trældommen; men idet han gør dette, betegner han dog Kongen som *piissimus heros*, saa at altsaa hans *pietas*, en religiøs Egenskab, bliver bestemmende for hans Beslutning om at befri Anglerne; og den religiøse Betragtningsmaade af Sagen kommer endnu stærkere frem i Cap. XIII, hvor det hedder, at Knud, som i Slesvig forhandler med Rigets „vise Mænd" om Toget, *pertractat, qualiter res cœpta ob multorum profectum* („til Fremme for mange Menneskers Bedste") *Jesu Christo auxiliante ad decentem perueniret effectum.* De to Fremstillinger staar altsaa hinanden ganske nær, og fra begge udelukkes helt enhver egennyttig Tanke hos Kongen; ingen af dem vil vide noget af, at han kan have haft den Hensigt med Toget at styrke og forøge sin egen Herskermagt. — Hvor der fortælles om Olavs Fængsling, har Ælnoth vel ikke fra *Passio* optaget den taabelige Tanke, at Knud dermed har villet sørge for sin Broders gode Rygte og afbøde hans Fejltrin, men ellers stemmer begge i alt væsentligt overens: begge antyder, at Olav ved at forebringe Kongen Budskabet fra det ventende Flaademandskab har fornærmet ham ved uberettiget Frisprog og med det samme vakt en ikke ganske ugrundet Mistanke hos „den skarptseende" Konge om, at Meningen var, at Olav vilde fortrænge ham fra Førerpladsen. Betegnende i den sidste Henseende er hos Ælnoth Sammenstillingen af Flaademandskabet med Israels Folk ved Sinai, som blev ked af at vente paa sin af Gud beskikkede Fører Moses og af Aron forlangte andre Guder til i hans Sted at føre dem an paa Ørkenvandringen. Begge Forfattere billiger da ogsaa tydeligt nok ganske Knuds Fremfærd mod Olav, og der er kun den Forskel, at Forfatteren af Passio gør det mere aabent, Ælnoth lidt mere dulgt, særlig ved sin Ros over Knud for hans Skarpsynethed (*rex perspicacis industriæ* hedder han hos Ælnoth, et forskruet Udtryk for *rex perspicax*, hvorved der betegnes, at han *gennemskuede* Olavs Planer og Hensigter; derimod ligger der ikke just det deri, som Olrik mener, at Knud handlede politisk klogt ved hans Fængsling. Lejlighedsvis bemærker jeg, at der i Codd. her staar *negocio diutius pertractato*, ikke *protracto*, som er en falsk Læsemaade i *Acta Sanctorum*).

pegede tendentiøse Charakter af Ælnoths Skrift noget skarpere og klarere for Øje; saa vilde de næppe med saa fuld Tro og Tillid have fulgt hans Fremstilling paa et meget væsentligt Punkt, nemlig dér, hvor der bliver Spørgsmaal om Aarsagerne til Udbrudet af Oprøret mod Knud. Ælnoth løser Oprøret ud af enhver Forbindelse med det paatænkte, men afbrudte Englandstog; efter ham faar Flaademandskabet i sin Helhed Lov af Kongen selv til at vende hjem, og Folkene drager hjem „under Bønner om alt Held og Lykke for Kongen“ (*regi prospera imprecantes*, Cap. XIII); intet som helst Ledingsbrud finder Sted, ikke engang delvist, og Kongen har ingen Anledning til at paalægge og inddrive Bøder, hvad der saa kunde fremkalde Misfornøjelse og Oprør. Efter Mandskabets Hjemsendelse lader han Kongen, ret som om det, der var kommet imellem, slet ingen Betydning havde, genoptage sine tidligere Bestræbelser for at fremme sædelig og christelig Aand hos Folket og anvende sin kongelige Magt med Retfærdighed til at tvinge dem, der satte sig op mod hans til dette Formaal givne Love, til at falde til Føje. Derved vækkes Djævelens Angst og Bekymring, og efter hans Indskydelser opstaar der da baade hos mange Stormænd og hos den af dem paavirkede Almue Fjendskab og Had mod den fromme Konge. Saa berettes det videre, hvorledes Kongens Forretningsførere og Bødeopkrævere eller Fogeder (*exactores*) farer frem med Uretfærdighed: de paafører Folk Retssager i langt større Maal, end det var retfærdigt, de fælder „efter Sigende“ vrange Domme, kuer med Vold og Magt adelige og uadelige, og begaar alle Slags Snyderier ved Inddrivelsen af Bøder (og maaske andre Afgifter); og af dette fremgaar saa Oprøret. Der siges ikke klart og bestemt, hvad det er, der giver Anledning til at rejse disse Retssager og inddrive disse Bøder; men det maa vel forstaas saaledes, som om det er i Anledning af Krænkelser af de omtalte sædelige og christelige Retslove. Saaledes er Ælnoths Fremstilling (Cap. XIV—XVI); men den har sine Betænkeligheder og Mangler, og det allerede i rent formel Henseende med Hensyn til Værkets Komposition. For det første er det knap til at forstaa, hvorfor Ælnoth i det hele omtaler Planen om Englandstoget og dens Forstyrrelse, naar dog hele denne Sag ikke skal staa i mindste Sammenhæng med de derefter følgende Begivenheder; efter de Principper, han selv i Cap. V opstiller for sin Skribentvirksomhed som Levnedsskildrer af Knud, maatte han egentlig helst have udeladt hele denne aldeles betydningsløse og rent verdslige Episode, ligesom han har udeladt alt andet vedrørende Knuds verdslige Kongegerning. Dernæst er for det efterfølgendes Vedkommende, som jeg allerede har antydet, Skildringen uklar og daar-

ligt sammenhængende: man faar ingen ordentlig Besked om, hvorledes disse Retssager fremkommer, man forstaar ikke, hvordan de pludseligt kan blive saa talrige, som de dog maa have været for at faa den Virkning, de fik, og Kongens *exactores* dukker saa umotiveret eller i det mindste uforberedt frem, at man endogsaa næsten kunde falde paa den Tanke, at der i Skriftets Overlevering manglede et lille Mellemparti, hvori deres Optræden forberedtes og forklaredes, — en Tanke, som dog sikkert vilde være urigtig. Men, bortset fra disse formelle Mangler ved Fremstillingen, synes den ogsaa ved sit saglige Indhold vel egnet til at vække nogen Mistro: man kan ikke, synes det i det mindste mig, paa naturlig Maade frigøre sig fra den Tanke, at der dog maa være nogen Sammenhæng mellem Forstyrrelsen af Knuds store (verdslige eller christelige) Hensigter med Englandstoget og det paafølgende Oprør, tilmed naar de to Ting ikke er sondrede længere fra hinanden i Tid end ved et halvt Aars Mellemrum; og Forbindelsen imellem dem kan næppe tilvejebringes paa nogen anden Maade end ved at antage, at i det mindste et delvist Ledingsbrud har fundet Sted, og at dette har givet Anledning til Retsforfølgninger af en ny Art ved Siden af dem, der baade før og efter denne Begivenhed har fundet Sted i Anledning af Krænkelser af Kongens Love, og at alle disse Ting i Forening, naar oven i Købet Fogedernes Uretfærdighed kom til, har virket til at fremkalde og fremskynde Oprøret. For saa vidt maa altsaa dog vist den senere herskende Tradition, som vi foruden andensteds særlig finder klart fremsat hos Sven Aggesøn og Saxo, i det mindste for en Del have Ret, naar den fremstiller Oprøret som foranlediget ved den haarde eller uretfærdige Maade, hvorpaa Bøderne for Ledingsbrudet blev inddrevne. Og selv de to ovennævnte Forskere, som følger Ælnoth i at nægte Ledingsbrudet og løse Forbindelsen mellem Englandstoget og Oprøret, nødes da ogsaa til ad anden Vej at statuere en vis Sammenhæng mellem de to Ting; de antager nemlig, at Knud var bleven pirrelig og oprørt i sit Sind ved den Skuffelse, han havde lidt med Hensyn til sine Kampplaner, og at dette har drevet ham til at gaa skrappere og strengere til Værks end tidligere i sin Forfølgelse af Krænkelser af Retslovene[1]). Men denne Opfattelse finder aldeles intet Medhold hos Ælnoth, der tværtimod siger: *Exercitu . . . reuerso religi-*

---

[1]) A. D. Jørgensen: Den nordiske Kirkes Grundlæggelse, S. 787; H. Olrik: Studier over Ælnoth, S. 288, og: Knud d. Hellige, i Hist. Tidsskr. VII R., III, S. 60 ff. (særlig rettet mod Dr. Holberg, til hvis Synsmaade jeg nærmest maa slutte mig).

osus princeps ueluti hactenus pietatis studiis inherere etc., altsaa betragter hans Færd nu som en *ganske simpel Fortsættelse* af hans Færd før Toget; allerede i Cap. VIII skildrer han da ogsaa Knuds Færd og Folkets Misbilligelse af den i alt væsentligt paa samme Maade som i Cap. XIV—XV, kun noget udførligere i Enkelthederne paa det sidste Sted. Ælnoths misvisende Fremstilling forstaas efter min Mening til fulde, naar man holder sig hans Tendens for Øje. Ledingsbrudet vilde kun have været en Krænkelse mod Kongen selv som verdslig Herre; Overtrædelse af Kongens sædelige og christelige Love var derimod snarest en Krænkelse mod Gud; for den, der skulde blive Helgen, maatte det da unægteligt passe bedre at falde i Kampen for at hævde Guds Ret end for at hævde sin egen verdslige Herskermagt og straffe Overgreb mod den, tilmed naar de Straffe, han paalagde for Gudskrænkelserne, i og for sig var fuldt retfærdige og kun blev uretfærdige derved, at de Personer, der skulde bringe dem til Udførelse, forsaa sig, uden at Kongen selv havde nogen Del i eller noget Ansvar for deres Forseelser. Og saadan skal det netop forholde sig efter Ælnoths Fremstilling: al Skyld falder paa Kongens *exactores*, der er ikke fjærneste Antydning af, at Knud vèd noget om deres Færd, end mindre da af, at han staar bag ved dem og endogsaa blot stiltiende godkender deres Optræden, men han er selv stadig *innocens, iustus, pius, religiosus* o. l.

Men for nu at vende tilbage til mit egentlige Emne, saa er der, hvad det første Punkt angaar, Sammenstillingen mellem Knud og Christus, følgende at sige om Ælnoth. Han har for det første de samme Lighedspunkter imellem dem, som allerede findes i *Tabula Othoniensis*, kun at han ligesom Forfatteren af *Passio* ikke taler om, at de havde samme Dødsdag, *sexta feria*; der er dog tillige den Forskel, som jeg tidligere har bemærket (S. 49), at efter Ælnoths Fremstilling antager Knud med Vilje før sin Død Stillingen med Armene udbredte til Siden i Korsets Form, idet det hedder i Cap. XXVIII: „Idet han, selv efter at han havde modtaget Ulivssaaret (med Lansen i Siden), ihukom Christus, . . . strakte han Armene ud i Korsets Form, lagde sine Lemmer ned paa Jorden foran det hellige Alter, og, medens Blodets Strøm flød ud af Saaret i hans Side, paakalder han med den Røst, der endnu var levnet ham, Jesus og befaler sin Aand i Skaberens Haand“ (*spiritum creatori commendat*, svarende til

Jesu Ord hos Luc. 23, 46: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*). Af de særlige Lighedspunkter, som Forfatteren af *Passio* opstiller (se ovfr. S. 70 f.), forbigaar han helt det om Vejrforholdene ved hans *elevatio*, men lægger ogsaa Mærke til det andet, at Olavs Magt er forbi, saa snart Knud igen er bleven ophøjet ved den første Skrinlæggelse; at han fremdeles ogsaa, saavidt muligt, søger at lade Knud selv staa udenfor Kampen, har jeg sammesteds vist. Endelig har han, som naturligt er, de nye Lighedspunkter, som først kommer frem i *Epitaphium*, og i hans bredere Prosafortælling kan de behandles fyldigere. Vidtløftigt udtaler han sig især om Pipers[1]) Judasforræderi. Piper modtages venligt af Kongen ved hans Bord, spiser af hans Brød, drikker af hans Vin, modtager Gaver af ham, giver ham det forræderske Kys til Afsked og gaar saa hen og sviger ham. Vidtløftigt dvæler han ogsaa ved Historien om Drikken, og her er særlig at mærke Fortællingens Indledningsord, hvori Tendensen aabenlyst træder frem: „Men for at den fromme Konge kunde komme til at ligne Christus i hans Lidelser (*ut passionum Christi rex deuotus imitator efficeretur*), saa skete det, at ligesom den Herre Jesus, da han hang paa Korset mellem de to Misdædere, saaledes blev ogsaa Kongen, mens han stod dér omgiven af den fjendtlige Mængdes Slagorden, tørstig og bad om, at man vilde række ham en Drik Vand, medens de rasendes Vaaben fløj omkring ham.“ Til disse to Fortællinger slutter sig saa Fortællingerne om Straffen over Forræderen saavel som over ham, der slog Vandkrukken itu, som en medlidende Fjende havde bragt Kongen. Piper møder ved Kirkedøren og udæsker en af Kongens Hirdmænd til Tvekamp; han dræber Hirdmanden, men bliver selv dødelig saaret og bragt til sit Hjem, hvor han saa udaander i det forfærdeligste Vanvid, hvorunder han til sidst bider Tungen af sig selv. Den anden bliver greben af Vanvid og bøjer sig under dette ud over en Brønd eller Kilde og stikker Hovedet ned

---

[1]) Hvorledes det gaar til, at Forræderen, hvis Navn først møder os her, overalt Vesten for Store Bælt hedder *Piper(o)*, men lige saa konsekvent *Blacco* i Østdanmark, kan jeg ikke forklare; men selve denne Navneveksling gør vistnok Historiens Troværdighed mistænkelig.

deri for at drikke; da trækkes hans forbryderske Sjæl ud af ham ned til Helvedes Afgrund, og hans livløse Legeme bliver hængende dér med Benene spilede hæsligt ud fra hinanden oven over Brøndaabningen[1]).

Saa vidt naar altsaa Ælnoth paa dette Punkt[2]); men med ham er Linen endda ikke løben helt ud. I sin Fortælling om Forræderen har Ælnoth, hvor han sammenligner Piper med Judas, indført det Træk om denne sidste, at han solgte sin Herre for Sølvpenge, som han modtog af Farisæerne; men han har dog intet tilsvarende at melde om Piper. Denne Mangel ser vi afhjulpen i Breviarierne; thi dér forraader Piper eller Blacco sin Herre „for Vindings Skyld" (*lucri causa*), uden at dog dette forklares nærmere. Endvidere har man i alle Kilder lige til Ælnoth og hos ham med ladet sig nøje med at sige, at Knud blev saaret i Siden af en Lanse (*latere lanceatus* ell. desl.), ligesom der staar om Christus i Joh. Evang. 19, 34. Men bagefter har man spurgt sig selv om, i hvilken Side han blev saaret, og derpaa fandt man ogsaa Svar. I den tidligere omtalte poetiske *Historia S. Kanuti*, som hørte med til Ritualet ved Knudsfesten og findes i Breviarierne, møder vi dette Vers:

Perfossus telo lancee ut Christus dextro latere
Occumbit fuso sanguine secus aram mirifice.

ɔ: Som Christus ramt af Lansens Od igennem højre Side, lod
Sit Liv han og udgød sit Blod vidunderligt ved Altrets Fod.

---

1) I Anledning af, at Ælnoth vrager den Fortælling om de mirakuløse Vejrforhold ved Knuds *elevatio*, som Forfatteren af *Passio* har, siger H. Olrik (Studier ov. Æln. S. 218), at han „med sit friere og videre Syn forsmaar at gaa paa Jagt efter Jærtegn". Jeg synes dog, at disse Straffehistorier siger Sparto til alt, hvad *Passio* har af Jærtegn; og saa kommer hertil yderligere Historien om Regnvejret, der slukker Ilden, da Angriberne vil stikke Ild paa Kirken, og Historien om det vidunderlige Lys, der opfylder Kirken, da Dronning *Ethela* vil føre Knuds Lig bort med sig derfra til Flandern, og bevæger hende til at afstaa fra sit Forehavende.

2) Det fortjener dog maaske at bemærkes, at Sammenligningen med Christus endda ikke er nok for Ælnoth; Knud skal oven i Købet sammenstilles med endnu et Par store Martyrer, Cap. XXVII: „Den vedholdende Fjende gaar med haardnakket Voldsomhed løs paa Kirkens Vægge og sender tillige med Pile Sten

Og i de to Lundensiske Nekrologier, hvor vi træffer et enslydende Stykke om St. Knud ved hans Helgendag d. 10. Juli, hedder det: *transfixus cuspide in dextro latere celeste regnum pro terreno rex et martir promeruit*: „gennemboret af et Spyd i højre Side vandt Kongen og Martyren sig det himmelske Rige for det jordiske." Hvor dette Træk først er kommet til, og paa hvad Tid det er sket, véd jeg ikke; Lundebøgernes Notits stammer efter Weekes Angivelse fra Midten af det 12. Aarh. At Trækket maatte stamme fra Malerkunstens Fremstilling af Korsfæstelsen, havde jeg en Formodning om og fik den bekræftet af Prof. Heiberg, som har meddelt mig, at i den gamle byzantiske Haandbog for Malere hedder det i den franske Oversættelse af Durand, Paris 1845 (— den græske Original er endnu ikke udgiven —), saaledes under Titlen *Le crucifiement du Christ:* En bas et à droit (ɔ: paa Christi højre Haand) un soldat à cheval perce *le côté droit* du Christ.

Mere tror jeg ikke der er at fortælle om dette Punkt. Sven Aggesøn berører ikke denne Sammenligning mellem Knud og Christus med et Ord, og Saxo har ganske vist en hel Del af de enkelte Træk, men han fremhæver dem ikke (undtagen Historien om Blakke, som egner sig for hans Rhetorik), og han har Takt nok til baade at vrage Historien om Forræderens Straf og den om Drikken med samt den dertil knyttede Straffehistorie. Kun i de kirkelige Sange vedblev disse at leve. Knytlingasaga har sin ejendommelige Fremstilling, som jeg ikke her kan tage Hensyn til.

Hvad dernæst Spørgsmaalet om Knuds Medstridere angaar, da var det jo, om ikke allerede under Kong Eriks Rejse i Italien 1098, saa i ethvert Fald ved de Forhandlinger, som hans Sendemænd førte om Knuds Kanonisation i Rom 1100, blevet afgjort, at Paven og hans Raad ikke vilde anerkende ogsaa dem som Martyrer; og den Del af den danske Gejstlighed, som sikkert

ind gennem deres Aabninger; og idet nu den herlige Fører baade blev slaaet med Sten, ligesom *Stephanus*, og saaret med Pile og Spyd, ligesom *Sebastianus*, vædes det hellige Hus baade med hans og hans Fællers Blod". Sammenligningen med Sebastian er ganske urimelig.

havde haabet og ventet, at det modsatte vilde ske, havde saaledes lidt en Skuffelse. Men, som tidligere bemærket (S. 51 f.), er der sikre Tegn nok paa, at man alligevel ikke var til Sinds at bøje sig for den pavelige Dom paa dette Punkt, men søgte, saa godt det lod sig gøre, at opretholde deres Helgenære. Breviariernes Vidnesbyrd om dette Forhold har vi tidligere omtalt; men ogsaa hos Ælnoth, som altsaa maa have hørt med til denne Del af Gejstligheden (— anderledes end Forfatteren af *Passio* —), foreligger der utvetydige Beviser derfor. Saaledes hedder det i Begyndelsen af Cap. XXVII, at Knud henimod Aften gik over i St. Albans Kirke „ledsaget alene af de trofaste Mænd, der stod ved hans Side i hans Nød, og som blev delagtige ikke blot i hans Kamp, men ogsaa i hans Løn, saaledes som man har Ret til at tro“[1]). Det er nok værd at lægge Mærke til det forsigtige Forbehold, der ligger i Slutningsordene; det kommer igen paa de følgende Steder. Længere nede i samme Kapitel hedder det nemlig: „Det hellige Hus bliver oversvømmet af Blodet saavel af Kongen som af hans Fæller, der blev saarede og til sidst dræbte, og det bliver, for saa at sige, paa ny indviet ved deres dyrebare Martyrium“; og næsten paa samme Maade staar der i Begyndelsen af Cap. XXX: „Da nu den hellige Fører med samt sine uovervindelige Stridsmænd var bleven dræbt inde i det hellige Hus, og den nævnte Helligdom var bleven, ikke saa meget besmittet, som snarere, saaledes som man har Ret til at tro, paa ny indviet ved de dræbtes Blod“[2]).

De 17 menige Hirdmænd har man dog aabenbart ikke bekymret sig saa meget om, og kun en kummerlig Erindring om dem vedblev man stadig at bevare i en enkelt *lectio* i Brevia-

[1]) *cum fidis solum et laboris consortibus et non tam certaminis quam et premii, ut credi fas est, participibus* (hvor *non tam . . quam et,* som oftere hos Ælnoth, = *non tantum . . sed et*).

[2]) *edes sacra tam regis quam et sociorum uulneratorum ac demum occisorum cruore perfunditur et, ut ita fatear, preciositate martyrii eorum iterato consecratur.* — XXX: *Duce igitur prestantissimo cum inuictissimis athletis infra sacras edes interempto eodemque sacrario occisorum cruore non tam uiolato, immo iterato, ut credi fas est, consecrato.*

rierne, medens derimod deres Navne helt glemtes. Anderledes var det med Benedikt; han var jo Broder baade til Knud og til Erik, og man kan godt forstaa, at denne særlig maa have ønsket at faa ham kanoniseret, næsten lige saa meget som Knud selv. Der kan da efter min Mening heller ikke være Tvivl om, at dette faktisk er sket, nemlig saa godt som det kunde ske ved egenmægtig Fremfærd af den danske Gejstlighed, som har skrinlagt ham paa egen Haand uden at bryde sig om, at Paven ikke havde villet anerkende ham som Helgen. Vi har i Knytlingasaga Kap. 77 Beretningen om Knuds Skrinlæggelse under Kong Erik, og efter at Forfatteren af Sagaen dér har talt om det kostbare Skrin, hvori Knuds Helgenlevninger blev lagt, og dets Hensættelse paa Alteret, tilføjer han disse Ord: „I et andet Skrin hviler Benedikt, Kongens Broder“. Jeg maa ganske slutte mig til A. D. Jørgensen, naar han hævder[1]), at man ikke har nogen Ret til at frakende en saadan Enkeltberetning om et paa Forfatterens Tid faktisk bestaaende Forhold Troværdighed. Men naar saa er, mener jeg, at man heller ikke kan forkaste Forfatterens Beretning om, at Benedikts Lig ved den her omtalte Lejlighed, Knuds Skrinlæggelse i 1101, blev optaget af den Grav, hvori han havde hvilet siden 1086[2]). Kong Erik, som sikkert havde ventet begge Brødrenes Kanonisering, har, vistnok allerede før hans Sendemænd drog til Rom, ladet sine Kunstnere paabegynde Forfærdigelsen af de to Skrin, da dette Arbejde maa have krævet en ikke saa ganske kort Tid; efter Archæologernes Mening[3]) kan de to Skrin godt være samtidige og forfærdigede her i Landet netop paa den her angivne Tid; og da

---

1) Især i hans Afhandling i Aarb. f Nord. Oldk. 1887, S. 153 ff. Jeg kan for Resten ikke engang gaa saa vidt som han, naar han vil gaa ind paa at stryge de herefter følgende Ord (*i Óðins ey á Fjóni*) som et uægte Indskud. Der synes mig ikke at være noget som helst i Vejen for at beholde disse Ord, naar man forbinder dem med det følgende og lader Sætningen begynde med dem.

2) Derimod er det naturligvis galt, naar Forfatteren ogsaa lader Knuds Lig blive optaget dengang, i 1101; han kender aabenbart intet til Elevationen i 1095. At Benedikts Ben havde ligget 6 Aar længere i Graven end Knuds, giver os en naturlig Forklaring paa, at de har vist sig at være mere angrebne paa deres Overflade end Knuds; se Prof. Schmidts Beretning i „Helgenskrinene i Odense“, S. 24.

3) Se „Helgenskrinene i Odense“ S. 29.

saa Knud blev skrinlagt med Pavens Tilladelse, har man uden denne samtidigt lagt Benedikts Levninger i det for dem bestemte Skrin, naturligvis med en vis Tilbageholdenhed, for ikke altfor aabenlyst at trodse den pavelige Kendelse, og Skrinet har man saa hensat paa et eller andet mindre iøjnefaldende Sted i Kirken.

Om disse Begivenheder har Ælnoth selvfølgelig ikke kunnet berette noget i sit Skrift, eftersom Benedikts Skrinlæggelse ikke var lovlig; han har maattet indskrænke sig til alene at berette om Knuds. Men jeg tror dog, at det, der var sket, har haft en mærkelig Indflydelse paa hans Skildring af Begivenhederne i Odense 1086. Hvad der har været den væsentlige Hindring for Benedikts lovlige Kanonisering, har været den Omstændighed, at han havde kæmpet tappert til det sidste og var falden med Vaaben i Haand. Baade Saxo og Knytlingasaga beretter, at han blev nedhugget under Kampen ved Kirkedøren; og i den ældste Beretning i *Tabula Othoniensis* hedder det jo ogsaa, efter at Knuds Drab er omtalt, om Benedikt og Hirdmændene: *Occisi sunt etiam ibidem* (ɔ: *in basilica S. Albani*) *cum eo.* Men vi møder hos Ælnoth en helt forskellig Beretning om Benedikts Fald, og det en Beretning, der aabenbart gaar ud paa saa meget som muligt at drage ogsaa ham ud af Kampen og lade ham omkomme som vaabenløs og værgeløs Mand, hvorved man til en vis Grad fandt en Udvej til at forsvare hans egenmægtige Skrinlæggelse. Beretningen begynder med at fortælle (Cap. XXVIII), at, da Knud, som stod oppe ved Kirkens Alter, altsaa i Choret, var bleven ramt i Siden af det dødbringende Lansestik, „omfavnede han sin Broder Benedikt, hans Fælle i Kampen, som haardt saaret stod ved hans Side, og gav ham Fredens Kys“[1]), hvorefter han beredte sig selv til Døden paa den tidligere omtalte Maade. Hos A. D. Jørgensen[2]) fremstilles dette nu saaledes: „Med det dobbelte Ulivssaar (d. v. s. Stenkastet i Hovedet og Spydstikket) rejste Knud sig endnu op (fra sin Plads i Choret) og gik

[1]) *At ipse .., Benedicto fratre suo, certaminum collega, uulneribus admodum saucio assistente amplexato et pacis osculo dato, brachiis in crucis modum extensis* etc.

[2]) Den nord. Kirkes Grundlæggelse, S. 793.

frem i Langhuset til sin haardt saarede Broder Benedikt, omfavnede og kyssede ham til Afsked og gik derpaa tilbage til Alteret". Men derom fortæller Ælnoth ikke et Ord; efter ham er Knud stadig ved Alteret, og det maa altsaa være Benedikt, der har forladt Kirkedøren, hvor hans Plads var under Kampen, og er gaaet op til Alteret; d. v. s. han har altsaa trukket sig ud af Kampen. Ved Fredskysset og Omfavnelsen vier naturligvis Knud ham til sin Fælle i Martyriet. Derefter har Ælnoth intet mere om Benedikt, før han i Cap. XXX beretter om hans Død, og her hører vi da forunderlige Ting. Benedikt er paa en eller anden Maade, som der ikke gives den mindste Redegørelse for, bragt ud af Kirken og ligger haardt saaret i et *hospicium*; imidlertid har den oprørske Mængde, efter at Kongen og hans Hirdmænd alle er dræbte, udplyndret baade Kongsgaarden og Kirken og giver sig derpaa til at spejde efter, om muligvis nogen af den kongelige Æt endnu er i Live, da de i saa Fald gerne vil slaa den paagældende ihjel, for at de ikke skulde have nogen Hævner at frygte for[1]). Saa opsnuser deres Spejdere, hvor Benedikt er, og de stormer da ind i hans *hospicium*, slæber ham udenfor paa Gaden og myrder ham dér paa den grueligste Maade, idet de saa at sige sønderhugger ham Led for Led. Man kan ikke andet end forbavses i højeste Grad ved at høre denne Fortælling. Hvordan skulde dog Benedikt enten ved egen eller ved andres Hjælp have kunnet slippe bort fra den lille Trækirke, som næppe kan have haft mere end een Indgang, og som i ethvert Fald paa alle Sider var omringet af den rasende Oprørshob? H. Olrik har[2]) opstillet den Formodning, at Klerkene ved Kirken, medens Oprørerne plyndrede Kongsgaarden, straks havde givet sig til at optage de dræbte Kongsmænds Lig for at begrave dem, og at de da ved den Lejlighed havde opdaget, at der endnu var Liv i Benedikt, og saa baaret ham bort til det omtalte *hospicium*; men dette stemmer i ethvert

---

[1]) Denne Motivering er helt taabelig; de maatte jo da vide, at der endnu var mange af Kongeætten i Live, som ikke havde været til Stede i Odense, og som de altsaa under ingen Omstændigheder kunde faa fat paa.

[2]) Studier over Ælnoth, S. 269.

Fald ikke med Ælnoths Beretning, idet han først lader Klerkene optræde (Cap. XXXI), efter at alle Blodgerningerne er afsluttede, ogsaa Mordet paa Benedikt, og efter at Oprørsskaren er trukken bort. Jeg tror, at man maa følge A. D. Jørgensen: i sit ældre Skrift om den nordiske Kirke (S. 793) havde han endnu holdt sig til Ælnoths Fortælling om Benedikts Død, men i sin Afhandling fra 1887 (S. 151, Anm.) siger han: „Benedikts Undvigelse fra Kirken, Muligheden af overhoved at undkomme, og den vilde Blodtørst overfor en Yngling, som havde deltaget i Forsvaret for sin Broder, medens der ellers intet siges ham paa, er lige usandsynlige". Dette kan jeg ganske underskrive. Men jeg mener ogsaa at kunne se Grunden til den opdigtede Fremstilling hos Ælnoth: paa denne Maade lykkedes det at faa ham til at omkomme som et uskyldigt, værgeløst Offer, og dermed var den værste Anstødssten for Anerkendelsen af ham som Martyr fjærnet.

Saa kom han da ogsaa til at gælde for Martyr ved Siden af Knud; hans Minde som saadan er heller ikke forsvundet fra Breviarierne, i hvilke et Par *lectiones* anvendes til at fortælle om hans Død ganske i Overensstemmelse med Ælnoths Beretning; og skønt han ikke omtales meget i vore andre middelalderlige Kilder, er der dog nogle faa Bemærkninger om ham, som viser, hvorledes han ligestilles med Knud. Jeg skal da til Slutning anføre disse Steder:

I Roskildekrøniken hedder det: *Kanutus . . . Othinse in ecclesia sancti Albani martyris ante altare . . . martyrizatus est . . . Cum quo eciam occisus est frater eius nomine Benedictus.* Her synes der endnu at gøres nogen Forskel imellem dem til Fordel for Knud. Men i Rydaarbogen staar der: *Anno domini m°. lxxxviii (!) martyrizatus est sanctus Kanutus rex Danorum in Othæns . . in ecclesia sancti Albani martyris, et frater eius Benedictus cum eo;* og næsten ganske det samme (paa Ordene *cum eo* nær) læses i Aarbogen 936—1317 (SRD. II, p. 169 ff.). Her stilles altsaa Knud og Benedikt ganske lige. Endelig læses der i Annales Esromenses (og ligesaa i Haandskrift Gl. Kgl. Smlng. No. 2455, 4to, fol. 45^{v}): *MLXXXVI. Occisus*

est Kanutus rex Danorum a populo suo in ciuitate Othoniensi in ecclesia sancti Albani martyris, et in ipso loco corpus eius requiescit, et cum eo frater suus Benedictus martyrizatus est. Her er altsaa Forholdet helt det modsatte af Roskildekrønikens Udtryk.

Endnu skal jeg blot bemærke, at der er en Ting, som kan have bidraget til at støtte Anerkendelsen af Benedikt som Martyr. Det er den Omstændighed, at Munkesamfundet i Odense, som væsentlig havde med Helgendyrkelsen dér at gøre, var Benediktinere, som naturligvis særlig maatte dyrke deres store Ordenshelgen, Benedictus af Nursia. Under hans Navn har ogsaa den danske Kongesøn Benedictus kunnet finde Ly og komme med ind som Helgen i Odense. I alle Fald har det menige Folk, naar det ærede Helgenen Benedictus dér, vistnok snarere tænkt paa Knuds Broder Benedictus end paa hans store Navne. Saaledes er det, som Prof. Wimmer har gjort mig opmærksom paa, vistnok ogsaa gaaet med den danske, ikke kanoniserede, men derfor lige godt folkekaarne, Helgen *Nicolaus* (den hellige Niels i Aarhus), en Søn af Knud V. Magnussøn; hans Navnefællesskab med den store Helgen *Nicolaus af Myra*, de Søfarendes Beskytter, som siden Erik Egothes Tid dyrkedes meget her i Landet, hvorom de mange Nikolaj-Kirker endnu vidner, har lettet hans Anerkendelse som Helgen, og oftere har han vist faaet den Plads, som egentlig tilkom den fremmede Nicolaus (se Wimmers Danske Runemindesmærker IV, S. 48 f. og S. 169).

§ 6. Et Digt om Hellig Knud Konge.

Til Kirketjenesten paa Helgenens Festdage hørte lige fra den ældste Tid forskellige Digte og Sange, som vi finder bevarede i vore gamle Breuiaria og Missalia. Allerede oftere har jeg omtalt den poetiske *Historia Sancti Kanuti* og skal nu her meddele et Brudstykke af den efter Breuiarium Othiniense for at vise, hvorledes den er bygget dels paa *Passio*, dels paa *Ælnoth*. Jeg vælger de 3 Strofer fra den første Nocturne; af disse er den første sammensat af tre *Antiphonæ*, de to andre hver især af et *Responsorium* med dets afsluttende *Versus*; imellem Stroferne

staar som *lectiones* (*I* og *II*) de to Afsnit af Indskriften paa *Tabula Othoniensis*, og efter den tredje Strofe kommer som *lectio tertia* Begyndelsesordene af Ælnoths Fortælling om Benedikts Mord, hvorpaa der følger en fjerde Strofe, som jeg her ikke tager med.

A. 1. Stirpe regali editus Kanutus puer inclytus
Preceptis sese domini corde subdebat humili.
A. 2. Crescit morum prudentia cum iuuentutis gratia:
Vnde dei suffragio processit rex imperio.
A. 3. Circumdant plebis millia athletam dei fortia:
Ipse deuotis precibus deum orat attentius.

R. 1. Princeps pius et insignis, Kanutus egregius,
Regni sublimatus deo disponente fascibus
In diuinis vitam prudens ornabat operibus:
V. 1. Sustentabat inopes et refouebat pauperes,
Vt pararet inter summos sedem sibi proceres.

R. 2. Frequentabat reuerenter rex potens ecclesiam,
Clerum amans et confortans per munificentiam;
Et deuoto sacra iussa recondebat pectori,
Preciosis ditans donis domum sanctam domini:
V. 2. Vt memoria eius permaneret in seculum seculi.

Man vil ved Sammenligning finde, at det dels er Kap. 2 og 3 af *Passio*, dels Kap. 6 og 7 af *Ælnoth*, som har dannet Grundlaget. (Det andet Vers i tredje Strofe har jeg selv lavet efter *Passio* Cap. 3 og tilføjet; Rimhensyn kræver et saadant Vers, men det er udfaldet i vore Kilder.)

Foruden dette Digt haves der imidlertid ogsaa en hel Række *Hymni* og *Sequentiæ*, som til Dels ikke er udgivne endnu. I *Missale Hafniense* fra Frue Kirke findes den lange *Sequentia*, som Langebek har udgivet i SRD. III, p. 412 f., og som begynder med Ordene:

Pangat gaudens et concrepet ecclesia,
Summi regis pia narrans magnalia.

Jeg skal ikke opholde mig videre ved den; men da dens Tekst allerede i Prototypen har adskillige slemme Fejl, og flere

andre er komne til i Langebeks Aftryk, skal jeg her lejlighedsvis rette et Par af dem. Vers 11—12 læses nu saaledes:

> Tremit ergo impudicum principem populi vesania,
> Veritate tendens dira agmina fundere regalia.

Men enhver kan da sige sig selv, at det umuligt gaar an at betegne den kyske Kong Knud som en *impudicus princeps*; der er heller ingen Mening i, at det rasende Folk, der gør Oprør mod ham, siges at skælve *(tremere)* for ham; og lige saa meningsløst er det næste, at det „stræber at splitte og forjage Kongens Krigerskarer med frygtelig *veritas*". Der skal læses:

> *F*remit ergo *in pudicum* principem populi vesania,
> *F*eritate tendens dira agmina fundere regalia.

„Folkets Rasen *fnyser mod den kyske* Fyrste og stræber med frygtelig *Vildhed* at splitte Kongens Hærskarer".

Endvidere har Langebek V. 15 saaledes:

> Pedibus perturbat tremula ducem pium impia.

Dette er ganske uden Mening og uoversætteligt. Der mangler et Subjekt i Sætningen, aabenbart et med *impia* forbundet Femininumssubstantiv, som ikke kan skjule sig noget andet Sted end i Ordet *tremula*; jeg gættede straks paa, at det maatte være *turmula*, som i Middelalders-Latin findes brugt = *turba*, og med Tanken paa Ælnoths Fortælling om Rejsningen mod Knud saa' jeg ogsaa straks, hvorledes de to forangaaende Ord skulde rettes. Men mine Konjekturer var her delvis overflødige, idet det har vist sig, at Prototypen har netop det, jeg havde gættet paa, nemlig *p r o t u r b a t t u r m u l a;* og saa var der kun tilbage at rette det taabelige *Pedibus* til *Sedibus*: „Den ugudelige *Hob forjager* den fromme Hersker fra hans *Boliger*".

Jeg skal nu gaa over til det Digt, jeg særlig har ønsket at behandle her, en hidtil ikke udgiven *Sequentia*, som findes i *Missale Hafniense* og *Lundense*; efter det sidste har man en Afskrift i *codex Arnæmagnæanus 670 i*, men den er ganske værdiløs paa det nær, at der er rettet en enkelt Fejl i V. 10. Teksten i Proto-

typerne er ikke god, men jeg tror, den kan rettes med Sikkerhed overalt. Digtet lyder saaledes:

Salue, martir alme! salue iam celigena!
Salue, angelorum felix Kanute collega,
Cuius virtu*ti*s insignia iam perornant climata,
Per te omnipotentissima Ihesu que monstrat gratia.
Nam pro Christo terrea cum amisisti gaudia,
Sempiterna nancisci meruisti tripudia,
Dum in cruore mundi tollentis crimina
Stolâ letaris intinctâ amictus purpureâ
Et immaculati iugiter vestigia
Agni sectaris martirum phalangę consortiâ.
Hinc perfidorum cruciantur agmina,
Que te ad ethra transmisere nescia:
Nam linguâ † quidem inopia morsu horrendo prescisâ,
Quidam rimantes flumina Stigis petiere baratra.
Sed lux *declarat* alma ex arce missa celica
Te cum collegis infula exornatum rosea.
Hinc constricta restituta vir exult*a*t dextera,
Atque mutus libera gaudet depromens famina;
Plaud*i*t cecus lumina sumens, claudus vestigia,
Et obstructe captant aures mirant*e*r eloquia;
Efflorescit nitida cutis pridem la*z*arica;
Febris fugit tremula salutis ob remedia.
Sed eterna pignora † qua cum lauantur inclita,
Redemptoris opera illucescunt mirifica.
Nam † ius admissa flamea mox obedit incendia,
Et intacta manent ossa, velut nix candidula.
Hinc resultet alleluia voce plebs altisonâ,
Admiranda gratuletur excolens magnalia;
Et condigna viuus pet*a*t hostis amens incendia,
Voce citus perhorrenda ad ardentia tartara.
Nos ergo prece sedula tua precamur munia,
Vt per te peccamina nostra soluat clementia,
Que saluare venit omnia.

[3] Cuius virtus **L**; Huius virtus **H** [7] *sqq. cfr. Euang. Joh. I, 29; Apocal. 7, 14; 22, 14; epist. Petri I, 1, 19; 2, 21.* [10] martirum **H**; martyrem **L** (*corr. cod. Arnæm.*) [12] ad ethra te **HL** [15] declarat *in* **HL** *legitur in u. 16 post* Te [17] exultet **HL** [19] plaudet **HL** [20] mirantur **HL** [21] laxarica **HL**; *cfr. Leuit. 13, 12 sq.* [29] petit **HL**.

Om dette Digt angives det nu i begge Missalia, at det er til Ære for den anden store danske Landshelgen, Knud Hertug; men her maa der foreligge en Misforstaaelse, og jeg tror med Sikkerhed at kunne bevise, at det er digtet om Knud Konge. Vers 1—10 og 27—33 indeholder ganske vist ikke andet, end hvad der lige godt kunde siges om dem begge, og den Opregning af Mirakler, som findes i Vers 17—22, kan med lidt varierede Udtryk findes i Sange om enhver Helgen, idet det er det bekendte Sted i Matth. 11, 5, som altid ligger til Grund for Mirakelfortællingerne; vi har da ogsaa i *Historia poetica S. Kanuti* noget ganske tilsvarende, nemlig disse Vers:

Ad declarandum inclytum preclari regis meritum
Miranda sunt post obitum ad eius gesta tumulum.
Herebat manus arida ad pectus viro dextera,
Sed gaudet de remedio hic sumpto salutifero.
Hic mutum fari visio diuo iubet imperio,
Vt rex censeretur sancto 'martyr dei' vocabulo.
Receptis ceci visibus, claudi solutis gressibus
Benedicunt magnifica dei gaudenter opera.
Hinc sospes redit languidus, surdus exaudit auribus,
Leprosus ab ulceribus mundatus vacat laudibus.

Men anderledes forholder det sig med de Mirakler, der fortælles i V. 13—14. Her maa for det første *quidem* rettes til *quidam*, som skal svare til det følgende *quidam*, og i *inopia*, som hverken passer til Meningen eller til Konstruktionen, skjuler sig *impiâ*; endvidere er Udtrykket *rimantes flumina* valgt af Vers- og Rimhensyn istedenfor Ælnoths *fonti superimminentes (et aquam auide expetentes)*. Naar vi altsaa læser:

Nam linguâ quid*a*m i*m*piâ morsu horrendo pre[s]cisa,
Quidam rimantes flumina Stigis petiere baratra,

saa svarer dette ganske til, hvad vi har i *Historia poetica*:

Auctores necis impię vexat furor terrifice:
Nam quidam morsibus linguis iam detruncatis propriis,
Quidam delapsi gurgite periere pro scelere.

Begge Steder sigtes der til de Straffe, der efter Ælnoths Fortælling ramte dels Forræderen, dels ham, der slog Vandkrukken itu (se ovfr. S. 90 f.); og disse Ting er ejendommelige for Legenden om Kong Knud, men har ikke det mindste at gøre med Knud Hertug. For øvrigt er det saa at mærke, at disse Straffe her i begge Digte er bleven generaliserede, som om de ogsaa havde ramt adskillige andre foruden de to enkelte Personer, hvem Ælnoth har forbeholdt dem!

Hvad angaar Versene 15—16, kan der efter min Mening heller ikke være nogen Tvivl om, at de gælder om Knud Konge. Der sigtes nemlig til Ælnoths Fortælling (i cap. XXXII) om, at Dronning Ethela havde villet føre Knuds Levninger bort med sig til Flandern, men afholdtes derfra ved et Jærtegn, som viste sig for hende, da hun om Natten kom ind i Kirken for at opgrave hans Lig. Et himmelsendt Lys *(lux emissa celitus)* opfyldte hele Kirken og dens Omgivelser og slog hende og hendes Folk med Angst, saa de ikke vovede at udføre deres Plan; men det gav hende tillige den Trøst, at hendes Husbond nu var som Martyr og Helgen hos Gud. Naar der i V. 16 tales om Knuds *collegæ*, der ligesom han var smykkede med *infula rosea* (ɔ: *corona rosea*, Martyrkronen, idet *rosa* betyder deres udgydte Blod), saa menes der utvivlsomt dermed Benedictus og de 17 *commilitones*, som vi altsaa ogsaa i dette Digt møder som Helgener.

I Vers 23—26 omtales (— tilmed som noget, der oftere kunde gentages —) den Ildprøve, som man foretog med Knuds Ben for at bevise, at de var ægte Helgenben; smlgn. *Passio* cap. IX. Ved denne Prøve skulde først de af Jorden optagne Ben vaskes rene; dette er her betegnet i V. 23, hvor *eterna pignora* netop er Helgenbenene; men Teksten maa rettes en Del og kan let rettes. Til Vaskningen hører der naturligvis Vand, og dermed er givet Rettelsen af det umulige *qua* til *aquâ*; til dette Substantiv maa høre Adjektivet *inclita*, men *aqua inclita* er meningsløst; det skal rettes til Participiet *inditâ*, idet *d* som oftere ellers er kløvet i *c* og *l*. Efter Vaskningen blev udvalgte Benstykker lagte i en Pande, blandede med Røgelse, og saa blev der kastet Gløder derpaa; Ilden skulde fortære Røgelsen, men lade Benene uskadte

og straks udslukkes, naar den rørte ved dem. Dette er betegnet i V. 25, men ogsaa her er Teksten fordærvet; det ses imidlertid let, at i det meningsløse *ius* maa skjule sig det nødvendige *tus*, og *obedit* maa, da det skal have *flamea* (ɔ: *flammea*) *incendia* til Subjekt og *tus* til Objekt, rettes til *obedũt* (ɔ: *obedunt*). Saa er alt i Orden, og vi har Versene

Nam *t*us admissa fla*m*mea mox obed*un*t incendia,
Et intacta manent ossa, velut nix candidula.
Hinc resultet alleluia voce plebs altisonâ,
Admiranda gratuletur excolens magnalia

ganske svarende til følgende Vers i *Historia S. Kanuti*:

Ossibus egregiis duplex superadditus ignis
Mox est extinctus, ut sacros attigit artus.
Laudibus hinc omnis pulset plebs astra fidelis
Magnificando deum martiris ob meritum.

Det skal endnu blot bemærkes, at Slutningsordene i V. 26 *ossa velut nix candidula* bestemt viser hen til Ælnoths Ord i cap. XXXV: *pretiosas beati martyris reliquias . . inspeximus ad instar niuis candidas*.

Jeg kender for øvrigt endnu eet Eksempel paa, at et Digt, der oprindelig har tilhørt Knud Konge, i Tidens Løb ogsaa er blevet overført til Knud Hertug; men dér lod det sig rigtignok gøre ved en ganske let Ændring. I Ritualet for Knud Konges Fest findes i *Br. Othiniense* og *Arhussiense* samt i *Missale Hafniense* et lille Vers (en *Antiphona*), der synes oprindelig at have haft denne Form:

O rex et martir Dacie, Kanute, victor inclite,
Posce tuis fidelibus *a deo* palmam glorie
Et duc de mortis tenebris ad *almum* lumen gracie
Filios Eue.

Dette Vers findes ogsaa i *Missale Lundense*, endda paa to Steder; men paa begge Steder staar det i Officiet for Knud Hertug, og det første Vers er derfor ændret saaledes:

O martyr et dux Dacie, Kanute, victor inclite.

Hermed har jeg fulgt Udviklingsgangen i Knud den Helliges Martyrhistorie saa langt, som jeg formaar; og jeg vil da nu slutte min Afhandling med en dansk Oversættelse af det her til sidst behandlede Digt.

Hil dig, hulde Martyr, du som nu i Himlen bor!
Hil dig, Knud, som salig færdes nu i Engles Chor!
Du, hvis Krafts Vidundertegn prises nu i hver en Egn,
Dem, som Jesu Almagt naadig har ved dig fuldbragt.
Thi idet du mistet Jordens Glæder har for Christ,
Har du fortjent at vinde Evighedens Jubel hist,
Hvor du glad dig klæder i Kjortelen, som farvet er
Purpurrød i Hans Blod, som Alverdens Synder bær,
Og det lydeløse Lam stadig følger i dets Spor,
Medens du i Samlag med Martyrers Fylking gaar.
Derfor de, som sveg dig og med uforstandig Hu
Sendte dig til Himlen, pines svart af Straffe nu:
Thi nogle fór til Helved ned, imens de rædsomt af sig bed
Den frække Tunge med egen Tand, og andre, mens de søgte Vand.
Men Lyset, sendt fra Himlens Borg, beviser med sin hulde Glans,
At du med dine Fæller er smykket nu med Rosers Krans.
Derfor jubler han, som genvandt Kraft i visne højre Haand,
Og den stumme glædes, at løst han fik sin Tunges Baand;
Glad den blinde skuer Lyset og den halte faar sin Gang;
Undrende de hidtil lukte Øren fanger Stemmens Klang;
Huden, som var før spedalsk, blomstrer hvid og bliver ny,
Og for Frelsens Lægedom Febren maa med Skælven fly.
Men naar dine Helgenben vaskes rene i paahældt Vand,
Frelserens vidunderlige Værker straaler frem paa Stand:
Thi Røgelsen man straks vil se fortæres, naar den Ilden naar,
Men hvide som den rene Sne urørte Benene bestaar.
Derfor juble Folket højt Halleluja af fulde Bryst,
Og de store Underværker prise det med Tak og Lyst;
Men i velfortjente Flammer levende, i Afsind vild,
Styrte Fjenden, stævnet med rædsom Tordenrøst til Helveds Ild.
Vi bede da med ivrig Bøn, at du vil hjælpsom staa os bi,
Saa Han ved dig vil os befri for Syndeskyld, Guds milde Søn,
Som kom at kalde til Frelsen alle.

Tillæg.

Hvad dette Afsnit skal indeholde, er angivet ovenfor S. 3. Til Grund for Spørgsmaalets Behandling maa lægges Beretningerne om Helgenskrinenes Fremdragelse, først i 1582 og siden i 1696. Worms og Pontanus's Beretninger er allerede meddelte i Originaltekst og Oversættelse ovfr. S. 28 f. og 31 f.; tilbage staar altsaa Thomas Bircherods. Disse er: I—II—III: 3 Noter i hans Kommentar til Ælnoth (se ovfr. S. 37); IV: et Stykke af hans *Epistola de deperditis septentrionalium antiquitatibus*; V: Slutningsstykket af hans danske „Knud den Helliges Historie“. Jeg lader disse Stykker aftrykke her, de latinske med en kritisk renset Tekst.

Thomas Bircherods Beretninger om Helgenskrinene.

I. *Nota ad Ælnothi Historiæ cap. XXVIII edit. Meursianæ.* Ælnoth har her fortalt om, hvorledes Oprørerne slaar en Bjælke i Kirkens Chor ind, saa den styrter ned over Alteret og vælter to Smaaskrin (*capsulæ*), som stod paa det og indeholdt Relikvier af Helgenerne Alban og Osvald, ned paa Gulvet.

Nescio, an tum temporis hæ capsulæ a furibunda plebe adeo discerptæ et collisæ fuerint, ut in alia scriniola sanctorum ossa recondere opus fuerit, an illud, quod hodienunc superest scriniolum, iuxta capsulam S. Canuti nuper inventum, sit S. Albani aut Oswaldi aut utriusque forsitan in unam capsulam repositi. Ossa maiora, ut cranium, scapulæ, brachia, femora et tibiæ, videbantur solum unius corporis fuisse; an vero ex minoribus illis ossibus etiam *aliqua* alterius cuiusdam sancti reliquis immixta fuerint, non dicam. Præter ossa *hæc* lintea quædam satis magna, fimbriis decentibus circumd*a*ta, ibi inveniebantur, quales mappæ vel lintea esse solent, quibus conteguntur altaria. Capsula olim cupro inaurato fuit obducta, cuius reliquiæ quædam et frustula hinc inde adhuc adhærent et evidentia sunt indicia totius operis, ut fuerat olim; clavicul*i* etiam *multi* se per omnia latera ostendunt nud*a*, quibus ornamenta illa ligno affixa fuerant antea. Figura capsulæ quadrat*a* est, ut cum alterutra illarum, quæ in figura æri incisa conspiciuntur, convenire

possit ... Anterior facies capsulæ nostræ in duodecim loculos seu arcus distinguitur columnis interdivisos, et ex vestigiis evidenter observare licuit, Christum cum duodecim apostolis ex metallo efformatos hæc spatia occupasse antea. Operculum, quod planum fuisse satis apparet, totum ablatum est; quo autem casu ita spoliatum fuisse hoc scrinium putemus, inferius dicendum est.

W = editio Westphalen. *L* = editio Langebek. *Ubi nihil aliud dicitur, ego textum editionum correxi.* — [1] tum *W*; tunc *L* [3] hodienum *WL* [4] S. Oswaldi *L* [7] aliqua *addidi* [8] hic *WL* [9] circumdita *WL* [13] claviculæ etiam ubi se p. o. l. o. nudæ *WL* [14] quadrata *L*; quadratæ *W* [15] *Hæc figura delineata, quam B. editioni suæ inseri uoluerat, periisse uidetur* [16] tredecim loculos *dicere debuit* [21] putamus *WL*.

Anm. Slutningen af Beskrivelsen viser, at det her omtalte Skrin er det saakaldte „Søjleskrin", som nu anses for at være S. Knuds Skrin. Bircherod har været i Tvivl om, hvorvidt det er en af de hos Ælnoth omtalte *capsulæ*, som fandtes i Kirken paa Knuds Tid, eller om det er lavet i senere Tid; men derimod har han troet, at det gemte Relikvierne af S. Alban eller S. Osvald eller muligvis af dem begge, idet de efter Ødelæggelsen i 1086 var bleven samlede i eet Skrin. Dog har han set, at der ikke kunde komme mere end eet helt Skelet ud af Bensamlingen, om end maaske nok Bestanddele af et andet Skelet var indblandede deri. —

II. *Nota ad Ælnothi historiæ cap. XXXIV.* Ælnoth har her beskrevet det kostbare Skrin, Kong Erik lod lave til Hellig Knuds Altersættelse.

Hic quia Ælnothus de capsula, in qua reconditæ fuerunt reliquiæ S. Canuti, loquitur, eiusdem capsulæ inventionem et descriptionem hic subiungere opportunum duxi. Anno proxime elapso, nonagesimo quarto (!) seculi huius decimi septimi, cum templum Canutinum reficeretur circumquaque, inciderunt operarii in locum illum muri orientalis post altare summum, ubi non nisi ex relationibus antiquis fama erat S. Canuti reliquias insertas fuisse. Ne itaque vulgus operariorum, qui iam iam apertâ foraminis abditi reseratione scrutabantur manibus, aliquid indecens in regios committerent manes, a rege nostro augustissimo, qui iisdem temporibus urbem transibat nostram, id facile obtinuit reverendissimus ecclesiæ nostræ antistes et episcopus, ut, aperto ad necessitatem muro, de latentium reliquiarum statu et conditione notitiam daret integram, tum ad historiam anteacti temporis illustrandam, tum ad vulgi curiositatem in scrutando præcludendam, si post factam inquisitionem melius reconderentur. Peractum est negotium die ..., præsentibus præside et gubernatore regio, episcopo, consulibus et senatoribus urbis; sed eheu horrendum spectaculum! Capsulæ ibi stabant ligneæ cum ossibus inclusis,

omnibus autem ornamentis, imo etiam ipsis operculis spoliatæ, quomodo etiam arculam S. Canuti Ringstadiensis iam olim deformatam fuisse ferunt. Duo autem scrinia hic non fundo *insistentia*, sed in alteram extremitatem erecta et iuxta se invicem posita cernebantur. De uno scriniolo autem, S. Albani aut S. Oswaldi aut utriusque receptaculo, diximus supra ad cap. XXVIII; de altero, quod regias reliquias extra omnem dubitationem habuit et adhuc habet, pauca referre placet. Hocce scriniolum, uti et alterum illud, erectum alteri insistebat extremitati, omniaque ossa deorsum lapsa cum involucris et integumentis, linteis, sericis et aliis ignoti generis pannis, mixtum faciebant cumulum; et, etiamsi operculum plane ablatum erat, arcuata tamen illa et dorsuosa scrinii figura omnia intra se continebat ossa præter paucula, quæ exciderant et nunc sollicite collecta reliquis sunt adunata. Ossa omnia maiora et potiora ibi sunt, ut desiderari ex iis nihil p*a*te*a*t. Colorem niveum, de quo Ælnothus sequente capite loquitur, non observare licuit: firma tamen sunt omnia illa ossa, solida, nitidissima, sed crocei coloris, præter nonnulla frustula nigra et fuliginosa, quæ igne olim examinata et probata fuerunt, ut ad cap. XXXII[1]) superius dictum est, nihilominus dura et solida. Ex illis maioribus ossibus brachiorum, femorum et tibiarum erectam et proceram regis olim staturam fuisse quilibet videt, qui mensuram corporis humani intelligit. Scapula altera violenter non fracta sed telo transmissa et succisa videbatur, quod a*n* in martyrio et cæde ipsius contigerit, non edicam, sed forsitan credam; uno enim vulnere ipsum confectum non fuisse novimus, nec *a*deo curiosi dictionis suæ fuerunt hi scriptores, qui ipsum a latere sauciatum fuisse aiunt, quin potuerint ad latera utramque scapulam referre, quæ cum lateribus confinia faciunt. Involucra et integumenta hic varii generis erant; seric[e]i panni ibi inveniebantur satis multi, coloris ex rubro et cœruleo mixti, quem columbinum vocant nonnulli; et hoc sericum est, de quo Ælnothus capite sequenti. Pulvinaria adiacebant, quædam parva et crassa tanquam quæ capiti supponi possent, quædam adeo longa et angusta, ut usum illorum

1) *B. hoc loco adnotat:* hic Ælnothus meminit illam consuetudinem reliquias sanctorum per ignem explorandi, ut, si nullum a flammis et ignibus sentirent damnum, pro genuinis et veris sanctorum ossibus agnoscerentur. Certe cum eximerentur illa S. Canuti et reliquorum sanctorum ossa e muro templi nostri, inveni inter reliqua nonnulla frustula, quæ satis testabantur hanc olim factam fuisse probationem; etenim, etsi ea non in carbones issent, nigra tamen erant et fuligine obducta, ut omnibus in ignibus fuisse appareret. Unde dubitarem, an omnia sanctorum ossa ita flammis obiici solerent, an vero quædam ex reliquis selecta ad hanc probationem fuissent.

cogar nescire; suffulta erant plumis mollissimis, sed e pannis consuta nobis ignotis, ferme ad gossypinam naturam accedentibus, compactioribus tamen, ut pro pellibus acciperentur, magni sine dubio pretii olim. Ipsa arca, loculus, reconditorium, scrinium vel quicquid vocare placeat, ligneum est; figuram habet ar*cu*atam vel dorsuosam potius, ut delineatio eiusdem monstrat; sed operculum dorsi sacrilego et nefario nebulonum quorundam ausu surreptum et ablatum est. Totum illud scrinium longitudine sua . . . ulnas habet Danicas seu . . pedes communes, et altitudine . . pedes. Obductum fuerat olim laminis ex ære et orichalco inaurato, quod metallum illud est purum, nitidum et fulvum, cuius Ælnothus meminit. Huius vestigia, indicia immo et portiunculæ haud paucæ, adhuc hinc inde cernuntur, unde reliqua diiudicari facile potuerunt; et ea ad perfectam totius operis delineationem nos iuv*er*unt obtinendam, scilicet quoad has laminas pampineas et corymbiferas, quæ omnes angulos operuisse videntur et singulas ligni iuncturas texisse. Mediæ autem singulorum laterum areæ quid decoris et ornamenti habuerint, nihil est quod declarat, præter clauiculos multos *i*na*u*ratos, avulsi operis reliqui luculentos indices. Cœrulei illi et crocei lapides, quos ibi eluxisse Ælnothus ait, nu*s*quam comparent, utpote cum reliquis ornamentis abstracti a sceleratis illis, quiqui fuer*u*nt, sacrilegis. Lætabar tamen alt*er*am scrinii huius extremitatem, adhuc laminas suas inauratas habentem, ostendere hæc loculamenta inclusarum olim gemmarum; unde et coniicere licuit, qualis aversi lateris alterius fuer*i*t facies. Operculum, uti dixi, non solum ex altera illa sed et ex hac arca sacrilegis furum manibus in prædam cesserat iam olim; quippe qui, non tempus forsitan habentes omnia decora et ornamenta avellendi, tota abstulerunt opercula, ali*b*i plus *o*tii habituri singula eximendi pro lubitu. Ideo et epitaphium illud arcæ huic olim inscriptum non invenitur hodie nisi apud scriptores: Ælnothum, Wormium, Stephanium, Pontanum et Meursium. Vixit autem non ita pridem clarissimus quidam et doctissimus professor gymnasii huius Otthoniensis, M. Christianus Io. Lundius, inter cuius schedas post obitum eius inveniebatur idem S. Canuti epitaphium, quod olim descripserat ex ipsa autographa tabula, quam viderat, ut testatur manus ipsius. Diximus iam, qualis fuer*i*t olim arca vel loculus, in quo S. Canuti ossa recondebantur, et quomodo a nobis hodie inventus et conspectus fu*er*it. Coniecturas autem nostras de tempore, quo hoc sacrilegium fuit commissum, propon*e*mus postea.

3 quarto: *debuit* sexto *dici; cfr. supra p. 38* 7 aperti *WL* 15 *post* die *lacunam, quam Bircherod reliquerat, recte signauit L; W incuriose uerba coniunxerat, ut infra u 55 sq. Supplendum est*: 21. Sept. 20 insistentia *addidi* 31 nihil poterit *WL*

[39] an *L*; aut *W* [41] nec ideo *WL* [47] adiacebant *W*; iacebant *L* [49] suffulta *i. e.* farta [53] accuratam *WL* [58] delineatio: *cfr. supra ad Not. I,* 15. [55] *Lacunas supplere possis numeris* 2½ . . 5 . . 1½ [61] iuvarunt *WL* [65] multos enarratos (!) *WL* [66] nunquam *WL* [68] fuerint *WL* [68] altarum (!) *W*; alterum *L* [71] fuerat *WL* [74] alii plus, alii habituri (!) *WL* [82.83] fuerat . . fuit *WL* [85] proponamus *WL*.

Anm. Stykket handler for det meste om Skrinenes Genopdagelse 1696, og i hvilken Tilstand Bircherod da fandt dem; særlig tales der om „Skraalaagsskrinet", som han ansaa for at være St. Knuds Skrin. Jeg oversætter det ikke, da Stykke V nedenfor til Dels kan gælde for en Oversættelse deraf, foruden af Slutningen (L. 19 ff.) af Note III. Mærkeligt er det, at Anatomerne, som undersøgte Helgenbenene i 1833 og 1884, aldeles ikke har taget Hensyn til, hvad B. her i L. 38 ff. har bemærket om *scapula*, eller meddelt, hvorledes det forholder sig hermed. —

III. *Nota ad Ælnothi historiæ cap. XXXV sub finem.* Ælnoth har her omtalt Knuds Skrinlæggelse.

Post hanc S. Canuti depositionem solennem, quæ facta est A. C. 1100 d. 19. Apr., conquierunt ossa ipsius in hoc eodem, ubi deposita fuerant, sacello ad latus templi australe, qua parte cœnobium eidem regi sacratum spectat, usque ad annum 1582 d. 22. Januar., cum iussu perillustris Dn. Nicolai Kaas de Torupgaard, cancellarii regii, qui in cœnobio dicto, tunc in regios usus commutato, habitabat, ea pars templi reficeretur. Sacellum enim illud, in quo illa ara erat, quæ capsulam hanc cum reliquiis regiis condebat, destruebatur tunc, remanentibus adhuc parvulæ ianuæ vestigiis in muro, qua introitus in hoc sacellum erat; eaque ex occasione capsula illa integra cum suis ornamentis, laminis, quibus obducebatur, inauratis, gemmis et lapidibus suis conspicua et epitaphio seu inscriptione sua illæsa, ut *etiam* tabula aënea ossibus eius immixta, breuem cædis ipsius historiam continens et nomina sociorum, qui una cum rege occubuerant, inveniebatur, et in ipsius templi chorum, ut vocant, transferebatur, ubi retro altare ipsi muro aliquot ulnas supra terram inserebatur, more Roschildiæ, Ringstadii et alibi recepto principum et procerum corpora intra muros templorum condendi. Perstrinxerat tunc forsitan operariorum oculos aureus ille apparatus et gemmarum nitor et incitavit ad sacrilegum illud facinus, ut sine dubio revertentes insequente quadam nocte effregerint murum, quod facillime et celerrime fieri poterat, et omnibus, quæ splendere videbantur, festinato avulsis scelere locum citissime occluserint ante diem; et eo tutius furtum celare potuerunt, quod nemini de tali audacia suspicio foret, nedum occasio inquirendi et aliquid desiderandi. Quodsi autem tunc non perpetratum est illud sacrilegium, factum est omnino

anno huius sæculi quadragesimo nono; tunc enim novum et elegans altare factum templo nostro, quod multis grandioribus decoratur apostolorum et evangelistarum statuis: quæ cum muro annecterentur et ferramenta seu vincula ferrea variis in locis muro inciderentur, etiam ansam illud dare potuerat sceleratis quibusdam capsulas splendentes videndi et nocte quadam despoliandi.

[1] *Debuit esse* 1101 [13] ut & cum tabula ænea *WL* [24] potuerint *WL* [28] decoratus *WL*.

Anm. Oversættelse af L. 1—17: „Efter denne S. Knuds højtidelige Skrinlæggelse, som fandt Sted d. 19. April 1101, hvilede hans Ben i dette samme Kapel, hvori de var bleven nedsatte, ved Kirkens søndre Side, dér, hvor den vender over mod det til den samme Konge indviede Kloster, indtil d. 22. Januar 1582, da den Del af Kirken blev istandsat efter Befaling af Velbyrdige Hr. Niels Kaas til Torupgaard, Kongens Kansler, som boede i det nævnte Kloster, der paa den Tid var indtaget til Kongens Brug. Dengang nedrev man nemlig det Kapel, i hvilket det Alter var, som gemte dette Skrin med Kongens Levninger; der er endnu Spor tilbage i Muren af den lille Dør, gennem hvilken man gik ind i dette Kapel; og ved den Lejlighed fandt man det omtalte Skrin ubeskadiget med samt dets Prydelser, skønt at se til med de forgyldte Plader, hvormed det var beslaaet, og med dets ædle Stene og dets Epitaphium eller Indskrift, som endnu var uskadt, ligesom man ogsaa mellem Knoglerne fandt en Kobbertavle, som indeholdt en kort Beretning om hans Drab og Navnene paa de Fæller, der var bukkede under sammen med Kongen; og det blev nu overflyttet til selve Kirkens Chor, som man kalder det, hvor det blev indsat i selve Muren bag ved Alteret nogle Alen over Jorden“. I Resten af Stykket fremstiller B. sine Formodninger om Skrinets Plyndring.

Der er her at mærke, at B. i Begyndelsen af dette Stykke har gjort sig skyldig i en dobbelt Misforstaaelse. For det første har han ment, at den nuværende S. Knuds Kirke, som er den Kirke, hvorom han taler, var den samme som den til Maria, S. Alban og S. Knud viede Kirke, hvori Knuds Helgenskrin hensattes ved Skrinlæggelsen 1101; men dette er ikke Tilfældet. Dernæst har han troet, at Skrinet altid har staaet inde under et Alter. Kilden til denne sidste Misforstaaelse er let at paavise; i det Huitfeldtske Haandskrift af Ælnoth, som han har benyttet, læses der nemlig i cap. XXXV, at Skrinet blev sat ind under et Alter (*mensæ uitalis conuiuii supponitur*), medens der i de bedste Haandskrifter staar, hvad Stedets Mening kræver, og hvad ogsaa Meursius ved en rigtig Konjektur havde fundet, at det blev sat op oven paa Alteret (*superponitur*). Idet nu altsaa B. gik ud fra den falske Læsemaade og saa tillige har haft en Beretning om, at Skrinet i 1582 fandtes staaende inde i et Alter, har han troet, at det altid har staaet dér, ogsaa i Katholicismens Dage, og at Forskellen blot har været den, at det i den katholske Tid stod dér frit til Skue for alle (*omnibus spectanda*, som Ælnoth siger), medens det efter Reformationen stod indmuret og skjult dér, til det opdagedes i 1582. —

IV. *Ex Bircherodi Epistola ad amicum de deperditis septentrionalium antiquitatibus et maxime Gotho-Cimbricis.* Om dette Skrift se ovfr. S. 38 Anm.

Notum est omnibus, Canutum Quartum, quem ob pietatis studium, divinæ legis amorem et obitam Religionis causa mortem cœlitibus pro more suo adscripserunt Pontificii, hic Otthoniæ cæsum, ibique post consecrationem solenniter inhumatum in templo, quod ipse S. Albano destinaverat, sed ex voluntate Monachorum ipsius postea nomini est dicatum. Arcula autem, in qua repositæ erant Regiæ ejus reliquiæ, multo inauratoære variisque lapidibus speciosis ornata fuerat, et sancte servata, quam diu Pontificia penes nos vigebat doctrina. Ejectis autem Monachis, sacello suo, quod oneri putabatur potius quam usui, exempta est, ut muro post altare insereretur, ne plebi postea ex intuitu tanti, quamvis fucati, splendoris aliqua cresceret superstitio. Tunc autem vel Magistratus alicuius jussu, quod ut credam inducar nunquam, illa ornamenta huius uti et associatæ eidem alterius cum Osvaldi et Albani ossibus arculæ avulsa dicunt, quoniam lucem in posterum viderent nunquam; vel operarii tanto allecti splendore inaurati æris et lapidum, quos frustra multi pretii judicaverant esse, furtivas huic imaginario thesauro injecerunt manus, ipsaque scrinia diffracta impie tractarunt, id quod cum dolore haud modico videbam, cum anno — — — ex consensu Regio, præsentibus Præside Regio, Episcopo et Magistratu reliquo urbano, utramque cistam eximendam curavi, et omnibus, quæ in iis deprehendere licuit, probe examinatis ad fidem historiæ antiquæ singula accurate delineavi. Eorundem descriptionem *commentariis meis in Ælnothum Monachum de vita et morte Canuti Sancti*, lucem mox publicam visuris, inserui. Quare nec multa hic de hisce Canutinis disseram reliquiis, nec de S. Osvaldi et Albani, quæ in alio scrinio ibidem reperiebantur, sed similiter lacerato, rupto et spoliato.

B = Dän. Bibl. IV p. 413. *W* = Westphalen Tom. III p. 705. *U* = Codex coll. Uldall 354, 4to. [6] erant *B*; fuerunt *WU* [10] insereretur *WU*; inferretur *B* [12] inducar *BU*; inducor *W* [15] allecti *B*; illecti *WU* [16] huic *BU*; hinc *W* [17] injecerint *BWU* [17] diffracta *BW*; distracta *U* [18] anno 1698 (!) *W* [22] Eorundem *B*; eorundemque *WU*.

Anm. Oversættelse af L. 6—18: „Det Skrin, hvori Kongens Levninger var bleven lagt, havde været smykket med meget forgyldt Kobber og forskellige smukke Stene og var blevet omhyggeligt bevaret, saa længe den pavelige Lære stod i Kraft hos os. Men efter at Munkene var bleven forjagne, blev den taget ud af sit Kapel, som snarere syntes at være til Besvær end til Nytte, for at indsættes i Muren bag Altret, paa det at ikke Overtro for Eftertiden skulde vokse op hos Almuen ved Synet af denne saa store, om end falske Glans. Ved den Lejlighed skal enten efter en Øvrigheds Befaling, hvad man dog aldrig skal faa mig til at tro, de nævnte Prydelser være bleven revne af dette Skrin lige som ogsaa af det andet dermed sammenstillede Skrin, som indeholdt Osvalds og Albans Ben, saasom de jo aldrig mere skulde komme for Dagen; eller ogsaa

har Arbejdsfolkene, lokkede ved den stærke Glans af det forgyldte Kobber og Stenene, som de med Urette havde anset for at være af stor Værdi, lagt tyvagtig Haand paa denne indbildte Skat og sønderbrudt selve Skrinene og behandlet dem paa en ugudelig Maade . ."

V. Af Th. Bircherods: „Knud den Helliges Historie". Dette Værk, som B. maa have skrevet samtidigt med, at han udarbejdede sin Ælnothkommentar (se ndfr. L. 40, smlgn. *Nota II, 3*), kom han ikke til selv at udgive, men forskellige Afskrifter af det har været i Omløb mellem Folk. Efter en saadan Afskrift blev det først udgivet 1773 i Odense af Chr. G. Biering; senere udkom det 1794 efter en anden, noget forskellig Afskrift i Iversens Almennyttige Samlinger, 28. Del, hvis Udgiver mærkeligt nok ikke synes at have kendt Bierings Udgave.

Efter at Forfatteren har fortalt, hvorledes efter Reformationens Indførelse Munkene, særlig de fra fremmede Lande, ødelagde eller ranede og bortførte en stor Del af Kirkernes og Klostrenes Dokumenter og Antikviteter, fortsætter han saaledes (*I* p. 305 ff.; *B* p. 77 ff.):

Kong Knuds Kiste udi Odense Dom-Kirke, som var kostelig prydet med forgyldt Kobber, Sølv og dyrebare Steene, var for stoer og for meget bekiendt, saa man kan fornemme, at dermed har været Indseende, at den ikke skulde falde i Munkenes Hænder, og handles efter deres Villie. Den er derfor tillige med det andet Skriin, hvorudi St. Albani og Oswaldi, begge engelske Martyrer, deres Been findes, strax ved forsynlig Øvrigheds Befaling, tilmuret udi Alteret i det samme lidet Capel eller Sacristie, hvor de tilforn forvaredes, og bleve udtagne til Proces og Dyrkelse paa de visse Tider, som den papistiske Overtro dertil beskikket havde. Her stod de indtil Anno 1582 den 22de Januarii, og befandt Velbaarne Niels Kaas, da Amtmand paa St. Knuds Closter, det raadeligt at lade det lidet Capel ved Kirken, som stod paa Gymnasii Gaarden, og var ganske brøstfældig(t), nedbryde, og blev da Kong Knuds Kiste funden i samme Altere med alle sine Prydelser af forgyldt Kobber og Steene (dog om Sølv nævnes intet), og var da den gamle Inscription eller Gravskrift endnu derpaa, saa at endog Magister Christiern Lund, tilforn Professor her udi Odense, den samme af Originalen paa Kisten havde udskreven, som med hans egen Haand kan bevises. Dog befindes, at Kisten paa de Tider er bleven aabnet, saasom en Kobber-Tavle deri blev funden med alle deres Navne, som tillige med Kongen bleve ihielslagne i St. Albani Kirke, hvilken Tavle paa en ringe Ting nær kom overeens med de Navne, den gamle Beretning derom giver os. Da er St. Knuds Kiste tillige med den anden, som fandtes hos den, forflyt ind i St. Knuds Kirke og indmuret i den Øster Muur bag Alteret, og om Arbeids-Fol-

kene da haver seet dette Skriin af det forgyldte Kobber, og de indfattede Steene, og derudover ladet sig fordriste at bryde Muuren om Natten og bortstjæle alt det, som dennem syntes at være kostbar, kan jeg ikke sige, men dersom det ikke er skeed da, saa er det gandske rimeligt, at det er skeed Anno 1649, da det skiønne Altere og Alter-Tavle i fornævnte Kirke blev opsadt, til hvilkets mange og store Statuer og Billeder at giøre fast behøvedes at brekke Huller i Muuren paa mange Stæder. Og da maaskee har Arbeids-Folkene seet disse skinnende og forgyldte Skriin, og dennem saaledes hemmeligen berøvet deres Zirat. Thi at dette utilbørlige Røverie er for mange Aar siden begangen, var nok som Kiendetegn nu den igien blev udtaget, og man da befandt alle afbrudte Nagler og Stifter, hvorved Ziraten tilforn havde været hæftet paa Kisten, vare alt forrustede af Ælde. Men saasom Kirken nu forgangen Aar blev overalt repareret, og Arbeids-Folkene for een og anden Nødvendighed bag Alteret fornam et lidet Hul i Muuren at være opfyldt med Duun og Fjedre, og derfor randsagede dybere ind, og bleve Kisten vaer, og derforuden begyndte imellem sig selv at snakke, at der maatte være en særdeles Skat eller Helligdom forvaret; dog torde ingen sig dermed befatte, førend Hans Kongelige Maiestæt vor allernaadigste Herre og Konge tog sin Reise samme Aar her igiennem Odense; da vores gunstige og Høiærværdige Biskop her i Stiftet Doct. Thomas Kingo ved sin allerunderdanigste Opvartning og Beretning om St. Knuds Levninger, at de endnu uden Tvivl skulle være at finde, erlangede Hans Kongelige Maiestæts allernaadigste mundlige Ordre og Forlov dertil, at man Kong Knuds Been maatte opsøge og udtage, og om deres Beskaffenhed sig videre [at] erkyndige. Dette blev derfor strax derefter i Værk stillet udi Hans Excellence Høiædle og Velbaarne Hr. Stiftamtmandens Hr. Diderich Schultes, Hr. Biskoppens og anden geistlig og verdslig Øvrigheds Nærværelse. Og da blev befunden, at begge Kisterne eller Skrinene stode opreiste paa den ene Ende, saa at Beenene og Klæderne laae nedfalden i hver Kiste i en Dynge. Kongens Kiste var god at kiende fra den anden, den er høy, rygget op ad, haver overalt været beslagen med forgyldt Kobber, ridset i Blomster og andre Figurer, hvoraf den største Deel er borte, men en Deel endnu sidder hist og her, hvoraf man kan see og slutte, hvordan Resten haver været. Den ene Ende, som er mindre beskadiget end den anden, viser adskillige Huller og Indfatninger i Kobberet, hvorudi adskillige Steene tilforn har været indfattet, ligesom de gamle Beretninger ogsaa vidne derom. For paa Kisten har været en stoer rund Plade, som kan ses af Steden og samme smaa Søm og Stifter, som

den har været gjort fast med, men hvordan den har været, kan ikke siges, thi den er plat borte. Udi Kisten fandtes saa mange Been, som høre til et Legeme, af hvis Størrelse kunde sluttes, at den Salige Konge havde været en stoer og anseelig Herre. Nogle af Beenene, besynderlig det ene Skulderblad, syntes at have været brudt med Magt, hvilket om det er skeet i hans Lidelse, kan ikke siges for vist. Af Liig-Klæderne fandtes adskillige Stykker Co(l)lumbin-Taft, item adskillige Puder af ulden og silke, fyldte med Duun. —

Væsentligere Varianter: [10] de pap. Overtroer *B* [11] og befandt *B*; befandt *I* [11.12] Velbyrdige *I* [16] nævnes *B*; meenes *I* [18] Professor tilforn *B* [28] nær, kom *I*; kom nær *B* [24] derom *udel. I* [27] af *B*; og *I* [29] alt *udel. B* [30] sige *I*; vide *B* [33] hvilkets *B*; hvis *I* [40] forgangen *B*; forbigangen *I* [43] derforuden *I*; derfor *B* [44] selv *udel. I* [49] endnu *B*; nu *I* [52] at *udel. I* [54] Schüttes *I* [58] Dyne (!) *I* [58] god *I*; let *B* [58.59] *Ordene* er høy, rygget op ad *udel. I* [66] samme *udel. B.*

Efter at nu alle de 3 Fundberetninger er meddelte, skal jeg først sige nogle Ord om det indbyrdes Forhold imellem dem. Om Pontanus's Beretning har jeg ovenfor S. 34 f. paavist, at den indeholder Ting, som gør det klart, at den indtager en selvstændig Stilling og navnlig ikke, som A. D. Jørgensen har villet hævde [1]), er blot en simpel Omskrivning af Worms. Hvad dernæst Bircherod angaar, da fremgaar det ganske vist af mange enkelte Udtryk hos ham klart, at han har kendt Worms og Pontanus's Beretninger og bygger paa dem saa vel som paa Ælnoth; men selv om man blot holder sig til hans Udtalelser i Kommentaren til Ælnoth, særlig Nota III, saa er der dog i den Ting, som han ikke kan have faaet fra disse Kilder. Jeg lægger endda ikke megen Vægt paa, hvad han siger om Kansleren Niels Kaas's Forhold til Fundet i 1582; sine Meddelelser herom kan han muligvis have hentet fra et eller andet Archivstykke i Odense; men naar han i Nota III beretter, at *det Skrin, han dér omtaler, stod inde i et Alter og blev opdaget ved, at man i 1582 nedrev det Kapel paa Domkir-*

---

[1]) Se J^2, p. 166. Jeg vil i det følgende oftere komme til at henvise til følgende Afhandlinger, som jeg for Kortheds Skyld betegner saaledes: J^1 og J^2 = A. D Jørgensens „Helgenskrinene i St. Knuds Kirke“, henholdsvis i Aarb. f. Nord. Oldk. 1886, S. 204—14, og 1887, S. 125—70. — M^1 = C. Paludan-Müllers oftere forud nævnte Afhandling fra 1833. — M^2 = Sammes Artikel i Skriftet „Helgenskrinene i St. Knuds Kirke“ 1886, S. 33—37. — B.-B. = Burman Beckers Afhandling i samme Skrift S. I—XXV. — H. = Herbst's Afhandling sammesteds S. 38—43.

kens søndre Side, hvori det nævnte Alter fandtes, saa maa man, uanset de Misforstaaelser, der findes i dette Stykke, som jeg ovenfor har paavist, bestemt hævde, at dette er noget, han hverken kunde hente fra Worm eller fra Pontanus, og han maa altsaa have haft særlige Meddelelser om Fundet 1582 at støtte sig til. Endnu bestemtere fremgaar dette, som vi siden skal se, af hans Beretninger i IV og V. Af dette sidste Stykke mener jeg endda med nogenlunde Sikkerhed at kunne slutte, at han maa have været i Besiddelse af en eller anden skriftlig Beretning om Fundet i 1582 og ikke blot har haft mundtlige, sagnagtige Meddelelser at bygge paa. Naar han nemlig dér (V, Lin. 2) begynder med at sige, utvivlsomt efter Ælnoth, at Knuds Skrin var smykket med forgyldt Sølv, og saa længere nede (Lin. 16), hvor han taler om Kistens Udsmykning, da den fandtes 1582, siger disse Ord: „om Sølv nævnes dog intet“, saa kan jeg ikke forstaa dette Udtryk anderledes, end at han maa have læst en eller anden skriftlig Optegnelse om Fundet, som ligesom den, der var kommen Pontanus i Hænde, kun talte om forgyldte Kobberplader som Kistens Beklædning. Denne Optegnelse kan muligvis stamme enten fra Hamsfort eller fra Christen Lund, men han meddeler selv intet derom. Hvorom alting er, viser det sig imidlertid, at ogsaa Bircherods Beretning har selvstændig Gyldighed ved Siden af de to andre.

Herefter gaar jeg over til Behandlingen af forskellige Spørgsmaal om Helgenskrinene; og jeg mener da først at maatte prøve paa at faa det Spørgsmaal klaret, hvor Helgenskrinene stod, da man fandt dem i 1582. Herom har der hersket en ikke ringe Usikkerhed hos dem, der hidtil har behandlet dette Spørgsmaal, idet de ved deres Overvejelser kun har taget Hensyn til Beretningerne hos Worm, Pontanus og i Bircherods Nota III. Med disse forholder det sig nu saaledes, at hver især af dem kun taler om eet Skrin. W. taler kun om det, hvori *Tabula* med *Historia* fandtes, og dette maa altsaa have været St. Knuds; det andet Skrin vedkommer slet ikke hans Formaal, og derfor har han godt kunnet undlade at nævne det, selv om han har vidst noget om det. Ganske af samme Grund omtaler P. kun Skrinet med *Epitaphium*, som altsaa ogsaa maa have været St. Knuds. Hvad endelig B. angaar, beretter han i Nota III kun om det Skrin, der efter hans Mening var St. Knuds; men denne hans Mening kan jo muligvis have været fejlagtig, og derfor kan det godt være, at det har været et helt andet Skrin end det, W. og P. omtaler. At det virkelig er saa, har J[2] p. 168 villet hævde. Dette B.'s Skrin stod nu, efter hvad B. angiver (— og der synes ikke at være nogen som helst Grund til at be-

tvivle, at han eller hans Kilde har Ret paa dette Punkt —), i 1582, da det fandtes, inde i et Alter i et Kapel *(sacellum)* paa Kirkens søndre Side over imod Klostret, og man opdagede det derved, at dette Kapel paa Kansleren Niels Kaas's Befaling blev nedrevet *(destruebatur)* i Anledning af en da foretagen Reparation af denne Side af Kirken; heri synes der kun at være en lille, for Sagen selv ganske betydningsløs Unøjagtighed, idet Kapellet, som J^2 p. 168 viser, kun delvis blev nedrevet dengang, medens nogle Rester af dets Murværk blev staaende og først fjærnedes 1619. Om dette Kapel antager J^2 p. 168, at det har været det samme, som i et Dokument fra 1357 (J^1 p. 213, J^2 p. 164;) kaldes *sacellum Benedicti*; og heri tror jeg han har Ret. I Henhold hertil mener J. fremdeles, at det Skrin, der fandtes her, har været Benedikts, ikke St. Knuds, som B. antog. Men hvis det nu forholder sig saaledes, hvor har saa St. Knuds Skrin staaet? Herom maa vi da søge Oplysning ikke hos B., men hos W. og P., som jo vitterligt nok taler om St. Knuds Skrin. Holder vi os først til P., saa siger han os blot, at det blev fundet ved en Restauration af Kirkens *chorus*[1]); deri kan ligge, at han har ment, at det ogsaa blev fundet i *chorus*; men det kan ogsaa være muligt, at P., som enten kun har haft en noget uklar og ufuldstændig Meddelelse om Fundet 1582 eller snarest og i ethvert Fald har benyttet den, han havde, temmelig løst, har opfattet Beretningen om, at Skrinet blev indmuret i Choret efter Fundet, saaledes, som om det ogsaa var blevet opdaget i Choret ved dettes Restauration. Ser vi saa til sidst paa W.'s Beretning, saa lyder den jo paa, at hans St. Knuds Skrin blev opdaget, da der i Anledning af en Reparation af Kirken *(pro æde reparanda)* blev foretaget nogle Forandringer *(immutaretur)* med det *sacellum*, hvori Knud laa begravet. Det kan nu dog vel ikke nægtes, at disse Ord langt mere ligner B.'s end P.'s; men ikke desto mindre har man ved kunstlede Fortolkninger villet bringe dem til snarere at stemme med P.'s. Saaledes har B.-B. (p. XI f.) ved Benyttelse af et Sted hos Saxo (p. 576, L. 6, edit. Müller) villet bevise, at *sacellum* kan betyde *chorus*. Jeg er nu langtfra overbevist om, at hans Fortolkning af Saxostedet er rigtig, tværtimod tror jeg, at Saxo, som jo i høj Grad ynder at variere Benævnelserne paa den samme Ting, i hele dette Stykke har anvendt *templum, ædes, sacrarium* (— som langt mere egnede sig til at betyde

---

[1]) Det er rent „humanistisk" Latinpedanteri af ham, naar han mener at maatte undskylde sin Brug af det gode middelalderlig-latinske, af Græsk latiniserede Ord *chorus* ved at sige: *chorus, ut vocant.* For Resten gentages dette hos Bircherod i Nota III, L. 16.

„Chor" —), *sacellum* og *ædificium* ganske ensbetydende, om Kirken i dens Helhed; men selv om man vilde godkende B.-B.'s Fortolkning af Ordet hos Saxo, er det dog en given Sag, at deraf kan man aldeles ikke drage nogen Slutning om den Betydning, hvori W. har brugt det. Dette indrømmer ogsaa J² p. 167, men alligevel vil ogsaa han hævde, at *sacellum* kan være *chorus*, og finder endog et afgørende Bevis herfor i den Omstændighed, at Vedel i sin Saxooversættelse (p. CCXLVII ed. Wegener) har forstaaet Ordet saaledes: ganske som om denne Oversættelse var en aldeles uforkastelig og bindende Autoritet! Det er dog umuligt at nægte, at den simpleste og almindeligste Betydning af *sacellum*, som man alene kan komme til, naar man følger en jævn, naturlig Fortolkning uden nogen af andre Grunde bestemt Tendens, netop er: „et Kapel", en lille Helligdom med et særligt *ara*; og hvorfor skulde da W. have brugt Ordet i en anden Betydning? eller hvorfor skulde han, som ikke var nogen Latinpedant, have undladt at bruge Ordet *chorus*, naar han mente *chorus?* Men for Resten bliver J² dog ikke staaende herved, men slutter sig, uanset at han derved paany bringer P. og W. i lige saa stærk Modstrid med hinanden som før, til Helms o. a., der har villet fortolke *sacellum* som = *crypta!* Ja, havde der endda staaet *sacellum inferius* eller *subterraneum*, saa kunde det gaa an, skønt W. næppe vilde have valgt et saadant forskruet Udtryk istedenfor det simple *crypta*, som var et anerkendt Ord; men uden en saadan Tilføjelse anser jeg det for aldeles urimeligt, at *sacellum* hos W. kan betyde *crypta*. Herefter kan jeg da ikke andet end hævde, at *sacellum* maa betyde ganske det samme hos W. og B., og at de altsaa begge maa mene ganske den samme Bygning, nemlig det søndre Kapel, som B. omtaler. Er nu dette rigtigt, hvad jeg er overbevist om, saa maa eet af to være Tilfældet: enten har der inde i Alteret i nævnte Kapel kun staaet eet Skrin, og saa maa det have været St. Knuds, og B. har Ret i sin Mening om, at det var St. Knuds; eller ogsaa har der, skønt hver især kun nævner eet Skrin, fordi de i Øjeblikket ikke har Brug for at nævne mere end eet, i Virkeligheden inde i det nævnte Alter i 1582 staaet 2 Skrin jævnsides. Og at det virkelig har været saaledes, fremgaar aldeles klart af et Par Steder hos B., som man hidtil ikke har benyttet ved Spørgsmaalets Behandling, og som indeholder yderligere Meddelelser, han maa have faaet ved den Beretning om Fundet 1582, der er tilflydt ham. I Stykket IV af B. læses der L. 11 ff.: *Tunc autem* (d. v. s. *anno 1582*) . . *illa ornamenta huius* (ɔ: *S. Canuti*) *uti et associatæ eidem alterius cum Osvaldi et Albani ossibus arculæ avulsa dicunt.* Og endnu klarere er et andet Sted i B.'s danske „Knud den Helliges Hi-

storie", Stykke V ovenfor. Her læser vi følgende: „Kong Knuds Kiste ... er .. tillige med det andet Skrin .. strax (efter Reformationen) tilmuret udi Alteret i det samme lidet Capel eller Sacristie, hvor de tilforn forvaredes. Her stod de indtil Anno 1582 d. 22. Januarii, .. og blev da Kong Knuds Kiste funden i samme Altere .. Da er St. Knuds Kiste tillige med den anden, som fandtes hos den, forflyt ind i St. Knuds Kirke og indmuret bag Alteret". Her staar det altsaa med rene, klare Ord, at i 1582 fandtes de 2 Skrin jævnsides paa samme Sted, indmurede i Alteret i det lille (søndre) Kapel; og jeg for min Del kan ikke finde den mindste rimelige Grund sil at forkaste denne Beretning. Det er da ogsaa i og for sig det sandsynligste og naturligste at tænke sig, at naar man i 1582 indmurede begge Skrinene jævnsides i Nichen i Chorvæggen bag Hovedalteret, har man ogsaa fundet dem begge to paa det samme Sted og ikke slæbt det ene derhen fra et Sted, det andet fra et andet, hvor man skulde have fundet det ved en anden tidligere Lejlighed, hvad der jo ikke forlyder det mindste om.

At det ene af disse to Skrin indeholder St. Knuds Skelet, er en Selvfølge; men hvis Skelet er det, man har i det andet Skrin? Bircherod mente (se Nota I med Anm.), at det maatte være St. Albans eller St. Osvalds; men allerede Langebek erklærede, idet han særlig henholdt sig til Beretningerne i Knytlingasagaen (Kapp. 63 og 77; se ovfr. S. 94), at han i Modsætning til B. var „saa godt som vis paa, at det Skrin, B. havde beskrevet som St. Albans eller Osvalds Skrin, var Benedikts Skrin, idet de hele Legemer eller saa mange Ben af de to andre Helgener næppe var komne til Danmark" (SRD. III, p. 369 g: *fere certus sum, scrinium illud .., quod describit Bircherodius, fuisse scrinium Benedicti, non vero Sanctorum Albani et Oswaldi, quorum vix integra corpora aut tot ossa in Daniam venerunt*). Langebeks Mening fandt Tilslutning hos Paludan-Müller i hans Afhandling fra 1833 og senere paa ny i hans Artikel i Skriftet: „Helgenskrinene" 1886; men umiddelbart derefter udbrød der en meget heftig Strid om, hvilken Mening der var den rette, mellem A. D. Jørgensen, som holdt med Langebek og P.-M., og Henry Petersen, som i en Afhandling: „St. Albans Relikvier i Odense" i Aarb. f. Nord. Oldk. 1886, S. 369—402, ivrigt forsvarede den Anskuelse, at Skrinet var St. Albans. Det er mig imidlertid umuligt at se andet end at denne Anskuelse, som forsvares ved Henvisning til nogle næsten utroligt forvirrede Beretninger i den engelske St. Albanskrønike, der endda snarest viser hen til Tiden omkring 900, og desuden ved den Omstændighed, at der paa Skrinets ene Endestykke findes et Hul, som dog ikke i mindste Maade kan passe

sammen med Albanskrønikens Fortælling, er en videnskabelig Forvildelse af ret betænkelig Art, og jeg maa derfor aldeles ubetinget slutte mig til den anden Mening. Efter *Historia* paa Odensetavlen havde jo Knud ført St. Albans Relikvier til Danmark kort før sin Død; det gaar da næppe engang an at tænke paa, at han kunde have hjembragt dem fra sit Krigstog til England i Sven Estridsøns Dage, men han maa snarere have faaet dem i sin egen Regeringstid og da ad fredelig Vej; og under alle Omstændigheder kan det kun have været enkelte Helgenben, han har faaet, siden Ælnoth udtrykkeligt beretter, at de stod paa Alteret i Albanskirken indesluttede i en *capsula*, hvilket Ord, rettelig brugt, kun kan betegne en i ethvert Fald ret lille Æske. Men naar man saa i det store Skrin, hvorom der her er Tale, finder et helt Skelet af en voksen Mand, saa kan det da umuligt være disse Albansrelikvier; og naar det saa tilmed viser sig, at Skelettet er af en ung Mand og bærer Spor af Saar i en Kamp, saa er der, synes mig, ingen anden, man kan tænke paa, end netop Knuds Broder Benedikt. Yderligere støttes saa denne Antagelse af det tidligere omtalte Sted i Knytlingasaga, hvis Vidnesbyrd ogsaa jeg mener at man ikke har nogen Ret til at forkaste. Den eneste vægtige Indvending, der er gjort og kan gøres mod denne Mening, er den, at Benedikt ikke var helgenkaaret; men allerede M[2] (p. 36) og særlig J[2] (p. 154 ff.) har hævdet, at, om end Pavestolen ikke havde anerkendt ham som Helgen, saa har dog „Folkemeningen“ holdt paa ham som saadan; og jeg har tidligere (S. 51 ff., 63 f., 92 ff.), for at udfylde og paa enkelte Punkter rette J.'s Bevisførelse, paavist, hvorledes denne Folkedom, som fra først af har været fremelsket af i det mindste et stærkt Parti blandt den danske Gejstlighed og utvivlsomt har fundet Understøttelse hos Kong Erik, stadig har vedblevet at holde sig gennem Tiderne, idet dens Bestaaen særlig maatte begunstiges ved Relikviernes Tilknytning til Benediktinermunkenes Samlag i Odense. Hvorledes det er gaaet med de Albansrelikvier, Knud havde ført til Odense, er jo ikke let at sige; men de kan meget godt være bleven opsamlede igen af Gejstligheden ved Albanskirken, da Oprørernes Hær havde forladt denne, og kan siden have været bevarede i et eget Relikvieskrin i den nye Albanskirke lige til Reformationens Tid, hvorefter de (senest i det mindste ved Kirkens Ødelæggelse 1542) naturligvis er forsvundne som saa meget andet af samme Slags, som man har haft i de forskellige Kirker og Klostre. Desværre har vi jo ikke bevaret nogen Fortegnelse over Relikvierne i Kirkerne i Odense, saaledes som man har det andensteds fra, og det er derfor umuligt at sige noget bestemt herom.

Vil vi herefter prøve paa at skizzere Helgenskrinenes Historie fra deres Tilblivelse indtil Fundet 1582, saa er det en Selvfølge, at dette paa mange Punkter kun kan ske ved Hjælp af Formodninger; og det gælder da her om at holde sig inden for Sandsynlighedens Grænser. Hos Ælnoth har vi Fortællingen om det kostbare Skrin, som blev forfærdiget til at optage St. Knuds Levninger, og som ved hans *translatio* i 1101 blev hensat paa Alteret i den nye Stenkirke, der viedes til St. Alban og ham selv. Om Benedikt kunde Ælnoth selvfølgelig intet berette af lignende Art, da han ikke var bleven helgenkaaret; men her træder Knytlingasagaen til (se ovfr. S. 94 f.). Efter at nu den store nye, til St. Knud særlig indviede Domkirke var bleven bygget i Sl. af 13. Aarh., har man, hvad der vel maa betragtes som selvfølgeligt, henflyttet hans Skrin til dennes Højalter (J^2 p. 141). Havde man nu dengang vidst eller troet, at det andet Skrin gemte Levningerne af St. Alban, vilde man naturligvis have ladet det blive staaende i den gamle, til ham viede Kirke, og de to Skrin vilde da næppe nogensinde senere være bleven samlede i den samme Kirke; thi efter Reformationen havde man næppe ulejliget sig med en saadan Omflytning, men simpelthen ødelagt Skrinet. Naar nu imidlertid denne Omflytning virkelig er sket, antyder dette vistnok sikkert, at man har vidst, at det var Benedikts Skrin, og man har da rimeligvis flyttet det til St. Knuds Kirke straks sammen med Broderens; her er det saa i ethvert Fald fra den Tid af, da St. Benedikts Kapel var bleven opført, kommet til at staa inde under Alteret i dette Kapel (J^2 p. 164). Saaledes maa altsaa Skrinene have staaet indtil Reformationstiden; da maatte naturligvis St. Knuds Skrin flyttes bort fra Højaltret, og naar man saa skulde anbringe det andensteds, laa det unægtelig nærmest at sætte det ind under Alteret ved Siden af Benedikts. Men det gik jo ikke mere an, at Skrinene stod saaledes, at alle kunde vedblive at se dem; sligt Papisteri kunde Reformationens Mænd ikke tillade; og saa har vel Prioren i St. Knuds Kloster Christiern Povelsen, som vedblev at bo i Klostret til 1572, ladet det Rum tilmure, hvori de var satte ind, under Alteret i St. Benedikts Kapel. Herved har han opnaaet at sikre dem mod Overlast fra Reformationsmændenes Side; og jeg er tilbøjelig til at tro, at det ogsaa har været ham, som har indgivet Reformationsmændene den Mening, som man aabenbart har næret, og som foreløbig har sikret Skrinene mod Mishandling, at Beklædningen paa dem ikke har været andet end forgyldt Kobber, og at de indfattede Sten var uden Værdi, saa at det ikke lønnede Umagen at rive denne Pynt af.

Herved kommer vi nu over til Behandlingen af følgende Spørgsmaal: i hvilken Forfatning var Skrinene, da man paa ny drog dem frem i 1582, og hvorledes er de bleven bragte i den Forfatning, hvori Bircherod fandt dem i 1696? Hvad det første angaar, har vi kun Pontanus og Bircherod at holde os til, idet Worm slet ikke har noget herom. Her fortæller da Pontanus efter den særlige Meddelelse, der var tilflydt ham om Fundet i 1582, at St. Knuds Skrin, som dengang blev fremdraget, var en *tumba cuprea*. Lad nu ogsaa Meddelelsen have været saa løs og ufuldstændig den være vil: heraf fremgaar det dog, mener jeg, uimodsigeligt, at Skrinet paa den Tid, i det mindste i alt væsentligt, maa have været uskadt; thi det er jo klart, at hvis det allerede dengang havde været udplyndret som i 1696, havde en saadan Betegnelse aldrig kunnet bruges om det. Og hvad Bircherod angaar, som ligeledes, efter hvad jeg har víst, maa have haft en særlig Beretning om Fundet i 1582 for sig, da fremhæver han gentagne Gange udtrykkeligt (i Nota III og Stykke IV—V) det samme, at Skrinet dengang fandtes i uskadt Stand med alle sine Prydelser. Disse to Vidnesbyrd har man efter min Mening ikke mindste Ret til at forkaste; og jeg kan derfor hverken billige, hvad B.-B. har udtalt i modsat Retning i „Helgenskrinene“ p. X—XI, hvor han fremsætter en ganske løs Formodning om, at Plyndringen af Skrinene skulde være sket paa Reformationstiden eller noget efter denne, ikke heller den Forklaring paa Plyndringen, som J[2] p. 165 f. opstiller, idet han henviser til en Beretning om, at Kong Christian III. Aar 1536, da han udpressede en Sølvskat af Klostrene, tillod Prioren i Odense at tage en Del af, hvad han skulde udrede, „af et Skrin her i Kirken“. Det kan ikke, som J. mener, have været enten St. Knuds eller Benedikts Skrin, der her sigtes til; men Kirken kan jo da ogsaa godt have haft andre Skrin end disse to, som man sikkert har værnet om til det sidste, f. Eks. Skrin til Opbevaring af de hellige Kar eller til Kirkeklæderne eller til de øvrige Relikvier af forskellige andre Helgene, som Kirken upaatvivleligt har ejet; man sammenligne f. Eks. Beretningen om Lundekirkens Relikvier i SRD. VIII, p. 446 ff. Jeg anser det altsaa for aldeles sikkert, at Skrinene har været urørte endnu ved Fundet i 1582. Hvad Udplyndringen af dem angaar, har Bircherod, som det fremgaar af Stykke IV, allerede hørt den Mening fremsætte af nogle, at den skulde være sket paa en eller anden Øvrighedspersons Foranstaltning (— han vil aabenbart ikke nævne Niels Kaas selv —); men han selv vægrer sig bestemt ved at tro paa sligt. Derimod har M[1] p. 204 fundet det ikke saa usand-

synligt, at det kunde være selve Kansleren Niels Kaas, som har ladet Prydelserne bryde af, og det skulde han da have gjort af videnskabelig, historisk Interesse. Et saadant Motiv, mener jeg, havde vel kunnet bevæge ham og har vistnok ogsaa virkelig bevæget ham til at lade de to Metalplader med Indskrifter, som laa i St. Knuds Skrin, tage ud, da man havde aabnet det og fundet dem; og der er heller intet i Vejen for at antage, at han har kunnet skænke disse Plader, som jo aabenbart ikke havde nogen Metalværdi, til en eller anden Privatmand, som havde Interesse for slige Sager, eftersom man jo dengang ikke havde nogen offentlige Samlinger, hvortil det ellers havde været naturligt at aflevere dem; men til at skamskænde Skrinene saaledes, som det er sket, og navnlig paa en saa raa Maade, som det er sket paa, dertil er det mig umuligt at tro at selv den stærkeste og mest hensynsløse historiske Interesse skulde have kunnet bevæge enten ham eller nogen anden. Desuden vilde det jo i saa Fald snart være blevet opdaget, hvilken Metalværdi Prydelserne havde; og han havde da, hvis han vilde være en ærlig Mand, aldrig kunnet undlade at afgive en Beretning om Sagen eller aflevere Genstandene paa vedkommende Sted, hvad det jo er vitterligt at han ikke har gjort (smlgn. B.-B. p. X). Naar han har handlet med Skrinene, som han har gjort, idet han straks efter Fundet har ladet dem indmure igen i Chorvæggen, kan man let finde Forklaringsgrunde dertil. For det første er det klart nok baade af Pontanus's og Bircherods Beretninger, at man i 1582 har troet, hvad Bircherod for øvrigt endnu troede efter 1696, at Skrinenes Metalbeklædning ikke var andet end forgyldt Kobber, og at Prydelserne i det hele ikke havde nogen virkelig Værdi; charakteristiske er i denne Henseende B.'s Udtalelser i St. IV, L. 10 ff.; men naar man har været i den Tro, har man ikke fundet Anledning til at opbevare dem paa en anden, mere omhyggelig Maade, lige saa lidt som man har fundet Anledning til at plyndre dem. Dernæst maatte det jo straks være vitterligt for alle, at disse Skrin havde noget at gøre med den forhadte Papisme; at de gemte en Konges og en Kongesøns Levninger, kunde ikke komme i Betragtning imod, at det var Helgenrelikvier, som Papisterne havde dyrket; som ærlig Lutheraner har da Kaas naturligvis maattet anse det for bedst, for ikke at udsætte ikke rigtig befæstede Sjæle for Fare, hvis man lod disse Skrin staa fremme til Beskuelse for alle, saa hurtigt som muligt at unddrage dem igen fra Folks Blikke ved at indmure dem, og han vilde næppe engang have fundet det forsvarligt at minde Folk om Stedet, hvor de var indmurede, ved at anbringe en Indskrifttavle paa Væggen; de skulde være

gemte og glemte for bestandigt. Ogsaa det, at han ikke har indgivet nogen Indberetning om Sagen til Kongen, kan man forklare af denne Grund. Naar man nu saaledes, efter alt hvad jeg kan skønne, ikke kan tro paa, at Niels Kaas eller nogen anden Øvrighed skulde have ladet Skrinene udplyndre, saa bliver der vist ingen anden Udvej tilbage til at forklare Plyndringen end den, som Bircherod har valgt, idet han hævder, at det maatte være sket ved et Tyveri; og jeg synes heller ikke, at de Betænkeligheder, man har følt ved at antage dette, har nogen videre Vægt, i ethvert Fald ikke, naar man antager, at Plyndringen er sket 1582 lige umiddelbart efter Indmuringen; derimod tror jeg ikke paa det af B. opstillede andet Alternativ, at det først skulde være sket ved Byggearbejderne i 1649. Jeg tænker mig, at en af Murerne, som har haft med Indmuringen at gøre, ved et Tilfælde, f. Eks. ved at komme til at ridse i Pladerne med sin Murske, kan have opdaget, at Pladerne paa Skrinet var af Sølv; han kan da let have faaet en Kammerat i Ledtog med sig, og de kan have udført Ranet straks Natten efter Indmuringen. Det har ikke kunnet tage mange Timers Arbejde at bryde den nys opførte og endnu vaade Halvstensmur, der lukkede for Nichen, ned, selv om de vilde nedrive den i hele dens Omfang, hvad der næppe har været nødvendigt, og saa derefter at plyndre Skrinene i Hast, som det maa være gjort, sætte dem op igen og mure Hullet til paa ny; at opdage, at det havde været aabnet efter den første Indmuring, maa have været saa godt som umuligt. Det har sagtens heller ikke været vanskeligt for Tyvene at finde en eller anden Guldsmed, hos hvem de kunde faa deres Rov afsat, og som saa har indsmeltet Sølvet; stor Fare for Opdagelse af Tyveriet kan der ikke have været. Det synes mig ogsaa, at den Behandling, Skrinene har lidt, allernærmest taler for, at det er Tyve, der har været paa Spil her. Metalpladerne er flaaede af paa en raa og hensynsløs Maade, aabenbart i Huj og Hast, saa at man ikke har brudt sig om, at smaa Stumper af dem blev hængende fast ved Stifterne, hvormed de var slaaede paa; Kistelaagene, som muligvis har haft særlig kostbare og rige Prydelser, som det vilde have taget Tyvene for lang Tid at fjærne paa selve Stedet, er fuldstændig bortstjaalne; Silketøjet, hvormed i alt Fald det ene Skrin har været beklædt indvendig, er flænget af, og Benene for en Del rodede om mellem hinanden: alt dette synes mig uforklarligt, naar det ikke har været Tyves Værk.

Tilbage staar endnu Spørgsmaalet om, hvilket af de to Skrin der har været St. Knuds; men herom har jeg ikke meget at sige. Af Fundberetningen fra 1833 er det klart, at en Række Skeletdele, der

tilhørte St. Knud, dengang var kommen over i Benedikts Skrin og omvendt; ved Omlægningen i 1833 og dens Fortsættelse i 1874 er de sammenhørende Dele lagt sammen. Forstyrrelsen kan delvis være sket i 1696; efter Bircherods danske Beretning gælder det nemlig om begge Skrin, at Benene i dem var faldne ned i en Dynge ved Skrinenes Fodende, men Skraalaagsskrinet havde dog holdt nogenlunde paa sit Indhold (Nota II, 28 ff.); B. siger saa, at man med Omhu opsamlede de udfaldne Ben og lagde dem tilbage, hvor de hørte hjemme, men naturligvis kan de i Dyngen være bleven blandede noget mellem hinanden, og ved Tilbagelægningen kan man da godt have begaaet enkelte Fejl. Hovedforstyrrelsen maa imidlertid utvivlsomt have fundet Sted ved Ranet i 1582; Tyvene har for at rode om i Skrinene efter Kostbarheder revet Tøjstykkerne op, og adskillige Ben er da, som Herbst siger p. 40, fulgte med, og Tyvene har selvfølgelig ikke brudt sig om at faa dem lagt ned igen i det rigtige Skrin, men smidt dem ned deri paa maa og faa, ligesom de jo utvivlsomt ogsaa har pakket en Del af Tøjstykkerne ned igen i det forkerte Skrin. Men Hovedmassen af det Skelet, som efter Prof. Schmidts anatomiske Undersøgelse maa anses for St. Knuds, har efter Fundberetningerne fra 1833 og 1874 begge disse Gange ligget i Søjleskrinet, ligesom Hovedmassen af Benedikts i Skraalaagsskrinet; og ganske det samme har, saa vidt jeg kan skønne, allerede været Tilfældet i 1696, skønt Bircherods Udtalelser jo nok paa adskillige Punkter er noget ufuldstændige og lidet klare. Jeg skal blot bemærke, at naar M^2 p. 34 af Bircherods Udtalelse om, at Benene i Skraalaagsskrinet, som han og ligeledes M. selv i 1833 antog for St. Knuds, var *solida, nitidissima, crocei coloris* (Nota II, 33), har villet slutte, at saa maa de i Virkeligheden ogsaa have været St. Knuds, eftersom disse i Følge Prof. Schmidts Udsagn skal have en *mørk, nøddebrun* Farve, saa synes det mig dog, at Bircherods Farvebetegnelse bedre falder sammen med den, Prof. Schmidt har for Benedikts Ben i Skraalaagsskrinet, at de har en *lys, brunlig* Farve; og paa den anden Side passer Schmidts Farvebetegnelse for St. Knuds Ben i Søjleskrinet („*mørk, nøddebrun*“) meget bedre sammen med M.'s egen Bemærkning (1833, p. 223) om de Ben, som han fandt i Søjleskrinet og ansaa for Benedikts, at de var „*overtrukne med en tynd, bruun Skorpe*“. Hvis det nu altsaa forholder sig, som jeg tror, at Skeletterne i 1696 i Henseende til deres Hovedparti laa i ganske de samme Skrin som i 1833 og 1874, saa maa et af to være Tilfældet: enten maa de altid have ligget saaledes, eller ogsaa maa Tyvene i 1582 have ladet Skeletterne helt skifte Plads; thi paa en

Omflytning i Tiden før 1582 er det næppe muligt at tænke. Men der synes ikke at være nogen rimelig Grund til at antage en saa radikal Omflytning selv i 1582; og hvis den ikke er sket, saa maa Søjleskrinet være St. Knuds, Skraalaagsskrinet Benedikts. Paa dette Punkt slutter jeg mig altsaa til Herbsts og hans Fællers Mening imod Paludan-Müllers og henviser i øvrigt til de Grunde, som hine har anført for deres Mening. —

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06841 9608

